

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

**SURUÇ VE ÇEVRESİ HALK İNANIŞLARININ DİNLER
TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Sami KILIÇ

HAZIRLAYAN
İlhami ATMACA

ELAZIĞ – 2006

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

SURUÇ VE ÇEVRESİ HALK İNANIŞLARININ DİNLER TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Bu Yüksek Lisans Tezi ödevi ...06.../...03.../...2006..... tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Adem TUTAR

Üye

Doç. Dr. İskender OYMAK

Üye

Yrd. Doç. Dr. Sami KILIÇ
(DANIŞMAN)

Yukarıdaki Jüri üyelerinin imzası tasdik olunur.

Enstitü Müdürü

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ SURUÇ VE ÇEVRESİ HALK İNANIŞLARININ DİNLER TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İlhami ATMACA

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Dinler Tarihi Bilim Dalı
2006, Sayfa: 71

“Suruç ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi” adlı tezimiz Giriş kısmı dışında iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında; ilçenin tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Suruç ve çevresindeki geçiş dönemleri ile ilgili halk inanışları ve bu inanışların Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesi, ikinci bölümde ise Suruç ve Çevresindeki Tabiat ile ilgili inanışlar ve bu inanışların Dinler Tarihi açısından Değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu tezimiz bibliyografya ve ekler kısmıyla sona ermektedir.

Anahtar kelimeler: Suruç, Doğum, Evlenme, Sünnet, Ölüm, Tabiat ile ilgili inanışlar

SUMMARY

MASTER THESIS

THE EVALUATION OF COMMON PUBLIC BELIEVES İN SURUÇ İN RESPECT OF THE HİSTORY OF RELİGİONS

İlhami ATMACA

Firat University

Social Studies Institute

The Deparment of Philosophy and Religion Studies

The History of Religions Deparment

2006, Page :71

Our thesis called “The Evaluation of the public believes in Suruç and around Suruç” consists of two parts excep introduction.

In introduction part, there is some information about history, geographical position, educational state, economic and social structure of Suruç. In the first part, the believes about transition periods in Suruç and around Suruç and their evaluation are analyzed with the method of observation and interview. In the second part, the believes about nature and their evaluation are analyzed with the method of observation and interview too.

The research is ended with bibliography and additional parts.

Key Words: Suruç, Brith, Marry, Circuncision, Dead, Believes of Nature.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	III
KISALTMALAR	V
METOT VE KAYNAKLAR	VI
GİRİŞ	1

I - BÖLÜM

SURUÇ VE ÇEVRESİNDEKİ GEÇİŞ DÖNEMLERİ İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A- DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	8
1- Doğum ile İlgili İnanışlar	9
a-Doğum Öncesi İnanışlar	9
b-Doğum Esnasındaki İnanışlar	12
c- Doğum Sonrası İnanışlar	13
2- Doğum ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	18
B- SÜNNET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	20
1- Sünnet ile İlgili İnanışlar	20
2- Sünnet ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	22
C- EVLENME İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	23
1-Evlenme ile İlgili İnanışlar	23
a- Evlilik Öncesi İnanışlar	24
b- Evlilik Esnası İnanışlar	27
c- Evlilik Sonrası İnanışlar	31
2- Evlenme ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	32
D- ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	35
1- Ölüm ile İlgili İnanışlar	35
a- Ölüm Öncesi İnanışlar	35
b- Ölüm Esnasındaki İnanışlar	37
c- Ölüm Sonrası İnanışlar	39
2- Ölüm ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	40

II-BÖLÜM

SURUÇ VE ÇEVRESİNDEKİ TABİAT İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A- YAĞMUR DUASI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	
1- Yağmur ile İlgili İnanışlar	45
2- Yağmur ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	46
B- AĞAÇ VE ORMAN İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	
1- Ağaç ve Orman ile İlgili İnanışlar	48
2- Ağaç ve Orman ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	49
C- HAYVANLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	50
1- Hayvanlar ile İlgili İnanışlar	50
2- Hayvanlar ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	51
D- SU İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	52
1- Su ile İlgili İnanışlar	52
2- Su ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	53
E- ATEŞ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	54
1- Ateş ile İlgili İnanışlar	54
2- Ateş ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	54
F- ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	
1- Ziyaret ile İlgili İnanışlar	55
a- Şeyh Müslim Türbesi	57
b- Şeyh Nasuriddin Türbesi	57
c- Süleyman Şah Türbesi	57
2- Ziyaret ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	60
SONUÇ	62
BİBLİYOGRAFYA	64
A- KAYNAK ESERLER	64
B- SÖZLÜ KAYNAKLAR	67
EKLER	71

ÖNSÖZ

Bütün Türkiye toprakları gibi Fırat ve Dicle arasında bulunan Şanlıurfa ve çevresi, tarihi süreç içerisinde coğrafi konumu gereği ilahi dinler için önemli bir yer olmuştur. Hz. İbrahim ile başlayan bu önem Hıristiyanlık için de önemli eğitim merkezlerinden biri olmuştur. İslamiyet ile birlikte bölgede Müslüman nüfusun hızla çoğalmasıyla birlikte diğer din mensupları da az da olsa varlıklarını devam ettirmişlerdir.

Suruç ilçesi Şanlıurfa ili ve ilçelerinden dini alanda bir takım farklılıklar göstermektedir. İlçede diğer din mensuplarının yaşadığına dair gerek yazılı, gerekse tarihi eser bulunmamaktadır. Ayrıca Şanlıurfa ve diğer ilçelerinde Şafii mezhebi mensubu Müslüman nüfus bulunmakla birlikte Suruç'ta yaşayan nüfusun tamamı Hanefi mezhebi mensubudur. Bu farklılık da bizi bu ilçe hakkında araştırma yapmaya yöneltmiştir.

Toplumumuzda günümüzde yaşayan halk inanışlarına dayalı olan törenler geçmiş ile günümüz arasındaki kültürel bağların ortaya konulması bakımından önemli bir yere sahiptir. Özellikle günümüz bilişim dünyasında teknoloji ve iletişim araçlarının gelişmesi sonucu tüm toplumlarda olduğu gibi bizim toplumumuzda da her geçen gün birtakım yozlaşmalar ve değişimler meydana gelmekte ve kültür değerlerimiz olan halk inanışları unutulmakta ve yok olmaktadır. Biz de bu çalışmada Türk kültürünün bir parçası olan Suruç ve çevresinde yaşanmış ve yaşanmakta olan halk inanışlarını gelecek nesillerimize bilimsel metotlarla, objektif ve sağlıklı bir şekilde aktarmak, böylece yok olmaya yüz tutmuş halk inanışlarının yok olmasını önlemek ve ileride bu konuda yapılacak bilimsel çalışmalara öncülük yapmasını amaçladık.

Tezimiz Giriş kısmı dışında iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında; Suruç'un Tarihi, Coğrafi Konumu, Sosyal Yapısı, Eğitim ve Ekonomik durumu ile ilgili genel bilgi vermeye çalıştık. Birinci bölümde; Suruç ve çevresinde görülen geçiş dönemleriyle ilgili inanışları ve bu inanışların Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bunlar; Doğum, sünnet, evlenme ve ölüm ile ilgili inanışlardır. İkinci bölümde ise; Suruç ve çevresinde görülen tabiat ile ilgili inanışlar ve bu inanışların Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesini ele aldık. Bunlar; Yağmur duası, ağaç ve orman, hayvanlar, su, ateş ve ziyaret yerleri ile ilgili inanışlardır.

Konunun seçimi, planı, araştırma yöntemi konularında ve tezin başlangıcından sonuna kadar karşılaşılan problemlerin çözümünde engin görüşlerini esirgemeyen, düşüncelerimize ve çalışmamıza sürekli destek veren danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Sami KILIÇ'a teşekkür etmeyi kendime vazife sayıyorum. Ayrıca çalışmam sırasında yakın desteklerini gördüğüm Suruç Kaymakamlığı personeline ve emekli öğretmen Bakır AKKUŞ Bey'e, köylere yaptığım gezilerde bana yol arkadaşlığı yaparak desteğini esirgemeyen, söz konusu araştırmamın gerçekleşmesinde büyük katkısı olan tüm arkadaşlarıma ve sıcak ilgisini bizden esirgemeyen Suruç'un konuksever insanlarına teşekkür ediyorum.

ELAZIĞ - 2006

İlhami ATMACA

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
S.	: Sayı
C.	: Cilt
M.	: Miladi
s.	: sayfa
vb.	: ve benzeri
ev.	: Çeviren
Bsk.	: Baskı
FÜİFD	: Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
MÜİFD	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
A.Ş.	: Anonim Şirketi
Bkz.	: Bakınız

METOT VE KAYNAKLAR

A- METOT

“Suruç ve Çevresindeki Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi” adlı bu tezimiz giriş kısmı dışında iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında; Suruç adının kaynağı, Suruç’un tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Tezimizin “Giriş” kısmındaki bilgiler genel olarak kaynak taraması yapılarak, elde edilmiştir. Birinci bölümde Suruç ve çevresindeki geçiş dönemleriyle ilgili inanışları ve bu inanışların değerlendirilmesi ortaya konmuştur. İkinci bölümde ise; Suruç ve çevresindeki tabiat ile ilgili inanışlar ve bu inanışların değerlendirilmesi incelenmiştir. Tüm bu verilerin toplanması safhasında, mülakat ve gözlem teknikleri ile elde edilen veriler objektiflik esas alınarak, Deskriptif metoduyla yazıya geçirilmiştir.

Doğum ile ilgili inanışlar araştırılırken bayanlar, sünnet ile ilgili inanışlar araştırılırken çocuğunu sünnet edenler, evlenme ile ilgili inanışlar araştırılırken evliler, ölüm ile ilgili inanışlar araştırılırken de yakınını kaybedenler, tabiat ile ilgili inanışlar araştırılırken yörenin milli değerlerini içine sindirmiş farklı yaş guruplarındaki kişilerle mülakat yapılarak, bu inanışları gerçek bir şekilde yansıtmaya çalıştık. Suruç ve çevresinde görülen tüm bu inanışların Dinler Tarihi ile olan bağlantısını belirtmek için de kaynak taraması yapmak suretiyle değerlendirdik.

B- KAYNAKLAR

Tezimiz genel olarak alan çalışması yapılarak ortaya konmuştur. Alan çalışmasında ise yöre insanı ile bizzat görüşülerek bilgiler toplanmıştır. Konu ile ilgili mülakat yapılan kişiler bibliyografyada gösterilmiştir.

Tezimizin giriş kısmı, Suruç adının kaynağı, ilçenin coğrafi konumu, tarihi, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında toplanan bilgiler ; **96 Suruç İlçe Yılığ**, **Her Yönüyle Şanhurfa 97 İl Yılığ**, Mustafa Bengisu’nun **Urfa İlinin Coğrafyası**, Kasım Buğan’ın **Şeyh Mesleme ve Suruç**, Bekir Toy’un **Suruç’un Kuruluşu Gelişimi ve Fonksiyonel Özellikleri**, **1997 Suruç Şoför Eğitim Kitabı**, Şaziye Karlıklı-Ertem Erzade’nin **Suyla Yeniden Doğan Kent Şanhurfa**, Ana

Britannica Genel Kùltür Ansiklopedisi ve İslam Ansiklopedisi adlı eserlerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Suruç ve Çevresindeki Geçiş dönemleri ve Tabiat ile ilgili Halk İnanışlarının Dinler Tarihi açısından Değerlendirilmesinde; Prof. Günay Tümer- Prof. Abdurrahman Küçük'ün **Dinler Tarihi**, İbrahim Kafesoğlu'nun **Eski Türk Dini**, Ali Çelik'in **İslam'ın Kabul veya Reddettiği Halk İnanışları**, Ünver Günay-Harun Göngür'ün **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, İbrahim Canan'ın **Kütüb-i Sitte, Kitabı Mukaddes**, Bahattin Ögel'in **Türk Kùltür Tarihine Giriş-Türk Mitolojisi I-II** ve **İslamiyet'ten Önce Türk Kùltür Tarihi**, Hikmet Tanyu'nun **Dinler Tarihi Araştırmaları ve Türklerin Dini Tarihi**, Abdulkadir İnan'ın **Makaleler ve İncelemeler I-II**, **Eski Türk Dini Tarihi ve Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ali Selçuk'un **Tahtacılar**, Orhan Şaik Gökyay'ın **Dede Korkut Hikayeleri** adlı eserlere müracaat edilmiştir.

GİRİŞ

Araştırmamızın alanı olan Suruç ilçesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Orta Fırat Bölümünde yer alır. Şanlıurfa iline bağlı bir ilçe olan Suruç, Şanlıurfa il merkezine 45 km, güneyindeki Suriye sınırına 10 km uzaklıktadır. (Bkz. Ek-1). Yüzölçümü 799 km² olan Suruç ilçesi, batı ve kuzeybatısında Birecik ilçesi, kuzeyde yine Birecik ve Bozova ilçeleri, doğu ve kuzeydoğuda Şanlıurfa ili, güneydoğusunda Akçakale ilçesi ve güneyde ise 1926 yılında yapılan Ankara Antlaşmasıyla çizilmiş 72 km'lik Suriye sınırı ile komşu olup, batı, kuzey ve doğudan Güvercik, Cudi ve Devreş dağları ile çevrilidir. (Bkz. Ek-2). Bu dağlar arasında bulunan ve 706 km'lik düz bir araziye sahip olan Suruç bugün önemli bir tarım merkezi konumundadır. Coğrafi konumu bakımından önemli bir yere sahip olan Suruç, Fırat ve Dicle arasında bulunan bölgede yer almaktadır. Güneyi güneydoğuya bağlayan karayolu ile Gaziantep'ten Mardin'e uzanan demiryolunun Suruç ilçesinden geçmesi, Suriye ülkesi ile olan Mürşitpınar sınır kapısı, ilçenin ticari ve ekonomik konumunu oldukça güçlendirmektedir¹. (Ek-3).

Suruç ilçesi; 38°- 18' doğu boylam ve 36°-9' kuzey enleminde, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde olup, Şanlıurfa ilinin güneybatısında yer alan şirin, serhat bir ilçedir. Şanlıurfa ile arasında yaklaşık iki dakikalık bir zaman farkı olan ilçenin rakımı 537 m dir².

Suruç yöresinde genellikle Akdeniz ikliminden Karasal iklime geçiş özelliği ağır basan iklim görülmektedir. Gece ile gündüz, yaz ile kış ortalama sıcaklığı arasında büyük farklar vardır. Yıllık sıcaklık bazen 40° dereceyi aşar. En soğuk ay olan Şubat ayında ise sıcaklığın bazen sıfırın altına düştüğü görülmüştür. İlçede yaygın bitki örtüsü steptir. İlk bahar yağmurları ile yeşeren, yaz sıcaklarında ise sarararak cılızlaşan otlar, papatya, gelincik, yabancı buğday, semiz otu, hardal, çiğdem, kekik ,deve dikenini ve meyan kökü en çok rastlanan bitkilerdir. Bunun yanında antepfıstığı, nar, kayısı, ceviz, üzüm, incir, zeytin bahçeleri ile dut, söğüt, çınar ve kavak ağaçlarının çokça yetiştiği bölgedir³.

¹ Bekir Toy, **Suruç'un Kuruluşu Gelişimi ve Fonksiyonel Özellikleri**, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü Lisans Tezi, Ankara 1996, s. 8.

² **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi C.XXVIII**, İstanbul 1994, s. 415.

³ Abdulkadir Gök, **GAP'ın Yöre Halkı Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Ve Sosyo-Kültürel Etkisi**, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Lisans Tezi, Konya 1991 s. 42.

Suruç ilçesi önceden ilin en önemli tarım merkezi durumunda iken, suyun yokluğundan dolayı günümüzde bu özeliğini kaybetmiştir. Fakat az da olsa yer altı suları ile pompajla sulanmakta olan topraklarda pamuk ziraatı yapılmaktadır. (Ek-4). Son yıllarda Atatürk Barajı'nda su toplanmaya başlanmasıyla birlikte Suruç'un ikliminde hissedilecek derecede değişiklikler olmuştur. Yöredeki nem miktarı önceki yıllara göre artmıştır. Yağış şekli değişmiş, yağmur yağışı yoğunluk kazanmıştır⁴.

Suruç ilçesi, özel coğrafi konumu sayesinde Ön Asya'yı Avrupa'ya bağlayan ticaret yolları üzerinde kurulmuş olması dolayısıyla kara ulaşımı bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca kültür ve ticaret bakımından da çevresinin bir bağlantı yeri olması, özel konumundan kaynaklanır. Eski adı "İpek yolu" olan, bugün "E-24" karayolu olarak adlandırılan transit yol Suruç sınırları içerisinde geçmektedir. Ayrıca ilçe merkezine 10 km uzaklıkta bulunan ilçeye bağlı Mürşitpınar Köyündeki bölgeyi birbirine bağlayan demiryolu üzerindeki istasyon da, Suruç'un bölge içerisinde ticaret ve ulaşımında köprü vazifesini daha da pekiştirmiştir⁵.

Suruç, merkezi yerleşim hariç 705.773 dönümlük yüzölçümü ile düz bir araziye sahiptir. Suruç Ovası, Harran ovasının batısından bir basamak seviye farkı gösteren alüvyal topraklardır. Esmer renkli ve humus tabakası vardır. Bu da, çok eski devirlerde Suruç'ta geniş bir ağaç topluluğu ormanlarının varlığına delalet etmektedir. Suruç'ta ki önemli dağlar, Susuz, Bello ve Yıldız (Tilki) dağlarıdır. Bu dağlar yağışların azlığı dolayısıyla ormandan mahrumdur. Bu kuraklık ve çıplaklık bilhassa yaz mevsiminde rüzgâr estiğinde fırtınalara sebep olmaktadır⁶.

Suruç tarihi itibarıyla eski bir yerleşim merkezidir. Suruç isminin kaynağı konusunda iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, kaynaklarda "Seruğ" diye de adı geçen bu şehrin Hz. İbrahim ile çok yakın bir ilişkisi vardır. Hz. İbrahim'in babası Azer, dedesi Nahor, Nahor'un babası ise Seruğ'dur. Tarihte adı Seruğ olan bu şehrimiz ile Hz. İbrahim'in atası Seruğ'la aynı adı taşımaktadır. Seruç bu şehrin asıl adıdır. Diğer bir görüş ise, yörede iyi cins at yetiştiriciliği meşhur olduğundan dolayı, atların eyeriyle uğraşan ve imal eden Saraç sayısı oldukça fazlaymış. "Saraç" kelimesinin çoğulu Seruç'tur. Zamanla halk arasında Seruç olan ilçenin ismi Suruç şekline dönüşmüştür⁷.

⁴ Yurt Ansiklopedisi C.X, İstanbul 1984, s. 7420.

⁵ Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, Şanlıurfa 2002, s. 5.

⁶ Yurt Ansiklopedisi C.X, s. 7421.

⁷ Kasım Buğan, Şeyh Mesleme ve Suruç, Ankara 1995, s. 8.

M.Ö.4000 yılında Asya'dan göç eden Sümerler, Mezopotamya'da medeniyet kurmuşlardır. Sümer ve Akad Türkleri, Seruğ ovasında Suruç şehrini “Batnea” ismi ile anmışlardır. Daha sonra İskit ve Asurlular, Sümerler ve Akadları ortadan kaldırarak, Suruç'u “Tepartip” adıyla Birecik şehrine bağlamışlardır. Suruç ilçesinin, Urfa ve çevresine M.Ö. 334-136 yılları arasında hakim olan Selevkostlar tarafından kurulduğu iddia edilmektedir. Bu dönemde Suruç'un ismi “Anthemusia”dır. Selevkostların ortadan kaldırılmasıyla M.Ö. 132 yılında Urfa tarihinde ilk defa Arjaw tarafından Orshone Krallığı kurulmuştur. Bu krallık M.S. 244 yılına kadar devam etmiştir. Bu krallığın tarihte ilk defa Hıristiyanlığı kabul eden devlet olduğu iddia edilmektedir. Bu krallık döneminde Suruç'un ismi muhtemelen “Batnea”dır. Bu dönemde ilçede ipekçiliğin yaygın olduğu tarihi kayıtlarda yer almaktadır ⁸.

Roma imparatoru Büyük Konstantine M.S.35 yılında öteki yerlerle birlikte Suruç'u da Urfa (Ruha)'ya bağlamıştır. Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra Suruç, Kudüs Krallığına bağlanmıştır. Tarihin eski çağlarından beri bilinen Suruç'u Romalılardan İyad Bin Ganem hazretleri miladi 639 yılında barış yoluyla fethetmiştir⁹.

Suruç, miladi 1095'te Artukoğulları'ndan Sokma'nın eline geçmiş ise de altı yıl sonra Urfa Kontu I.Bodve'nin egemenliği altına girmiştir. Daha sonra İmadüddin Zengi 1127 yılında Suruç'u haçlılardan geri almıştır. Suruç, Timurlenk'in istilasına da uğramıştır. Bölge halkı istilaya karşı koyduğundan, Moğollarca yakılıp yıkılmıştır. Bu kıyımdan sonra şehir uzun süre toparlanamamıştır. 1517 yılında Yavuz Sultan Selim Kudüs seferi sırasında Suruç'u Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Halep vilayetinin Urfa sancağına bağlı bir kasaba durumunda idi. Mondros Mütarekesinin (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra, önce İngilizler, daha sonra Fransızlar tarafından işgal edildi. Suruç'un şanlı halkı, milli mücadelesini vererek tarihi şehrini 11 Nisan 1923'te düşmandan kurtarmıştır. Suruç, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte 1923'te ilçe olarak Şanlıurfa'ya bağlanmıştır¹⁰.

Toplumsal yapının temel öğelerinden biri olan nüfus fazlalığı, azlığı, yapısal nitelikleri (yaş gurupları, cinsiyet oranları, doğum ve ölüm hızları vs.) göç olgusu gibi demokratik unsurlar açısından değerlendirilebilir. Bu öğenin içerdiği değişimler toplumsal yapıyı mutlaka etkiler, değiştirir. Nüfus bünyesindeki değişiklikler toplumsal

⁸ E.Honigmann, “Urfa”, **İslam Ansiklopedisi C.XIII**, Eskişehir 1997, s.50; [http:// www.sanlıurfa.com](http://www.sanlıurfa.com) (16.12.2005) “Dünden Bugüne Şanlıurfa”.

⁹ E.Honigmann, **a.g.m.**, s. 51-53.

¹⁰ **Her Yönüyle Şanlıurfa'97 İl Yıllığı**, Şanlıurfa 1997, s. 40.

gurupları ve kurumları hareketlendirir. Bölgesel nüfus yoğunluğu ve hacmi de sosyal yapı üzerinde belirleyici kabul edilir¹¹.

Suruç ilçesi'nin genel nüfus yapısı içerisinde aşiretlerin yapısına da değinmek gerekmektedir. Suruç'ta yedi ayrı aşiret varsa da bunlardan üç tanesi büyük olup, diğerleri fazla ağırlık taşımamaktadır. Bu üç aşiret; Dinay Aşireti (Liderliği Onbirmisan Beldesi'nde KILIÇ'larda), Pijan Aşireti (Liderliği Yönlü Köyü'nde YÜKSEL'lerde) ve Şeddadi (Liderliği Aşağı Oylum Köyü Külünce Mezrası'nda bulunan GÖKKAN'larda) olup, bunların dışındakiler; Karakeçili, Şeyhanlı, Didan ve Alaaddin Aşiretleridir¹².

1997-2000 NÜFUS SAYIMINA GÖRE SURUÇ'UN NÜFUS DURUMU

Yılı	1997	2000
Köy Nüfusu	38.508	44.769
Şehir Nüfusu	52.565	44.421
Toplam Nüfus	91.073	89.190

Suruç'ta sosyal yapı, geçiş dönemi yaşayan toplumlarla son derece benzerlik gösterir. Şehirli tam şehirli değildir. Köy ile bağları son derece canlı olarak devam etmektedir. Köylüsü tam köylü değildir. Şehir kültürünü olabildiğince yaşar. İşte bu geçiş dönemi özellikleri geleneksel özellikler ile birleşince ortaya son derece hoş, tatlı sempatik bir görünüm çıkmaktadır.

Suruç'ta halkın konuştuğu dilde sosyal yapıya az çok paralellik gösterir. Suruç ilçesinde yaşayan insanlar Türkçe ve Kürtçe konuşmalarına rağmen, ilçe merkezinde yaşayanlar daha çok Türkçe, kırsal kesimlerde yaşayanların ise Kürtçe konuştuğunu görülmektedir.

Suruç'ta geleneksel kapalı köy ekonomisi çözüldüğü ve insanlar uygarlığın ileri aşaması ile iç içe yaşadıkları için geleneksel bağlar eskiye nazaran daha da zayıflamış durumdadır. Misafirperverlikte eşi benzeri nadir görülen Suruç insanı kendi içinde uyumlu ve anlayışlı, yabancılara karşı son derece saygılıdır. Suruç insanı ayrıca son derece derin bir kültür birikimine de sahiptir.

¹¹ Bekir Toy, *age*, s. 35.

¹² **96 Suruç İlçe Yıllığı**, Ankara 1996, s. 15.

Suruç'ta okuma yazma oranı %75 civarındadır. Yüksek öğrenim gören insan sayısının fazla olması Suruç'un bir başka özelliğidir. Suruç'ta lise ve dengi bir çok okul ve Harran Üniversitesine bağlı meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Suruç ilçesinde 2005 yılı itibari ile İlk ve Orta Öğrenim Kurumlarına devam eden kız-erkek sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir¹³.

S.NO	OKULUN ADI	KIZ	ERKEK	TOPLAM
1	Atatürk İÖO	1048	1242	2290
2	Cumhuriyet İÖO	652	901	1553
3	Hürriyet İÖO	273	284	557
4	M.Sinan İÖO	540	763	1303
5	M.Akif ERSOY İÖO	569	719	1288
6	Fatih Sultan Mehmet İÖO	787	1090	1877
7	Süleyman Şah İÖO	297	470	767
8	Namık Kemal İÖO	830	1090	1920
9	100. Yıl İÖO	370	441	811
10	Vali Ziya ÇOKER İÖO	700	1268	1968
11	Mürşitpınar İÖO	63	198	261
12	Onbir Nisan İÖO	444	668	1112
13	Suruç YİBO	127	504	631
14	98 Köy B.S.İ.O	577	626	1203
15	Suruç Ana Okulu	40	48	88
16	Suruç Lisesi	175	1365	1540
17	Suruç Anadolu Lisesi	48	133	181
18	Suruç Sabancı Kız Meslek Lisesi	111	-	111
19	Suruç İmam Hatip Lisesi	22	57	79
20	Suruç Ticaret Meslek Lisesi	-	32	32
21	Suruç Endüstri Meslek Lisesi	-	65	65
TOPLAM		7830	12158	19988

¹³ Recep Kılıç, 1952 Birecik doğumlu, Suruç Kaymakamlığı Yazı İşl.Müd.V., Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

Suruç ilçesi'nin canlı bir ekonomik hayatı bulunmamaktadır. İlçe nüfusunun büyük bir bölümü işsiz olup, insanlar aileleriyle birlikte genellikle Şanlıurfa ili ve ona bağlı Harran, Akçakale ve Viranşehir ilçeleri ile Adana, Aydın, Tokat, Hatay, Mardin ve Yozgat illerine göç etmektedirler. Bu göçlerin çoğu mevsimlik olup göç edenler kış aylarında Suruç'a geri dönmektedirler.

Uzun yıllar ekonomik yönden geliri, sınırda yapılan kaçakçılık oluşturmuştur. Ancak sınırda alınan tedbirler sonucu kaçakçılık azalmış ve son 20 yılda tarımsal çalışmalar ağırlık kazanmıştır. Halk İlçe Tarım Müdürlüğü elemanlarınca tarım ve hayvancılık konusunda sürekli olarak bilinçlendirilmektedir.

Suruç düz bir ovada olması sebebiyle arazisi ziraata gayet elverişlidir. (Ek-5). Fakat su azlığı nedeniyle topraklardan yeteri kadar verim alınamamaktadır. İlçe önce kilim, halı, seccade ve çul gibi yünlü dokumaların yanı sıra kuyumculuk ve iyi cins atlarıyla tanınıyordu. Vaktiyle zeytin, kahve, fıstık, dut, nar ve söğüt ağaçları yetiştirilirdi. Sanayi bakımından keçi kılından dokunan siyah çadır ile kendirden yapılan çadır dokumacılığı vardı¹⁴.

Suruç'un en büyük geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarım, yaz aylarındaki susuzluk nedeniyle istenilen boyutlarda olmamaktadır. Birtakım büyük çiftçiler kendi imkânlarıyla açmış olduğu sulama kuyularıyla ihtiyaçları karşılamaktadır. İlçede mera alanlarının kısıtlı olması nedeniyle hayvancılık fazla gelişme imkanı bulamamıştır. Ama sulama imkânı sağlanıp yem bitkileri ekimi sağlandığı takdirde ahır hayvancılığı gelişme gösterecektir. Halen küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılan ilçemizde büyük baş hayvancılık sadece ev ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.

Suruç sanayi olarak büyük bir potansiyele sahip olmamakla birlikte, ilçe merkezinde iki adet çırçır fabrikası ve bir adet çiğit yağ fabrikası bulunmaktadır. Nizami bir küçük sanayi sitesi 145 işyeri bulunmaktadır. Suruç insanı oldukça girişimci bir yapıya sahip olduğundan Şanlıurfa merkezinde ve çevre illerde Suruçlulara ait bir çok fabrika bulunmaktadır. Yalnız Şanlıurfa Organize Sanayinde ve il merkezinde 15 faal, 18 adet inşaat halinde fabrika bulunmaktadır. Ayrıca birçok iş adamı da fabrika yapmak üzere Organize Sanayinde yer almışlardır.

Suruç ilçesinin toplam arazisi 1991 verilerine göre 693.200 dekadır. Alanın %12.9'u olan 89 720 dekarlık arazi hali hazırda halkın kendi imkanlarıyla taban suyu ile sulanmaktadır. GAP'taki Suruç-Baziki projesinin devreye girmesiyle 249.180 dekarlık

¹⁴ 96 Suruç İlçe Yıllığı, s. 37.

bir arazi daha sulamaya açılmış olacaktır. Böylece ilçenin toplam tarım arazisinin %48.8'i olan 338.900 dekarlık kısmı sulanabilecektir. GAP'ın devreye girmesiyle Suruç'ta tarımda önemli artışlar sağlanacak halen yetişmekte olan buğday, arpa, mercimek ve nohut yerine ticari amaçlı pamuk, susam, yer fıstığı, soya, sebze ve yem bitkileri ekilebilecektir. Ayrıca nadas alanları azaltılarak tarım artırılacak, ikili hatta üçlü ekimlere imkân sağlanacaktır. Böylece halkın sosyo-ekonomik düzeyi de yükselecektir¹⁵.

¹⁵ Abdulkadir Gök, *age*, s. 47.

I- BÖLÜM

SURUÇ VE ÇEVRESİDEKİ GEÇİŞ DÖNEMLERİYLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsan yaşamının başlıca üç önemli “geçiş dönemi” vardır. Doğum, evlenme ve ölüm. Her birinin kendi alt başlıkları içerisinde birtakım bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı buldukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı da, ferdi bu “geçiş” dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilere korumaktır. Çünkü yaygın olan inanişe göre insan bu tür dönemler sırasında güçlü ve zararlı etkilere karşı açıktır. Böylece geçiş dönemlerinde görülen adetler, gelenekler, töreler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan inanış ve uygulamalar, bir ülkenin veya belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturmaktadır¹⁶.

A- DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsan yaşamının başlıca ve üç önemli geçiş dönemlerinden ilki doğumdur. Doğum daima mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk sadece anne ve babasına değil, aynı zamanda akrabaları ve komşularını da sevindirir. Ayrıca doğum kadına duyulan saygınlığı artırdığı gibi onun aile, akraba ve gurup içindeki yerini de sağlamlaştırır. Baba ise, “evlat sahibi” olmakla hem geleceğe güvenle bakar, hem de dostları ve yakınları arasında saygınlık kazanmış olur. Çünkü kısır kadın, doğuramadığı için ne kadar hor görülürse, erkek de aynı şekilde çevreden gelen baskının ve adam yerine konulmamanın ezikliğini duyar. Anneye benlik ve bütünlük, babaya güven, akrabaya soya sopa güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı olan doğum olayı gerek çiftin, gerekse yakınlarının gözünde büyük önem kazanmıştır¹⁷.

¹⁶ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halk Bilimi**, Ankara 2000, s. 131.

¹⁷ Sedat Veyis Örnek, **age**, s. 132.

1- Doğum İle İlgili İnanışlar

Türklerde aile, toplumun en küçük ancak en önemli çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu sebeple, bunun devamını sağlayan ya da doğum ve çoğalmayı engelleyen birtakım olumsuzlukların önüne geçmek için gereken yasaklar ve kurallar vardır. Çoğu geleneksel toplumlardaki çocuk sahibi olma isteğinde olduğu gibi ekonomik yapı ve baba ocağının (neslinin) tütürülmesi gibi karakteristik nedenler Suruç ve yöresinde de görülmektedir. İlçedeki doğum ile ilgili inanışları doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrası olmak üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

a- Doğum Öncesi İnanışlar

Gelin gittiği yerde sevilmesi ve saygınlık kazanması için, erkeğin gözüne girmesi ve soyunu devam ettirmesi için doğum yapması gerekir. Kısır kadın toplumun tümünde ezilir, aşağılanır ve hor görülürken, bu durumun kırsal kesimde daha fazlalaştığı görülür. Bundan dolayı da kısır kadınlar kısırlığı ortadan kaldırmak için çeşitli çarelere başvurumaktadırlar¹⁸.

Evlenen çiftlerden kısa zamanda çocuk yapmaları istenmektedir. Vakti geçtiği halde çocuğu olmayan kadınlar için “halk hekimliği” olarak adlandırılan birtakım işlem ve yöntemler uygulanmaktadır. Özellikle kırsal kesimde yaşayıp, çocuğu olmayan kadınların imkanlarının bulunmaması ya da başka sebeplerle doktora gidememesi veya gitmek istememesi durumunda hastalıkları teşhis ve tedavi amacı ile başvurduğu inanış ve işlemlerin tümü, halk inanışları olarak tanımlanmaktadır. Bu inanışların bir kısmı dinsel, bir kısmı büyüsel, bir kısmı ise halk hekimliği ile ilgilidir¹⁹.

Yörede dinsel sayılabilecek nitelikteki uygulamaların başında türbe ziyareti gelmektedir. Çocuğu olmayan kadın, akşamüzeri kutsal saydığı bir yatır ziyareti eder. Burada dua edip, adakta bulunur. O yatırdan küçük bir taş alarak döner. Gidiş ve dönüşte hiç kimseyle konuşmaz. Bu taşı saklar ve bir hafta sonra 7 taşa 7 yasin okur. Böyle yaptığı takdirde çocuk sahibi olacağına inanır. Çocuğu dünyaya gelince biraz büyüdükten sonra çocuklarıyla beraber türbeyi ziyaret edip, adaklarını yerine getirirler. Yörede ziyaret edilen yatırların başında özellikle Şeyh Müslüm türbesi gelir²⁰.

Suruç ve çevresinde ismi Muhammet olan 7 kişiden veya 40 kişiden çeşitli eşyalar toplanır. Toplanan eşyalar (para, altın, tahıl ürünü vb.) paraya çevrilerek, hacca

¹⁸ Makbule Yavuz, 1953 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Aydın Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹⁹ Feride Kaplan, 1962 Suruç doğumlu, İlkokul mezunu, Sarayaltı Mahallesiinde ikamet etmekte.

²⁰ M.Emin Atmaca, 1970 Suruç doğumlu, Önlisans mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

giden birisine verilir. O kişi de bu parayla hacda altın veya tunç bilezik alır. Kadının bu bileziği eline takmak suretiyle çocuk sahibi olacağına inanılır. Bazıları da bu niyetle hacda çivi alır ve kutsal belde de bir yere niyet ederek ve adağını adayarak çiviyi çakar²¹.

Halk geleneğinde sağlığı koruma hastalıkları teşhis ve tedavi işlem ve yöntemlerin bir bölümü büyücülük niteliğindedir. İkinci bölümde ise büyücülük ve akılcı (rationneal) olarak tanımlanmaktadır²². Büyüsel nitelikte olanlarda ise hocalara veya muska yapan şahıslara başvurmak suretiyle yapılır. Onlardan muska alınır, onların okuduğu afsunladığı üfürdüğü sular içilir, yemişler yenir. Değişik bir adet de, alim veya şeyh diye tanınan birisinin yanında 7 değişik renkte ip, 7 veya 40 iplik iğnesin üzerinde okutulduktan sonra demir veya sac gibi bir madde ile kapatılarak boynuna takmak suretiyle çocuk sahibi olacağına inanılır. Yörede özellikle “Benzetme büyü”²³ niteliğinde olan uygulamaya göre, çocuğu olmayan kadın 40 tane çakıl taşı toplayıp, bir kez içine koyarak bağlar ve kuluçkaya oturmuş tavuğun altına koymak suretiyle çocuk sahibi olacağına inanılır²⁴.

Yörede doğum öncesi inanışlardan en önemlilerinden bir tanesi de doğacak çocuğun cinsiyeti ile ilgili olandır. Hamile bir kadın misafir olarak bir yere gittiğinde, karşı taraf çocuğun cinsiyetini öğrenmek için şunu yapar. Bir sedirin altına makas, bir sedirin altına da bıçak koyar. Hamile kadın hangi sedirin üzerinde oturursa, çıkacak şeye göre çocuğun cinsiyetinin anlaşılacağına inanılır. Eğer altında makas olan sedirin üstünde oturursa kız, altında bıçak olan sedirin üstüne oturursa da erkek olacağı inancı hakimdir²⁵.

Hamile kadın rüyasında bıçak ve tespih görürse erkek, makas, boncuk ve mendil görürse kız çocuk sahibi olacağına inanır²⁶.

Çocuk sahibi olma arzusu düğün esnasında yapılan en belirgin geleneksel uygulama ile ortaya konmaktadır. Gelin getirildiği zaman kucağına erkek bir bebek verilir. Bazen de gelinin yatağı yapıldıktan sonra bir erkek çocuk yatağın üzerinde

²¹ Adile Oğuz, 1935 doğumlu Suruç doğumlu, Tahsili yok, Yönlü Köyünde ikamet etmekte.

²² Pertey Naili Boratay, **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul 1973, s. 149-154.

²³ Benzetme büyü: Bir olayın, bir insanın, bir hayvanın, bir durumun, bir işlemin vb. simgesel yada gerçek benzetimini yaparak aslını etkileme amacını güden büyü türü.

²⁴ Emine Atmaca, 1945 Suruç doğumlu, Tahsili Yok, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.

²⁵ Zeliha Caymaz, 1958 Suruç doğumlu, Yıldırım Mahallesiinde ikamet etmekte.

²⁶ Yaze Arslan, 1955 Suruç doğumlu, İlkokul mezunu, Sarayaltı Mahallesiinde ikamet etmekte.

yuvarlanmaktadır. Bu uygulama gelinin çocuk sahibi olmasını hedeflemekle beraber, onun doğuracağı ilk çocuğun erkek olmasını da amaçlamaktadır²⁷.

Yörede çocuğun cinsiyetini belirlemek için yapılan uygulamalardan birisi de doğum yaklaştığında çocuğa elbise dikilir. Bu elbise dikimi bittikten sonra kapıdan ilk girenin cinsiyeti ne ise doğacak olan çocuğun da cinsiyetinin aynı olacağına inanılmaktadır. İlk giren erkek ise çocuğun erkek, bayan ise kız olacağı inancı yaygındır. Ayrıca hamile kadının göbeğinin üstünde bir şişkinlik varsa çocuğun erkek olacağına inanılır. Kadın gökyüzünde Ay'ın görüldüğü gün ve gecelerde doğum yapacaksa, doğacak çocuğun erkek, diğer günlerde doğum yapacaksa kız olacağına inanılır²⁸.

Suruç ve çevresinde erkek çocuğa son derece önem verilmesine rağmen, kız çocuklarına erkekler kadar ilgi gösterilmemektedir. Toplumun değer yapısını inceleyecek olursak, bölge halkının en önemli ve önde gelen özelliğinin “Aşiretçilik Şuuru” olduğunu görüyoruz. Kabileler arası üstünlük ve “lider kabile” durumuna gelebilmek için en önemli unsur erkek nüfusunun olmasıdır. Bu durumun aile bazındaki görüntüsü de “Pederşahi (Ataerkil)” tarzda olmaktadır. Erkek çocuk sahibi olmak toplumun genel yapısında “Sosyal Şuur” olarak tanımlanmaktadır²⁹.

Yöre halkının değer yapısına göre erkek çocuk sahibi olmak, bir prestij kazandırır. Bir ailenin kız çocuklarının doğması ve erkek çocuklarının doğmaması halinde erkek başka bir kadınla evlenmekle sorunu çözeceğine inanır. Çünkü yöre halkı tarafından çocuğu olmayıp sadece kız çocuğu olan ailelere de “ocağı kör” denilmektedir³⁰.

Yörede hamile olan kadının yapması ve sakınması gereken birtakım uygulamalar vardır. Bunların doğacak çocuğun fiziki yapısına, cinsiyetine, huy ve kişilik yapısı ile karakterine doğrudan tesir edeceğine inanılmaktadır. Nitekim kadının hamileliği döneminde renkli gözlü ve güzel insanlara veya huyu, ahlakı ve kişiliği toplum tarafından beğenilen şahıslara ya da aya bakarsa, ayva gibi belirgin özellikleri olan meyve yerse, çocuğun bu kişi ve varlıkların özelliklerine sahip olunacağına inanılmaktadır. Ayrıca hamile kadının aşerme döneminde zeytin yediğinde, çocuğunun gözlerinin siyah, ayva yediğinde ise gamzeli olacağına inanılmaktadır. Özellikle

²⁷ Feride Baz, 1944 Suruç doğumlu, İlkokul Mezun, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.

²⁸ Naile Atmaca, 1960 Suruç doğumlu, İlkokul terk, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.

²⁹ Eyyüphan Öztunç, **age**, s. 13.

³⁰ Kasım Buğan, 1940 Suruç doğumlu, Lise Mezun, Dikili Mahallesiinde ikamet etmekte.

çocuğun anne karnında iken mavi gözlü bir kadının karşısında oynaması halinde, gözlerinin mavi olacağına inanılmaktadır. Ayrıca hamile kadının bu dönemde yumurta içmesi halinde çocuğunun yumurta gibi olacağına, süt içtiğinde ise beyaz tenli olacağına inanılmaktadır.

Hamile kadın, bu dönemde ayıya ve tavşana da bakmaz. Eğer bakarsa çocuk baktığı hayvana benzer. Tavşan eti yemez. Zira çocuğun üst dudaklarının (irik) yarma olacağına inanılır³¹.

Yörede hamile olan kadın, evde ağır işler yapmaz, çamaşır yıkamaz ve ağır yük kaldırmaz. Gece yalnız dışarıya çıkan, ateşi rasgele yerlere bırakıp sıcak suyu gelişigüzel döken anne adayına birtakım gizli güçlerin zarar vereceğine, kadının çocuğunu düşüreceğine veya çocuğun dünyaya sakat geleceğine inanılır. Ayrıca hamilelik döneminde kadına yeme içme yönünde sadece çay ve tuz yasaktır. Çünkü hamile kadının tuzlu yiyecekler yediğinde veya çay içtiğinde elinin şişeceğine inanılır. Aşermeden dolayı kadının herhangi bir isteği olursa, istediği şey kendisine mutlaka getirilir. Aşeren kadının canının istediği yedirilemezse, çocuğun sakat olarak doğacağı inancı yaygındır³².

b-Doğum Esnasındaki İnanışlar

Günümüzde Suruç ve çevresinde doğumların çoğu hastanede, ebe tarafından yapılmakla beraber özellikle kırsal kesimlerde yaşayan insanlar da evde tecrübeli yaşlı bir kadın tarafından da yapıldığı görülmektedir. Bu kadına da halk arasında “ebe” denilmektedir.

Yörede doğumu kolaylaştırdığına inanıldığından hamile kadın gezdirilir, tuzsuz yemekler yedirilir ve saç örgüleri çözülür. Ayrıca doğumda zorlanan kadının kocası tarafından karnına hafifçe basılmasıyla da doğumun kolaylaşacağına inanılmaktadır³³.

Çocuğun doğumu babasına doğum odasında bulunan birisi tarafından müjdelenir, baba da “müjde verme” denilen bahşişi verir. Baba çocuğu müjdeleyen bu habere karşılık müjdeyi verene bir hediye verir. Bu hediye genellikle para cinsinden olup, miktarı ailenin maddi durumuna göre değişir³⁴.

³¹ Feride Baz, 1944 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

³² Emine Atmaca, 1956 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Şeryanı Köyünde ikamet etmekte.

³³ Sıraç Yavuz, 1953 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Aydın Mahallesinde ikamet etmekte.

³⁴ Zeliha Caymaz, 1958 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Yıldırım Mahallesinde ikamet etmekte.

Çocuk doğar doğmaz çocuğun cinsiyeti anneye söylenmez. Çünkü kız olduğu takdirde anne çok üzülür. Fakat erkek olursa başta anne ile birlikte ailenin tüm fertleri sevinir³⁵.

Suruç ve çevresinde çocuğunu düşürmek isteyen kadının bir bidona suyu ısıtması ve bu suyun içine girmesi ile çocuğunun düşeceğine inanılır³⁶.

c- Doğum Sonrası İnanışlar

Doğan çocuk yıkanarak çocuğun vücudunu sertleştirdiğine inanıldığından başından tuzlu su dökülür, havluya kurulanıp giydirilir. Çocuğun gözlerinin dünyayı ilk görmesinden dolayı gözü ağrımazın diye gözüne limon damlatılarak beşiğe yatırılır. Ayrıca çocuğun başının güzel ve yuvarlak olması için de başı güzel ve yuvarlak bir şekilde bağlanır³⁷.

Çocuk doğduktan sonra göbeği kesilir ve bağlanır. Göbek kuruyana kadar halk ilaçları sürülür. Nasıl gebe kadın yediği içtiği şeylerin, baktığı kimse ve hayvanların karnındaki çocuğu etkileyeceği tasarımı ve inancı varsa, çocukla göbeği arasında da aynı inanç söz konusudur. Çocuğun geleceğini ilerdeki uğraşısını ve işini etkileyeceği inancıyla göbek gelişigüzel atılmaz. Göbek kuruyup düştükten sonra ailelerin görüş ve isteğine göre göbek bazı yerlere gömülür. Bu yerler çocuğun ilerde seçeceği mesleğe göre değişir. Kızların göbeği ev hanımı olsun diye genellikle evin temelinde gömülür, erkeklerin göbeği ise ilerde bu iş sahibi olsun diye herhangi bir kurum kuruluş veya iş yerine gömülür veya çocuk dindar olsun diye bir camii avlusuna gömülür. Ayrıca çocuk, evine ve ailesine bağlı olsun diye göbek bağı yastığın içine koyanlar da vardır. Nazar değmesinden sakınıldığından yeni doğan çocuk herkese gösterilmez. Loğusa kadına sütünün bol olması için un, şeker ve su ile yapılan katı bir yemek yedirilir. Çocuğa ise yağla karıştırılmış çivit yedirilir. Çocuk doğduktan üç gün sonra emzilir³⁸.

Doğum yapan kadın, doğumun ilk haftasında cinlerin kendisine ve çocuğuna zarar vermesini engellemek için, su içerken su tasının veya bardağın içine çuvaldız veya çelik bir çubuğu suyun içine batırır. Yörede böyle yapılmadığı takdirde kadına veya çocuğa bu cinin kuş suretinde gelerek öldüreceğine inanılır. Ayrıca Cin'in anneye zarar vermesini engellemek ve çocuğu öldürmesine mani olmak için kuş kılığında çocuğuna

³⁵ Yaze Arslan, 1952 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Sarayaltı Mahallesiinde ikamet etmekte.

³⁶ Adile Kutlu, 1950 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Şeryanı Köyünde ikamet etmekte.

³⁷ Emine Atmaca, 1940 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.

³⁸ Yıldız Özdemir, 1963 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Aydın Mahallesiinde ikamet etmekte.

saldırıp da, o kuşu öldürmek suretiyle çocuğunu o saldırıdan koruduğuna inanılan bir aileden bir bez parçası alınarak, beşik veya çocuğun kundağına bağlanır ki o kuşların böylelikle çocuğa yaklaşamayacağına inanılır. Çocuk doğduktan sonra göbek kesimi, göbek adı koyma, ad koyma, kundak vb. değişik adetler uygulanmaktadır. Çocuk doğduktan üç gün sonra ismi konur. İsim koyma işlemi çevrede dindar olarak bilinen biri tarafından yapılmaktadır. Halk arasında kişi adının anlamıyla tanındığından ve adına göre bir kişilik sahibi olacağına inanıldığından isimlerin yörede tanınan büyük şahsiyetlerin ismi veya anlamı güzel olan farklı isimler konulur. Çocuğa isim koyacak olan kişi abdestli olarak isim koyma işlemine başlar. İlk çocuğun sağ kulağına ezan okunarak akabinde çocuğun ismini normal bir ses tonuyla üç defa söyler, daha sonra sol kulağına kamet okuyarak akabinde yine normal bir ses tonuyla sol kulağına dört defa ismini söyler. Böylelikle çocuğa isim koyma işlemi sona ermiş olur³⁹.

Ayrıca yörede göbek ad koyma geleneği de yaygındır. Çocuk doğduğunda göbeği kesilirken konan ada “göbek ad” denilmektedir. Çoğunlukla dinselliğiyle ün yapmış şahıslarla, kutsal kitaplardan seçilen bu adlar resmi kayıta geçtiği gibi kayda geçmeden de çocukların anne babaları, akrabaları ve yakınları tarafından kullanılır. Öte taraftan çocuğun anne ve babasının, aile büyüklerinin gönüllerini almak ve onları sevindirmek için göbek adını aile büyüklerinin adını koyduğu da görülmektedir⁴⁰.

Eğer aile çocuğunun birtakım geleneksel uygulamalar sonucu doğduğuna inanıyorsa yapmaya söz verdiği şeylerle ilgili isim vermek durumundadır. Kırk Muhammed isimli çocuğa sahip aileden para toplayıp hacda çivi yaptıranlar veya bilezik getirip taktıranlar, oğulları olursa adını Muhammed koyarlar. Ziyaret yerlerine gittikleri için çocuk sahibi olduklarına inananlar ise gittikleri ziyaret yerinin adını çocuklarına koyarlar. Bu adlar genellikle Şeyh Müslüm, Şeyh Nasır, İbrahim Halil eğer kız ise İslim gibi isimlerdir. Mübarek geceler veya önemli günlerde doğanlara bu günlerle ilgili isimler takılır. Yılbaşı gecesi doğana Yıldırım, Ramazan da doğana Ramazan, bayramda doğana Bayram, Kadir gününde doğana Kadir kız ise Kadriye, Recep ayında doğanlara Recep, Muharrem ayında doğanlara Muharrem, Şaban ayında doğanlara ise Şaban ismi takılır⁴¹.

Kadın doğum yaptıktan sonra akrabaları, komşuları ve yakınları tarafından ziyaret edilir. Bu ziyaret hem soya ve sülaleye yeni bir üye kazandıran annenin, hem de

³⁹ Şemsettin Uludağ, 1957 Suruç doğumlu, Ortaokul mezunu, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.

⁴⁰ Gül Atmaca, 1970 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.

⁴¹ Müslüm Taşdemir, 1950 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Yıldırım Mahallesiinde ikamet etmekte.

ileride toplum içerisinde yerini alacak olan çocuğun kutlanması amacıyla yapılır. Komşuluk ilişkilerinin pekiştirilmesinde, şu ya da bu nedenlerle gevşemiş olan bağların yeni baştan sağlamlaştırılmasına da olanak sağlayan bu kutlama ziyareti “bebe görmeye gitme adıyla” anılmaktadır. Anneyi ziyaret ederek yeni doğmuş çocuğu görme, doğumun ilk üç gününden başlayıp kırkinci gününe kadar uzamaktadır. Çocuğu görmeye gitmenin yaygın ve geçerli kuralı çocuğa bir armağan götürmektir. Armağan genellikle ilk ziyarette götürülür. Çocuğa götürülen hediyeler, ziyaret edenin aileye yakınlığına ve uzaklığına, zengin ve yoksulluğuna, törelere bağlı olup olmayışına göre değişir. Ayrıca hediyelerin seçilişinde pahalı ya da ucuz oluşunda birtakım hesapların yapıldığı da bilinmektedir. Çünkü hediye karşılık esasına göre işler. Anne adayları, gelinler, doğuracak gelin sahibi kaynanalar, evlenme çağında çocukları bilinenler “nasıl olsa o da benimkine getirir” düşüncesiyle hareket ederler. Aileye çok yakın olanlar genellikle altın götürürken, diğer dost ve akrabalar çocuk giysileri götürmektedirler. Ayrıca yörede doğum yapan anneye komşularınca doğumdan sonraki ilk hafta içerisinde anneye kendini çabuk toplansın diye süt, yoğurt ve yöre tabiriyle “Olor (un, şeker karışımı)” vb. şeyler götürülür⁴².

İlk kez sokağa çıkarken çocuğun başının üzerinde üzerlik tohumunu döndürerek ateşe atarlar ve başından kurşun dökerler. Bunlar göz ve nefes değmesine karşı alınan tedbirlerdir⁴³.

Loğusa kadın ve erkek yalnız bırakılmaz. Loğusanın yanında mutlaka bir erkek yatmalıdır. Eğer yalnız kalırsa başucuna Kuran konur. Gece yalnız yatarsa baş ucuna süpürge, yastığın üzerine de çuvaldız batırılır. Loğusaya yapılan katı yemeklerin içine çuvaldız konulur. İnanca göre cinler çuvaldızdan korkarlar. Eğer çuvaldızı cinlerin göğüslerine batırırsan, o cinin insana kul köle olacağına inanılır⁴⁴.

Bebeğin bezleri dışarıda bırakılmaz, yıldızlar gördüğünden iyi sayılmaz. Bez yere atılırsa kedi işer derler. Böyle olduğu taktirde bebek dabaz döker, altı yara olur. Yörede çocuğun kırkı dolmadan evden eve ateş verilmez ve alınmaz. Üzücü bir şeyin olacağına inanılır⁴⁵.

Çocuğun göbeği düştüyse yedinci gün yıkanır. On beşinci gün ise loğusa, hamama götürülür. Bir kap içinde yumurta kırılır. Tuzla karıştırılarak loğusanın bütün

⁴² Selvi Arslan, 1942 Suruç doğumlu, Tahsili Yok, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.

⁴³ Emine Atmaca, 1945 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.

⁴⁴ Adile Kutlu, 1950 Suruç doğumlu, Şeryanı Köyünde ikamet etmekte.

⁴⁵ Yasemin Gül, 1982 Sivas doğumlu, Önlisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

vücuduna sürülür. Otuzuncu gün tekrar hamama gidilir ki buna “ay hamamı” denilmektedir⁴⁶.

Doğan çocuk kız da olsa, oğlan da olsa kırkıncı gün muhakkak kırklanır. Kırk çıkarmaya “kırkı dökülmek” denilmektedir. Kırkıncı gün anne ve çocuk hamama götürülerek yıkanır ve temizlenir. En sonunda da bir tasa su konur. Yaşlı bir kadın baş parmağını aynı şekilde kırk kere suya koyar ve tekrar çıkarır. Daha sonra Loğusanın başından bu suyu döker. Aynı işlemler çocuğa da yapılır. Kırkı dökülünce haram ve pislik dökülüp gitmiştir inancı vardır. Kırkı dolmamış iki loğusanın sokak ya da hamamda karşılaşmasının uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır. Doğumdan kırk güne kadar çocuk yalnız bırakılmaz, cin çarpacağına inanılır⁴⁷.

Çocuğun ilk dişi çıktığında bulgur, nohut ve mısır kaynatılır. Bunlar kaynadığı zaman “hedik” diye isimlendirilir. Hedikler çocuğun şapkasının önüne dizilir ki bu da çocuk için eğlence olur. Hedik aynı zamanda akraba ve komşuya da dağıtılır. Akraba ve komşular hediği tuzlayarak yedikten sonra, içinde hedik getirilen tabağa bir miktar para koyarlar. Çocuğun ailesi bu paralarla çocuğa elbise alır. Alınan elbise çocuğa giydirilince çocuğun çok geçmeden diş çıkaracağına ve dişlerinin darı ve inci gibi güzel ve sağlıklı olacağına inanılır⁴⁸.

Çocuğun gelişmesi için en önemli besin kaynağı anne sütüdür. Bunun yanında inek sütü ve bazı sulu besin kaynaklarından da faydalanılır. Kadının loğusalık döneminde ve sonrasında sütünün bol olması için kadına tatlı ve sulu gıdalar yedirilir. Doğum yapan kadının yanına gidilirken de süt veren hayvanları yoksa özellikle süt ve süt ürünleri götürülür. Anne sütünün çocuğa zarar vermemesi için kadına acılı ve hazmı zor yiyecekler yedirilmez. Ayrıca yörede sütü bebeğine yetmeyen anneler, “süt boncuğu” denilen boncuğu boynuna takar. Bu boncuk beyaz renkli ve kuş yumurtası gibidir. Bu boncuğu takanların sütünün artacağına inanılır⁴⁹.

İlçede yeni doğan çocuğu birtakım hastalıklardan ve ağrılardan korumak için yöresel ilaçlar yapıp çocuğa içirilmektedir. Bu ilaçlardan birisi süt çocuklarının sancılarını (gazlarını) gidermek için kırk çeşit ottan yapılan “çelderman” (kırk ilaç) ilacıdır. Kırk çeşit ottan havanda dövülmesiyle elde edilen bu ilaç, bir beze sarılarak suda eritilerek çocuğa içirilir. Yörede uykusu olmayan çocuklara verilen ve tablet

⁴⁶ Yaze Aykut, 1953 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Aydın Mahallesiinde ikamet etmekte.

⁴⁷ Adile Oğuz, 1935 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Yönlü Köyünde ikamet etmekte.

⁴⁸ Hacire Dağtekin, 1960 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Hürriyet Mahallesiinde ikamet etmekte.

⁴⁹ Yasemin Gül, 1982 Sivas doğumlu, Önlisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

halinde hazırlanan ilaca “mürre” denilir. Tablet bir kaşıқта suda eritilerek uyumayan çocuğa verilir. Böyle yapmakla çocuğun uyku bozukluğunun giderileceğine inanılır. Ayrıca süt çocukları için sancı kesici alet olarak kullanılan diğeri bir ilaçta “azva” dır. Azva bir kaşıқта suda eritilerek sancılanan çocuğa verilirse çocuğun sancılarının kesileceğine inanılır⁵⁰.

Suruç ve çevresinde çocuk emekleyinceye dek kundak ile bağlanır. Eğer kundak bağlanmaz ise çocuğun ayaklarının çarpık ve vücudunun düzensiz olacağına inanılır. Çocuk yürümeye başladığı dönemde yürüyüşünün güzel olması için “köstek kırma” uygulaması yapılır. “Köstek kırma” halk arasında değişmeyen adetlerdendir. Köstek kırma şu şekilde yapılır. Çocuğun ayağının başparmaklarına çok ince bir ip bağlanır. Bu ip genellikle kırmızı olur. Kırmızı ip, çocuğun ayaklarına ışık, aydınlık verir ki ayaklarını taşa vurmasın. İp bağlandıktan sonra hızlı koşan iki gençten biri ipi keserek koşmaya başlar, diğeri onu kovalar. İpi koparan yakalanmazsa çocuğun kendi koşan, işini bilen, cengâver birisi olacağına inanılır. Daha sonra yiyecekler ve tatlılar dağıtılarak çocuklar sevindirilir. Genellikle aşure, darı bulguru gibi yiyecekler yapılarak eş, dost ve akrabaya dağıtılır. Birtakım insanlar kız çocuğunun kösteğini kesmezler. Kösteği kesilen kızın, büyüdüğünde kaçırılacağına inanılır. Çocukla ilgili daha değişik inanışlarda vardır. Çocuk yürüyene dek, tırnakları kesilmez. Eğer kesilirse hırsız olacağına inanılır⁵¹.

Suruç ve çevresinde çok çocuk sahibi olma geleneği yaygın olmakla beraber, beslenme yetersizliği ve bakımsızlık sonucu küçük yaşta ölen çocuk sayısı fazladır. Çok çocuk yapan kadın sağlıklı düştüğünden, çocuğu da sağlıklı doğmaktadır⁵².

Yeni doğum yapmış kadının mezarı kırk gün açıktır derler. Doğum yaparken ölen kadın şehit sayılmakta ve cennete gittiğine inanılmaktadır. Çocuk ölü de doğsa, nefes alıp biraz sonra da ölse mutlaka kefenlenerek gömülür. Kefelenmeden bir kenara gömülürse günah sayılır. Çocuklara melek gözüyle bakıldığından cenaze namazı kılınmaz. Hatta uykusunda gülen çocuğun melekler tarafından güldürüldüğü yorumu yapılmaktadır⁵³.

⁵⁰ Besi Fırat, 1955 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Mürşitpınar Caddesinde ikamet etmekte.

⁵¹ İmam Unutur, 1955 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Hürriyet Mahallesinde ikamet etmekte.

⁵² Yasemin Gül, 1982 Sivas doğumlu, Önlisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

⁵³ Rıfat Yavuz, 1950 Suruç Doğumlu, İlkokul mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

2- Doğum İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Geleneksel Türk dinleri incelendiğinde görülecektir ki, şimdiki halk inançlarının hemen hemen tümünün o dinlerin uzantısı olduğu görülür. Türbe ziyaretlerinin dışında bir de kutluluğuna inanılan yerler, çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Kısır kadınların çocuk sahibi olmak için yaptıkları uygulamalar geleneksel Türk Dini dönemlerinden gelmektedir. Türk topluluklarında her türlü kötülüklerden korunmak amacıyla muska kullanmak adeti yaygın bir gelenektir⁵⁴. Hatta Doğu Türkistan'da yapılan arkeolojik araştırmalar sonucu Budist ve Maniheizt Türklere ait muskalar bulunmuştur. Yakut Türklerinde ise özellikle erkek çocuk isteyen kadınların Şamanlara başvurdukları, Şamanlarca afsunlandıkları görülmektedir⁵⁵.

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Şaman, Budist, Maniheizt rahiplerin işlevlerini aynı amaçla Anadolu'da muska yazma ve büyü tekniklerinde uzman hocaların aldığını görmekteyiz. Burada kadının kısırlığına kötü ruhların sebep olduğuna inanılmaktadır. Muskadaki sihir aracılığı ile kötü ruhların sebep olduğu kısırlık hastalığı kovulmakta, böylelikle kadın iyileşmektedir⁵⁶. Oysa çocuğu olmayan kadınların başvurduğu muska Hz. Peygamberin sünnetinde yasaklanmış, buna inanan kimselerin şirk koşmakta oldukları ifade edilmiştir. Çünkü tevhit düşüncesi ihlal edilmektedir. Şifayı da hastalığı da veren Allah'tır. Allah inancı gölgede bırakılarak muska vb. şeylere önem vermek tevhid ilkesine zıt olan, içinde şirk unsuru taşıyan bir inançtır⁵⁷.

Suruç ve çevresinde uygulanan türbe ziyaretleri pratiklerinin izlerini Orta Asya Türklerinin inanış ve uygulamaları arasında bulmak mümkündür. Bu pratikler Geleneksel Türk Dini inançlarından “yer-sub” inancına girmektedir. Eski Türkler tabiatta birtakım gizli güçlerin varlığına inanıyorlardı. Bu husus açık şekilde “yer-sub” tabiri ile Orhun Kitabelerinde ifadesini bulmaktadır. Aynı inanış “yir-suv” tarzında Uygurlarda da vardı. Bunlar “ıduk” yani kutsal idiler⁵⁸. Gök-Türklerin “ıduk-yersub” (mukaddes yer-su) ile ifade ettikleri mefhum hem koruyucu ruhlar hem de vatan idi. “Eçümüz apamız tutmuş yer-sub” (atalarımızın idare ettiği yer-su) cümlesindeki “yer-su” vatan kültü olan “yer-su”dur⁵⁹.

⁵⁴ Ali Selçuk, **Tahtacılar**, İstanbul 2004, s. 155.

⁵⁵ Ali Selçuk, **age**, s. 156.

⁵⁶ Ali Selçuk, **age**, s. 156.

⁵⁷ Ali Çelik, **İslam'ın Kabul veya Reddettiği Halk İnançları -Hicaz Bölgesi-**, İstanbul 1995, s. 289.

⁵⁸ İbrahim Kafesoğlu, **Eski Türk Dini**, Ankara 1980, s. 42.

⁵⁹ Abdulkadir İnan, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul 1976, s. 31.

Eski Türklerde de çocuk sahibi olamayan kadınların yaptığı birtakım pratikler söz konusudur. Yakutlarda çocuk sahibi olmayan kadınların mukaddes bir ağaç dibinde ak boz at derisi üzerinde “Yer sahibine” dua ettikleri görülmektedir. Bu amaçla “ıduk kurbanı” uygulamasına da rastlanmaktadır. Kırgız-Kazak kadınları çocuk sahibi olmak amacı ile sahrada tek başına biten ağaç ve kutlu pınarın yanında “koyun kurbanı” kesip gecelemetedir⁶⁰.

Suruç ve çevresinde doğumdan hemen sonra görülen göbek bağı ile ilgili uygulamalar Türkiye'nin birçok yerinde mevcuttur. Yörede görülen göbek bağı'nın gömülmesi âdeti Orta Asya Türk geleneğinin devamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kazak, Kırgız ve Yakut Türklerinde çocuk dünyaya geldiğinde ziyafet verilmektedir. Ebe bu ziyafet için buğday unundan bir yemek yapmakta, kadınlar yemek yedikten sonra çocuğun eşini (göbek bağı) bir çukura gömmektedirler⁶¹. Eş'in yanına yemek ve kaşık bırakılması ona yaşayan bir insan gibi muamele edildiğini göstermektedir. Bu uygulama Türklerdeki defin töreni ile benzerlik göstermektedir⁶².

Suruç ve çevresinde tespit ettiğimiz “cin çarpma” inancı ve ondan korunmak için alınan tedbirler Anadolu'da yaygın olduğu gibi bütün Türk topluluklarında yaygın olan “albastı” inancıyla paralellik arz etmektedir. Yörede albastıdan korunmak için başvurulan çare, biraz farklı da olsa Türkiye'nin birçok yöresinde yaygın olarak uygulanmaktadır. Orta Asya Türk topluluklarında Kırgız, Kazak ve Başkurt Türkleri albastıyı keçi veya tilki suretinde tasavvur etmektedir⁶³. Gagavuzlar ise albastıyı kötü ruhlu bir dev suretinde düşünmekte, Loğusa kadını onun kötülüklerinden korumak için yastığın altına makas koymakta, odasında süpürge bulundurmakta ve loğusa kadının bulunduğu odada kırk gün mum yakmaktadır⁶⁴. Yukarıda bahsettiğimiz Türk topluluklarında albastının bir hayvan şeklinde tasavvur edilmesiyle Suruç'ta cinin kuş şeklinde tasavvuru arasında bir benzerlik olduğu görülmektedir.

Öte yandan kırklama töreni dediğimiz loğusa ve çocuğun hamama götürülüp yıkanması Suruç ve çevresinde görüldüğü gibi bütün Anadolu'da yaygındır. Toplum tarafından loğusa kadın ve çocuğu doğumdan sonra kırk gün dinen kirli kabul edilir. Kadın ve çocuğun kırklama töreni bir tür temizlenme ritüeli olarak kabul edilebilir⁶⁵.

⁶⁰ Ünver Günay-Harun Göngür, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, İstanbul 1977, s. 9.

⁶¹ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1995, s. 158.

⁶² Ali Selçuk, **age**, s. 158.

⁶³ Abdulkadir İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, s. 259-261.

⁶⁴ Abdulkadir İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, s. 169-170.

⁶⁵ Ali Selçuk, **age**, s. 162.

Doğumdan sonra kadının dinen kirli olduğu inancı başta Tevrat olmak üzere diğer din kitaplarında da yer almaktadır. Yahudilere göre kadın doğum sonrası otuz gün kirli kabul edildiği için, onun kutsal bir nesneye dokunması, ibadet yerlerine girmesi yasaklanmıştır. Nitekim Tevrat'ta “ RAB Musa'ya şöyle dedi : “İsrail halkına deki, bir kadın hamile kalıp erkek çocuk doğurursa, adet gördüğü günlerde olduğu gibi yedi gün kirli sayılacaktır. Çocuk sekizinci gün sünnet edilmeli, kadın kanamasından paklanmak için otuz gün bekleyecek. Pak sayılması için geçmesi gereken bu günler doluncaya dek kutsal bir şeye dokunmayacak, tapınağa girmeyecek. Ancak kız çocuk doğurursa adet gördüğü günler gibi iki hafta kirli sayılacaktır. Kanamasından paklanmak için altmış gün bekleyecektir⁶⁶. Ayrıca kırklama törenine benzer bir uygulamayı Gagauz Türklerinde de görmekteyiz. Gagauzlar'da çocuk doğduktan kırk gün sonra vaftiz edilmektedir⁶⁷.

B- SÜNNET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Sünnet ile İlgili İnanışlar

Suruç ve çevresinde sünnet olacak kişinin yaşı genellikle 2-15 yaş arasındır. Ancak çocuğun en geç on beş yaşına varmadan sünnet edilmesine özen gösterilir. Son dönemlerde özellikle ilçe merkezinde yaşayan anne ve babalar çocuklarını erken yaşlarda sünnet etmelerine rağmen, kırsal kesimde 10 yaşından önce sünnet edildiği çok nadir olarak görülmektedir. Genellikle aileler çocukları toplu sünnet etmeyi düşündükleri için ilk çocuğu beklemektedirler. Burada hepsi bir arada çıksın düşüncesi egemendir. Böyle bir durumda en küçük çocuğun yaşı pek hesaplanmaz⁶⁸. (Ek-6).

Yörede sünnet zamanı ve mevsimi olarak en çok sonbahar ve kış mevsimi seçilmektedir. Çocukların okul durumları, yaranın iyileşme süresi ve yaz aylarında ailelerin çoğunun mevsimlik işçi olarak pamuğa gitmesi bu iki mevsimin seçilmesinde rol oynamaktadır. Gün olarak da genellikle sünnet töreni de yapıldığı için Cumartesi ve Pazar günleri tercih edilir⁶⁹.

⁶⁶ **Kutsal Kitap**, Levililer XII/ 2-5 Bab, İstanbul 2003.

⁶⁷ Harun Göngür, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, Kayseri 1998, s. 183.

⁶⁸ Paşa Baz, 1944 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Sarayaltı Mahallesiinde ikamet etmekte.

⁶⁹ H.İbrahim, İslamoğlu 1942 Savur doğumlu, Enstitü Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

Yörede geçmiş dönemlerde sünnet genellikle “sünnetçi” diye tanınan şahıslar tarafında yapılmaktaydı. Fakat günümüzde bu şahıslardan çok doktorlar tercih edilmektedirler⁷⁰.

Çocuğunu sünnet edecek olan kişi eş, dost ve akrabalarına sünnet töreni için bir davetiye gönderir. Davetliler de sünnet törenine katılarak ellerinden geldiği ölçüde tören sahibine katkıda bulunurlar. Toplanan paralar kirvenin önüne konulur ve sayılır. Toplanan para miktarı açıklanır. Türk toplumunda kirvelikğin yeri ve önemi çok büyüktür. Kirvelik, bir erkek çocuğun sünnet töreninin külfet ve masraflarını başka bir ailenin büyüğünün üzerine alması ile iki aile gurubu arasında kurulan sanal akrabalığa verilen addır. Kirve, esas itibari ile sünnet töreninin masraflarını kısmen de olsa yüklenecek ve tören sırasında çocuğu kucağına alarak çırpınmasına engel olacak kimsedir. Oğlunu sünnet ettirecek ya da evlendirecek ailenin kirvelikğini yapacak uygun birisi bulunur. Seçilen adaya kirvelik önerilir. Aday genellikle öneriyi kabul eder. Zira kirvelik, bir onur ve itibar meselesidir⁷¹.

Kirvelik kabul edilmişse, kirveye uygun bir hediye gönderilir. Bu çocukların sünnetine ya da delikanlının evlenmesine işarettir. Kirve hoşnutlukla alır. Sünnet söz konusu ise, çocukların sünnet elbiselerini yaptırır; evlenme ise düğün, süpha⁷², hamam, yemek ve diğer törenleri üstlenir. Aşçıya, davulcuya, berbere, kahveciye ve gereken yerlere damat ile birlikte bol bol bahşış verir. Damat, gerdeğe giderken hazır bulunur. Düğünlerden sonra uygun bir hediye ile evli çifte ziyarete gider⁷³.

Kirve, ailenin bir üyesidir. Genellikle aileler arasında çok sıkı ilişkiler kurulur. Bu ilişki kan bağı kadar yoğun ve güçlüdür. Ancak bu bağı her iki ailenin birbirlerine kız alıp vermesine engel değildir. Kirvenin saygınlığı ve otoritesi tartışılmaz. Kirvelik babadan oğula geçer. Eğer arada çok önemli bir problem çıkmazsa kirvelik bağı asla kopmaz. 5-10 soy ötelere gelen kirvelikler vardır. Kirvenin oğlu olmaz ise kendisinden sonra kirvelik de noktalanmış olur⁷⁴.

Günümüzde sünnet için toplanan yardımlar hoş görülmediğinden artık sünnet törenlerinde para toplama yok denecek kadar azdır. Fakat kirvelik etkinliğini devam

⁷⁰ Mustafa Polat, 1930 Suruç doğumlu, İlkokul Mezun, 11 Nisan Beldesinde ikamet etmekte.

⁷¹ Sedat Veyis Örnek, *age*, s. 183.

⁷² Süpha : Düğünde verilen yemeklerin genel adıdır. Süpha yemeğine çevredeki tanıdık tanımadık herkes istisnasız davetlidir. En az 300-400 kişi için hazırlanan süpha yemeğinin amacı akrabaları ağırlamanın yanında muhtaç ve düşkün kimselerinde karınlarını duyurmaktır.

⁷³ Fuat Genç, 1965 Suruç doğumlu, Lise Mezun, Dikilli Mahaltesinde ikamet etmekte.

⁷⁴ Osman Atmaca, 1955 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezun, Kara Köyünde ikamet etmekte.

etmektedir. Eğer “bayramlık” denilen para toplama olursa, paraların toplanmasının akabinde yemek yenilerek sünnet törenine geçilir ve onun da akabinde tüm davetliler dağılır. Yörede aileler çok çocuklu olduğundan ve sünnetlerde de genellikle yemek verildiğinden sürekli masraf olmasın diye aile içerisinde sünnetler toplu yapılır⁷⁵.

Sünnet olan çocukların annelerinden bir kısmı “oklavayı” çevirirler. Çünkü böylelikle çocuklarının penislerinin düz olacağına ve çabuk iyileşeceğine inanılır. Ergin yaşta sünnet olan çocuğun başında ailesinden birisi sünnet olan ergin ihtilam olmasın diye, sabaha kadar uyumadan ve onu da uyutmadan bekler. Sünnet olan çocuğun ağlarken ağzına konup çıkarılan şekerin ağrıya iyi geldiğine inanılır⁷⁶.

2-Sünnet ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Sünnet uygulaması Anadolu’nun her yöresinde Müslümanlar tarafından dini bir gelenek olarak icra edilmektedir. Geleneksel Türk dininde sünnet olma geleneği bulunmamaktadır. Sünnet uygulamasının Yahudilikle birlikte dini bir anlam kazandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla dini anlamda Sami kültürünün bir ürünü olarak karşımıza çıkan sünnet ayini Türklerin Müslümanlığı kabul etmesiyle birlikte onlar arasında İslamiyet’e giriş ritüellerinden biri olarak uygulanmaya başlanmış, aynı anlayışla da devam etmiştir⁷⁷. Kuran-ı Kerim’de sünnet ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamakla beraber gerek hadis kaynaklarında gerekse Yahudi kutsal kitabı Tevrat’ta yazıldığı gibi sünnetin ilk olarak Hz. İbrahim döneminde başlanıldığı bilinmektedir.

Ebu Hureyre (r.a) ‘dan Hz. Muhammed’in “İbrahim (a.s) seksen yaşında olduğu halde (Şam mülhakından) Kaddum köyünde sünnet oldu” dediği rivayet olunmuştur⁷⁸. Yine Ebu Hureyre’den gelen bir rivayetle (Kaddum yerinde) muhaffef olarak Kaddum varid olmuştur (ki, marangoz aleti olan keserle sünnet oldu demektir.)⁷⁹.

Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat’ta da Allah, Hz. İbrahim’den ve zürriyetinden gelecek olanlardan ahit olarak her erkek çocuğun sünnet edilmesini ister. “Seninle ve soyunla yaptığım antlaşmanın koşulu şudur: Aranızdaki erkeklerin hepsi sünnet edilecek. Sünnet olmalısınız. Sünnet aramızdaki antlaşmanın belirtisi olacak. Evinizde doğmuş ya da soyunuzdan olmayan bir yabancı satın alınmış köleler dâhil sekiz günlük her erkek çocuk sünnet edilecek. Gelecek kuşaklarınız boyunca sürecek bu. Evinizde

⁷⁵ M.Emin Atmaca, 1970 Suruç doğumlu, Önlisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

⁷⁶ Bakır Akkuş, 1958 Suruç doğumlu, Lisans mezunu, Dikili Mahallesinde ikamet etmekte.

⁷⁷ Ali Selçuk, **age**, s. 165.

⁷⁸ İbrahim Canan, **Kütübb-i Site C.VII**, Hadis; 2150, s. 41.

⁷⁹ İbrahim Canan, **age**, Hadis: 2151, s. 42.

doğan ya da satın aldığımız her çocuk kesinlikle sünnet edilecek. Bedeninizdeki bu belirti sonsuza dek sürecek antlaşmanın simgesi olacak. Sünnet edilmemiş her erkek halkının arasında atılacak, çünkü antlaşmamı bozmuş demektir”⁸⁰.

İbrahim ahit gereği, kendisi doksan dokuz, İsmail’i de on üç yaşında iken aynı gün sünnet olurlar. Öte yandan Sara İshak’ı doğurur. İbrahim oğlu İshak’ı sekiz günlük iken sünnet ettirir. “İbrahim evindeki bütün erkekleri - oğlu İsmail’i, evinde doğanların, satın aldığı uşakların hepsini -Tanrı’nın kendisine buyurduğu gibi o gün sünnet ettirdi. İbrahim sünnet olduğunda doksan dokuz yaşındaydı. Oğlu İsmail on üç yaşında sünnet oldu. İbrahim oğlu İsmail’le aynı gün sünnet edildi. İbrahim’in evindeki bütün erkekler -evinde doğanlar ve yabancılardan satın alınanlar- onunla birlikte sünnet oldu”⁸¹.

Allah İbrahim’e karısı Saray’ın bundan sonra Sara (prens) olarak çağırılmasını ve ondan bir oğul vereceğini, adının da İshak olacağını bildirir. “RAB verdiği söz uyarınca Sara’ya iyilik etti ve sözünü yerine getirdi. Sara hamile kaldı. İbrahim’in yaşlılık döneminde, tam Tanrı’nın belirttiği zamanda ona bir erkek çocuk doğurdu. İbrahim Sara’nın doğurduğu çocuğa İshak adını verdi. Tanrı’nın kendisine buyurduğu gibi oğlu sekiz günlükken sünnet etti. İshak doğduğunda İbrahim yüz yaşındaydı”⁸².

Suruç ilçesinde görülen sünnet töreninde ziyafet verilmesi, evlilik töreniyle paralellik arz etmektedir. Bu bağlamda sünnet çocuğun yeni bir guruba dâhil edilmesidir. Aynı zamanda yukarıda da bahsedildiği gibi sünnet bir nevi Müslümanlığa giriş ritüelidir.

C- EVLENMEYLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Evlenme, yaşamın önemli ikinci geçiş dönemi olup, gerek kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması, gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzeltmesi bakımından önemli bir olaydır. Ailenin toplumsal yapının temeli olması, bu birliği sağlayan evlenmeye evrensel bir özellik kazandırmıştır.

1- Evlenme ile İlgili İnanışlar

⁸⁰ **Kutsal Kitap**, Yaratılış XXII/ 10-14 Bab.

⁸¹ **Kutsal Kitap**, Yaratılış XVII/ 23-27 Bab.

⁸² **Kutsal Kitap**, Yaratılış, XXI/ 1-5 Bab.

Suruç ve çevresinde evlenme yaşı genellikle erkeklerde, erkek askerden döndükten hemen sonra 22 yaş civarı, kızlarda ise 16–17 yaş civarıdır. Fakat özellikle okuyan kesimlerde hem kız hem de erkek tarafında evlenme yaşı 22–28 yaş civarıdır. Fakat kırsal kesimlerde erkeğin askere gitmeden önce 16–17 yaş civarı, kızların ise 14–15 yaş civarı evlendiğine de rastlanmaktadır⁸³. Evlenmeyle ilgili inanışları evlilik öncesi, evlilik esnası ve evlilik sonrası olmak üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

a-Evlilik Öncesi İnanışlar

Evlilik ve bunun göstergesi olan düğün, Türk geleneğinin en canlı yönlerinden birini teşkil etmektedir. Suruç ve yöresinde görücü usulüyle evlenme yaygındır. Bunun yanında “berdel”⁸⁴(değiş–tokuş) denen uygulamalarda evlenme adetleri arasında sayılır. Fakat günümüzde berdel denen evlenme âdeti yok denecek kadar azaldı. Ayrıca yörede kız kaçırma yoluyla evlilik yok denecek kadar azdır. Çünkü bu gibi evlilikler genellikle sadece kızın, sadece erkeğin veya her ikisinin ölümü, ya da bunların anne babası tarafından evlatlıktan çıkarılması ile sona ermektedir⁸⁵.

Evlenmeye hazırlık, kız isteme, nişan gecesi, gelin getirme, güvey hamamı, duvak günü, gelin hamamı, nikâh vb gibi töreler uygulanmaktadır. Suruç ve çevresinde yaşayan insanların büyük bir kısmı birbirlerini daha çok aile bazında tanımaktadırlar. Evlenecek olan gençler (erkek-kız) özgür iradelerini tam olarak kullanamamaktadırlar. Evlilik çoğu zaman ailesinin isteği doğrultusunda gerçekleşmektedir. Erkek tarafı kızın aşiretine ve aile yapısına göre seçim yapar. Kızın tanınmış bir aşirete mensup olmasına, ahlaki durumuna, dini yaşantısına ve kızın iş becerisine dikkat ederler. Ayrıca erkek tarafı oğluna isteyeceği kızın ailesinin ekonomik yapısını da göz önünde bulundururlar. Çünkü kendilerine yüklenecek çeyizin altında çıkabilecek konumda olması gerekir. Bu faktör çok önemli olduğu için, yörede her aile kendi dengi ailelerin kızlarını istemeyi tercih ederler⁸⁶.

Düğünler, bayramlar, hamama gidişler, mesire yerleri, kız görme, bakma ve beğenme için en uygun fırsatlardır. Erkek ve kızlar birbirlerini genelde bu gibi yerlerde beğenirler. Bir oğlan evlenmek istiyorsa anne ve babasına evleneceği kızı kendisi söylememişse ailesi tarafından oğlanın yaş ve durumuna göre uygun bir kız aranır.

⁸³ İbrahim Eşsiz, 1931 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, 11 Nisan Beldesinde ikamet etmekte.

⁸⁴ Berdel : İki ailenin karşılıklı olarak aynı gün ve saatte kızını gelin verdiği bir aileden oğluna gelin getirmesidir.

⁸⁵ Sıraç Yavuz, 1953 Suruç doğumlu, Ortaokul mezunu, Aydın Mahallesinde ikamet etmekte.

⁸⁶ Mehmet Beşaltı, 1943 doğumlu, Ortaokul Mezunu, Geçit Köyünde ikamet etmekte.

Oğlunu evlendirecek aile kendi arasında konuşup kendilerine layık gördükleri kızı seçerler. Fakat anne ve baba yukarıda belirttiğimiz faktörleri göz önüne alarak kızı istemeye karar verir. Eğer anne ve baba kızın ailesini beğenmezlerse erkek ve kız birbirlerini sevsin veya sevmesin o evlilik gerçekleşmez. Suruç'ta erkeklere seçme hakkı tanınmasına rağmen kızlarda bu hak erkeklere nazaran daha azdır. Ancak kız istenirken kızın ailesi kızın görüşünü sorar, kızın görüşü de çoğu zaman olumlu olur. Kızın “hayır” dediğine çok az rastlanılmaktadır. Yörede eş seçimini geçmiş ile şimdiki seyrini karşılaştırdığımızda büyük farklılıklara rastlamaktayız. Geçmişte her iki tarafında tercih hakkı yokken, bugün genelde erkeklerin tercih hakkı olmuş artık erkekler ağırlıklarını koyabilmektedirler. Fakat kızlar için aynı şey söz konusu değildir. Sadece kız verilmek istendiğinde kızın gönlünün alınmasına da dikkat edilir⁸⁷.

Erkek tarafından kız beğenildikten sonra sıra kız istemeye gelir. İlçede kız istemelerde eğer aileler birbirlerini tanımıyorlarsa her iki taraf birbirlerini tanımak için araştırma yaparlar. Araştırma yapılırken karşı tarafı iyi tanıyan kızın evine girip çıkan insanlardan sorularak bilgi alınır. Kızın geçirdiği önemli hastalıklar, ağız kokusu ve herhangi bir rahatsızlığı olup olmadığı araştırılır. Eğer kız ve oğlan birbirini tanımıyorlarsa erkek tarafınca kız tarafına “kahve içmeye geleceğiz” denilerek haber gönderir ve böylece birbirlerini görmeleri sağlanır. Yapılan inceleme ve araştırmadan sonra kız beğenilmiş, aileye gelin olmada herhangi bir sakınca görülmemişse dünür gitmeye karar verilir. Dünürlüğe gitmeden önce kız tarafına hayırlı bir iş için ziyarete gelecekleri erkek tarafınca haber verilir. Kız tarafı da genelde bu ziyareti kabul eder. Dünürlüğe kız ailesince tanınan sözü sohbeti dinlenir bir kişi ile beraber oğlanın babası, annesi ve yakınlarından birisi oğlan ile beraber giderler. Günlük konuşmalardan sonra aracı kişi söz alarak “Allah'ın emri peygamberin kavli ile kızınızı oğlumuzu istiyoruz” diyerek ziyaretinin amacını söyler. Kız tarafı misafirlere çay, kahve, pasta ve meyve gibi ikramlarda bulunur. Misafirlere ikramları istenmeye gelen kız götürür, böylece gelin adayı bir defa daha görülmüş olur. Akşamın ilerleyen saatlerinde kız tarafı da “hayırlıysa olur, kızımıza soralım” diyerek misafirleri uğurlarlar. Kız tarafı erkek tarafını tanımıyorsa erkek tarafının önceden yaptığı gibi onlarda erkek tarafının maddi durumu, ahlaki durumunu ve toplumda nasıl tanındığını araştırır. Eğer kız tarafı razı olmuşsa kız verilecekse erkek tarafı dünürlüğe tekrar çağrılır. Eğer kız verilmeyecekse erkek tarafı çağrılmaz. Kız verileceği zaman misafirlere ikram çok iyi olur. Yörede

⁸⁷ Halil Ülgen, 1952 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Yönlü Köyünde ikamet etmekte.

aileler kendileri razı olursa evlendireceği kızlarına genelde oğlanı isteyip istemediğini sorarlar. Kız bu evliliğe razı olursa (“evet”, “büyüklerim bilir” veya “susmak” yoluyla ifade eder) kız verilir. Böyle durumlarda kız genelde “evet” demektir. Çünkü kız hayır dediğinde bile ailelerin istemesi durumunda zorla evlendirme olabilmektedir. Burada kızın fikrinin sorulmasındaki temel amaç kızın gönlünün alınması olup, kızın görüşünün kabul edilmesi demek değildir. Kız evi oğlan tarafını söz kesme için çağırdığında oğlan tarafı çeşitli hediyeler alır. Söz kesmeye her iki tarafın yakın akrabaları ve yakın komşuları çağrılır. Söz kesmeye gidilirken gelin olacak kıza yüzük, küpe, saat, takım elbise vb. hediyeler götürülür. Akşam beraberce oturulur erkek tarafının götürdüğü tatlılar yenilir gelin ve damat adayı bir masaya oturtularak aile büyüklerinden birisi “mutlu olmaları dileğiyle” dileyerek söz yüzüklerinin kurdelesini keser. Aile büyükleri oturup sohbet ederek birbirlerini tanımaya çalışırlar. Taraflar söz kesmede eğer olacaksa nişan gününün tarihini belirlerler. Ayrıca söz kesiminden sonra evlenecek çiftlere takılacak takıları, alınacak hediyeleri ve varsa başlık parasını tespit ederler. Fakat günümüzde başlık parası yok denecek kadar azaldı. Anlaşma yapıldıktan sonra kız evine ve yakınlarına (dayılık, amcalık ve süt hakkı) eşya ve armağanlar tespit edilir. Damat ve gelin çalışıyorsa özellikle alınacak beyaz eşya, mobilya gibi ev eşyaları paylaşılır. Gelinin bir işi yoksa yani gelin ev hanımı ise eşyaların tümünü erkek tarafı alır. Nişandan önce nişan alışverişine gidilir, alışverişe gelin ve damat, anneleri ve kızın yakın bir arkadaşı götürülür. Alışverişte takılacak takılar ve çiftlerin nişanda giyecekleri elbiseler alınır. Daha sonra nişan için erkek tarafı tüm hazırlıkları tamamladıktan sonra yakın akrabalarıyla beraber kız evine giderler. Nişanlanacak kıza ve erkeğe özellikle erkek tarafının ailesi ve onların yakın akrabaları tarafından “takı” denilen ziynet eşyası takılır. (Ek-7). Daha sonra hazırlanan yiyecek ve içecekler yenilip içilerek nişan töreni sona erdirilir. Ayrıca nişandan birkaç gün önce kız evine bir nezaket ziyareti yapılır ki yörede buna “sakal öpme” denir⁸⁸.

Düğünden birkaç gün önce “bayramlık” denilen yardım toplanır. Bayramlık, düğünlerde masrafları karşılamak için eş, dost ve akrabaların ellerinden geldiği ölçüde düğün sahibinin bütçesine katkıda bulunmasıdır. Toplanan paralar düğün sahibinin seçtiği birisinin önüne konularak sayılır. Davetlilerden toplanan para miktarı açıklanır.

⁸⁸ Feyzullah Yalçın, 1940 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Keberli Köyünde ikamet etmekte.

Daha sonra yemek verilmişse davetliler tarafından yemekler yenir, yemek yapılmamışsa çay kahve içildikten sonra davetliler dağılır ki genellikle bayramlıklar da yemekli olur⁸⁹.

b-Evlilik Esnasındaki İnanışlar

Düğün için tayin edilen günde davetliler çağırılır. Düğün genellikle Cuma günü öğleden sonra başlar. Düğünlerde davul zurna eşliğinde oyunlar oynanır. Genellikle kadınlar ayrı erkekler ayrı oynarlar. Fakat birlikte oynandığı da görülür. (Ek-8,9). Suruç yöresel oyunlar bakımından zengin bir kültüre sahiptir. Oyunlar “Govend” şeklinde olur. Govend, oyun oynayanların halka şeklini alarak oynamalarıdır⁹⁰.

⁸⁹ İ.Halil Ekinci, 1962 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Hürriyet Mahallesinde ikamet etmekte.

⁹⁰ **Cezayir, Temur Ağa:** Bu oyunlar sert oyunlardır. Bir asker gibi sert adımlarla savaşa gider gibi oynanır. Kızlı erkekli veya yalnız erkekle oynanır.

Tek ayak, İki ayak veya Seylani: Bu oyunlar Şanlıurfa'nın tüm yörelerinde oynanır. Yalnız kız, yalnız erkek veya kız erkekli oynanır.

Derik (Derik'o): Bu oyun Şanlıurfa yörelerinin sevilen bir oyunudur. Yalnız kız, yalnız erkek veya kızlı erkekli oynanır. Kızın asıl adı Anzeliha, takma adı Derik'tir. Kız çok güzel oynar, hangi düğüne gitse o düğüne renk katar düğünü canlandırır. Bütün erkekler bu kızın hem güzelliğine hem de marifetlerine hayrandır. Her düğünde dirik anılır, herkes onun gelmesini bekler Derik bir kuş kadar hafif oyun oynarken bir güvercin gibi öter, kanat çırpır ve sıçrar yöre ahalisi bundan esinlenerek;

Derik gilde bir kuş var
Kanadında nakış var
Gitti Derik gelmedi
Elbet bunda bir iş var
Diyerek Derik'i düğüne çağırır onu arar ve ona ;
Anan öle Derik'o
Baban öle Derik'o
Çok güzel sin Derik'o
Çok güzelsin Derik'o

diyerek hayranlıkların belirtirler. Dikkat edilirse, oyunun güzelliği, Derik (Anzeliha)'nın güzelliğini hemen gözler önünde canlandırır.

Düz (Düzo): Bu oyun Şanlıurfa'nın bütün yörelerinde yaygın bir şekilde yalnız erkekler, yalnız kızlar veya kız erkek karışık olarak oynanır. Oyunda en büyük iş, baş çeken ekip şefine düşer. Bütün gözler baş çekendedir. Ekip şefi zaman zaman ekipten ayrılarak davulun önünde ferdi gösteriler yaparlar. Düğünlerde, şenliklerde en iyi oynayan, halay başı olur. Bazen davulun önünde diz çöker, bazen de davulun üstüne çıkarak Tay'a (düğüne) renk katar. Bu arada, iyi hoyrat söyleyen varsa hoyrat çağırır.

Urfalıyam bahtım yok
Atım var tahtım yok
Yarım altınlar düzdüm
Ayıracak vaktim yok

Kımıl: Asıl adı “Süne” olan kımıl, haşere bir böcektir. Buğdayın başağına konarak sütünü emerler. Kımıl taş ile ezilmez. Bu bakımdan mücadelesi zordur. Bütün bir sene her şeyini buğdaya bağlayan köylünün kımıl geldiği zaman her şeyi alt üst olur. Köylü

Cumartesi günü akşam kına gecesi yapılmaktadır. Cumartesi günü erkek tarafının aldığı çeyizler, çalgılar eşliğinde siniler içinde kız evine gönderilir. Kız evinden gönderilen damat giysisi ise yörede sağdıç diye adlandırılan damadın en yakın akrabalarından evli birisi tarafından damada giydirilir. Damada elbise giydirilirken aşağıda yazılan ağıt söylenir⁹¹.

Çağırın hakkoyu
Geydirin sakkoyu
Mübarek olsun ağa küvre
Yengi de güveği.

Bu sırada oyun çalgılarını çalan çalgıcılara, acı kahve yapan kahveciye ve yemek yapan aşçıya bahşişler verilir. Kına gecesinde erkek tarafı davullarla gider ve kına gecesinin tamamı kız evinde yapılır. Davetlilerin tümü de davullarla beraber Cumartesi günü akşam namazından sonra kız evine giderler. Kına gecesinde erkeklere çerez dağıtılır. Yakılacak kınayı ve gecede ikram edilecek çerezi erkek tarafı getirir. Kına gecesi için gelin kırmızı şal, ipek elbise damat ise takım elbise giyer. Kına yakma işlemini kadınlar yapar. Bir kadının elinde mumlu kına diğerlerinin elinde yazma ile gelin ve damadın etrafında halk oluşturarak dönerler ve ağıt söylerler. Bir kadın tarafından tepsi de getirilen kına kadının kocasına kurban olması için ilk önce gelinin sağ sonra sol eline yakılır, gelinin kınalı ellerine pullu eldiven giydirilir. Daha sonra kına, evine kurban olması için damadın serçe parmağına yakılır. Arta kalan kına davetlilere dağıtılır,

perişandır, bütün ümitlerini yitirmiştir. Mücadeleyi ancak eleklerle yapar, buğday eleklerden geçirilir, yere dökülen süne elle yerden toplanır. Kımıl Şanlıurfa köylüsünün çilesi, baş belası, gönül yarası, başlık parasıdır. bu yüzden mahsulünü yok eden kımıldan yakınan türküler söyler, kımilla mücadeleyi temsil eden oyunlar oynar.

Urfalılar hep ağlar
Ekine bel bağlar
Bu kımıl yürek dağlar
Havar kımıl lo kımıl lo

Ekinimizi kavurdiy
Gökyüzüne savurdiy
İslam değil gavurdiy
Havar kımıl lo kımıl lo

Bunun gibi birçok dörtlükler söylenmiştir. Kımıldan çekilen çileyi jest, mimik, ve oyunlarla dile gelen kımıl oyunu, sıra ile ilk figürü ellerle kımıl toplamayı gösterir. Sonra yere düşen kımılların toplanıp şişeye konması figürü, daha sonra avuç içinde sıvalanması, ovalanarak hınç alınması, üflenerek savrulması figürleri yapılır. Daha sonra da Allah'a yalvarış, dertlerin Allah'a iletilmesi, saç yolma, yaka silkme, ağlama, dövünme, gibi hareketlerle oyun devam eder.

⁹¹ Salih Arslan, 1953 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikili Mahallesiinde ikamet etmekte.

özellikler de kısmetlerinin açılması için bekâr kızlara dağıtılır. Kına yakıldıktan sonra oyun ve eğlenceye devam edilir. Akşamın ilerleyen saatlerinde kına gecesi sona erer. Kına yakılırken aşağıda yazılan ağıtlar söylenir.

Portakalı oyarlar
İçine kına koyarlar
Evvel adı dı.
Şimdi gelin koyarlar.

İnci menem
Hedef sen inci menem
Boş koyup yar dizine
Can versem incimenem

Merdivana
Sarık çık merdivana
Yar sevmek yiğit karı
Ne bilir her divana

Ben bir atın yazıyam
Kollarında bazıyam
Eli elimde olsa
Sürgünlüğe razıyam

Karanfil ezenim yok
Taşralara düzeni yok
Yıkılsın baba evi
İçinde gezenim yok

Taşlıkla ekin olmaz
Bu sevda sakın olmaz
Geldiysen kalk bugün gel
Bundan iyi gün olmaz.

Ertesi gün sabahleyin kız evinde geline gelinlik ve al duvak giydirilirken, erkek evinde gelin arabası süslenir. (Ek-10). Gelin getirmeye pazar günü öğleden önce davul zurna eşliğinde gidilir. Gelin getirmeye gidildiğinde ve gelin getirildiğinde gelin konvoyu yörenin gençleri tarafından durdurulur. Düğün sahibi de konvoyu durduran gençlere içinde farklı miktarlarda para bulunan kapalı zarfları bahşiş olarak verir. Gelini almak için gelin evine gelindiğinde gelinin kardeşlerinden birisi tarafından erkek tarafının bahşiş vermesi için kapıyı kilitleyerek anahtarı saklarlar. Damadın babası tarafından gelinin kardeşini memnun edecek miktarda para verildikten sonra gelinin kardeşi kapıyı açar. Gelin getirmeye gidenler tarafından gelin evinde kısa bir süre oyun oynanır. Gelini vedalaşma odasından damadın annesi veya ablası ile gelinin ablası, teyzesi veya halasından birisi tarafından gelin arabaya bindirilir. Gelin baba evinde ayrılırken vedalaşma odasında ailenin büyüklerinin ellerinden, küçüklerinin gözlerinden öperek ve ağlayarak ayrılır. Damat evine gelinle birlikte gelinin yakın akrabalarından biri yaşlı olmak üzere birkaç kişi de gider. Gelin götürülürken gelin evinden gelinin gözü arkada kalmasın diye biraz çanak çömlek, evinin temizliğine dikkat etmesi içinde bir süpürge götürülür. Gelin arabaya bindirilirken damat arabada oturur, arabadan inmez. Gelin arabaya binince kız tarafından dindar olarak bilinen birisi tarafından arkasından dua edilir, davetliler de duaya katılır. Önde gelin arabası olmak üzere gelin getirmeye giden araçlar konvoy şeklinde geri dönerler. Gelin arabası evin önüne vardığında arabadan inmeden önce erkek tarafından birisi tarafından arabanın üzerine demir para, şeker ve lokum atılır. Atılan demir para, şeker ve lokum orada bulunan çocuklar tarafından kapışılır. Arabanın üzerine atılan demir paranın gelini baba evinden soğutacağına, şeker ve lokumun ise gelinin yeni evine tatlılık getireceğine inanılır. Arabanın kapısı açıldığında yine sağ koluna gelinin kayınvalidesi veya damadın ablası, sol koluna varsa gelinin ablası, teyzesi veya halasından birisi girerek gelini içeri götürürler. Gelin içeri götürülmeden önce geline yumurta, nar veya bardak verilerek gelinden bunu duvara çarpmak suretiyle kırması istenir. Yöre halkı tarafından geline kırması için verilen nar ve yumurtanın eve bereket getireceğine ve çiftlerin çok çocuk sahibi olacağına, bardak kırmanın ise uğursuzluğu gidereceğine inanılmaktadır. Gelin bunlardan eline verileni kırdıktan sonra odasına götürülür. (Ek-11). Gelin odasına götürülürken orada bulunanlar tarafından aşağıda yazılan ağıt söylenir.

Su koydum su tasına

Gül koydum ortasına

Biz gelini getirdik
Ağanın odasına.
Hala hala heeeeeee...

Gelin geldiği saatten gerdeği gireceği saate kadar odasında gelinliği ile oturur, kimse ile konuşmaz. Odaya getirilen gelinin kucağına erkek çocuk verilir veya gelinin yatağı yapıldıktan sonra bir oğlan çocuk gelinin yatağının üzerinden yuvarlanmaktadır. Bu uygulama gelinin çocuk sahibi olmasını hedeflemekle beraber onun doğuracağı ilk çocuğun erkek olmasını da amaçlamaktadır⁹².

Suruç ve çevresinde resmi nikâhın yanında mutlaka imam nikâh da kıyılır. Nikâh akşam namazından sonra gerdekten önce kıyılır. Nikâh esnasında belirlenen miktarda mehir geline konuşulduğu gibi gerdekten önce veya sonra verilir. Ayrıca düğün günü düğün evine nazar değmesin diye şu yapılır. Biraz üzerlik otu, damadın başının etrafında dolaştırıldıktan sonra yakılır. Böylece düğün evinin nazardan korunacağına inanılır⁹³.

c- Evlilik Sonrası İnanışlar

Yatsı namazından sonra damat arkadaşlarının yumrukları arasında gerdek odasına gider. Gelin ile beraber damat evine gelen gelinin yakınları, gelin gerdeğe girdikten sonra geri dönerler. Gelin ve damat gerdeğe girmeden önce ikişer rekat şükür namazı kılarlar. Gerdek gecesinde damadın ailesi tarafından gelin ve damadın yatağına bir çarşaf sererler. Kanlı çarşafi alana kadar güvey yakınlarından birisi yatak odasının kapısında bekler ve kanlı çarşafi alana kadar da kapının önünden ayrılmaz. Gerdeğe giren gencin (damadın) cinsel ilişkide başarılı olmaması halinde, babasının yanına gidip babasının damada tokat atması ve bunun birkaç kere tekrarlanması halinde damadın başarılı olacağı inancı vardır. Damat başarılı olduktan sonra çarşafi kapıda bekleyen yakınına verir. Çarşafi alan yakını da komşu ve akrabalarından birer kişi çağırarak çarşafi onlara gösterir⁹⁴.

Düğünden sonra gelin, ailenin büyükleriyle, kendisine gelinlik hediyesi verilene kadar onlarla konuşmaz, onlarla aynı yerde yemek yemez, onlarla beraber oturmaz. Ailenin büyükleri geline hediye vermek, gelin de onların elini öpmek suretiyle bu

⁹² M.Emin Atmaca, 1970 Suruç doğumlu, Önlisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

⁹³ Dilek Dalgıç, 1975 Siverek doğumlu, Lisans Mezunu, Aydın Mahallesinde ikamet etmekte.

⁹⁴ Mehmet Kaya, 1945 Suruç doğumlu, Okur-Yazar, Kara Köyünde ikamet etmekte.

küskünlük sona erer, gelin de ailenin büyükleri ile konuşur. Ayrıca düğünden sonra gelini görme ziyaretleri yapılır. Gelen konuklar gelin evine çeşitli hediyelerle gelirler. Gelinin ailesi de düğünden bir hafta sonra kızlarını ziyarete gelirler⁹⁵.

Suruç ve çevresinde eskiden evlenen çiftler birbirine ismiyle hitap etmezlerdi. Fakat günümüzde artık her iki tarafta birbirlerine ismiyle hitap etmektedirler. Eskiden kadın eşinin yanında beraber yürümezdi. Günümüzde bu uygulama kırsal kesimde devam etmesine rağmen ilçe merkezinde görülmemektedir. Gelin koca evine geldikten sonra baba evine kocasıyla birlikte ziyarete giderler. Daha sonrada gelinin baba evini ziyareti belirli aralıklarla devam edilir⁹⁶.

Evli çiftler eğer işleri varsa hemen baba ocağından ayrı eve çıkarlar. Eğer işleri yoksa ayrılmalarının bir süresi yoktur. Fakat baba evi küçük ise aile, evin ikinci oğlanı evlendiğinde ondan önce evlenenin evini ayırırlar. Gelin ve damat baba evinde kaldıkları süre içerisinde evde yeme-içme, çalışma ve kazanç ortaktır. Damat baba evinden ayrılmadan mal mülk sahibi olmaz. Gelin ve damat eğer aile ile beraber uzun süre kalacaklarsa gelin eve geldikten yaklaşık bir ay sonra kayınbabası, kayınvalidesi ve ailenin diğer fertleri ile oturup yemek yer, onlarla sohbet eder. Beraber yaşadıkları sürede çiftlerin çocuğu olursa dedesi ve babaannesi çocuğu çok sevdiklerinden bakımına yardımcı olur. Eskiden gelin, kayınbaba ve kayınvalidenin hizmetini görünce onların oturduğu yerde oturmaz, onlarla aynı sofrada oturup yemek yemezmiş. Fakat günümüzde bu uygulamalara rastlanılmamaktadır. Gelin aile büyükleriyle oturur, sohbet eder, aynı sofrada yemek yer. Kısacası geçmişe nazaran gelin çok daha serbest ve rahattır⁹⁷.

2- Evlenme İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Eski Türklerde dünürçülük ve nişan merasimi görülmektedir. Kız tarafına bir elçi gönderilerek kız istenir. Cevap olumlu olursa kız tarafı görüş ve isteklerini yine bu elçi aracılığı ile erkek tarafına bildirir⁹⁸. Nitekim Kara Han, Oğuz adına kız istemek için Kur Han'a adam göndermiştir. Birçok Türk boyunda evlenme "kız kaçırma" kızın rızasıyla hatta ana ve babanın tasvibi ile olur. Kız tarafının razı olduğunun delili olarak delikanlıya bir yüzük veya mendil gibi bir şey vermektir ki bu "nişan yüzüğü" yerini

⁹⁵ Halil Atmaca, 1958 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.

⁹⁶ Rıfat Kutlu, 1935 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Şeryanı Köyünde ikamet etmekte.

⁹⁷ Yeşim Güneş, 1970 doğumlu, Ortaokul Mezunu, Yıldırım Mahallesiinde ikamet etmekte.

⁹⁸ Hamdi Döndüren, **Delilleriyle Aile İlmihali**, Bursa 1995, s.202-203 ; Yusuf Özarlan, **İslam Işığında Geleneklerimiz, Göreneklerimiz**, İstanbul 1992, s. 29.

tutar⁹⁹. İnceleme yaptığımız Suruç ve çevresinde rastladığımız “Başlık parası” da yine şerbet günü belirlenir. Başlık parasının Orta Asya’da bile uygulandığı söylenmektedir. Ayrıca Oğuzlarda da “kalın” veya “başlık parası” verme usulünün yaygın olduğu belirtilmektedir. Eski Türklerde erkeğin ailesi kızın ailesine elçi yollamakta, kızın babası da öneriyi kabul ettiğinde “kalın (başlık parası)” saptanmaktadır. Suruç ve yöresinde bu konudaki uygulama, eski Türk geleneğinin tamamen uzantısı durumundadır. Eski Türklerde kızın ailesine verilen kalın, ailelerin maddi durumlarına göre değişen muayyen miktarda eşya ve hayvandan oluşmaktaydı. Zengin ailelerde bu miktar yüz ata veya iki yüz koyuna çıkabilmekteydi¹⁰⁰. İslam’da ise bilindiği gibi mehir verilmesi söz konusudur. Mehrin nikâh esnasında erkeğin kadına mecbur olduğu kadının mülkiyetine giren mal anlamına gelmektedir. Mehir’in bir nevi başlık parası olarak kadının velisine verilmesini yasaklayan İslam, bunun bir bedel değil, bir nevi hak olarak koca tarafından gelinin kendisine verilmesini emretmiştir¹⁰¹.

“Sağdıç” kelimesi Oğuzlardan bugüne kadar düğün geleneğinde “güveye arkadaşlık eden kimse” anlamıyla varlığını devam ettirmiştir. Ebu Hayam “saptuç-sağdıç” kelimesini “güveyin arkadaşıdır ki düğünlerde adamlara (misafirlere) hizmet eder” diye izah etmiştir¹⁰². Görüldüğü gibi Anadolu’nun birçok yerinde düğünde damada eşlik eden arkadaşına isim olarak verilen “sağdıç” kelimesi, Suruç ve yöresinde eski Türk geleneklerinden ayrılarak, geline ve damada düğün arifesinde eşlik eden arkadaş için kullanılmaktadır.

Eski Türklerde de gelinin güveyine, bugün çeyiz dediğimiz bir miktar mal veya eşya getirmesi geleneği vardı. Buna Orta Asya Türklerinde “koşantı” denirdi. Fakat koşantı, “kalın” gibi evlenmenin önemli koşullarından bir değildi¹⁰³. Arapça “cihaz (cehiz=çeyiz) den gelen çeyiz, evlenecek kız çocukları için hazırlanan her türlü şahsi veya ev eşyasını ifade eder. İslam’da ise evlenecek kıza ana-baba veya koca tarafından çeyiz hazırlanması aile yuvasının kurulmasında önemli mali haklar arasındadır¹⁰⁴.

Eski Türklerde seçilmiş, adak edilmiş olanı gösterme amaç ve inancı ile kına yakılırdı. Günümüz Kurban Bayramına yakın bir tarihte koç, koyun gibi hayvanlarının

⁹⁹ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, s. 166.

¹⁰⁰ Mahmut Tezcan, **Ülkemizde Başlık Parası Uygulaması**, Ankara 1977, s. 248.

¹⁰¹ Ali Osman Ateş, **Cahiliye ve Ehli Beyt Örf ve Adetleri**, İstanbul 1996, s. 295.

¹⁰² Abdulkadir İnan, “Ateş ve Sağdıç kelimesinin anlamı”, **Makaleler ve İncelemeler**, Ankara 1968, s. 295-304.

¹⁰³ Mahmut Tezcan, **age**, s. 248.

¹⁰⁴ Hamdi Döndüren, **age**, s. 340.

sırtlarının kiralanması veya muhtelif renklerde boyanması¹⁰⁵ eski Türklerin hayatındaki “ıduk” inancının¹⁰⁶ devamı niteliğindedir. Aynı inancın devamı olarak yörede askere giden gençlere vatana kurban olması için, gelini de kocasına kurban olması için, damadın da evine kına kurban olması kına yakılır.

Türklerde kırmızı resimli elbiseler gerdeğe girecek gelin ile damadın giysileri idi. Bu mutluluk, mürüvvet ve murat anlamına geliyordu. Gelinliğin sembolü olan “al duvak” ise, güveyi ifade ediyordu. Çünkü Dede Korkut Hikâyelerinde yer aldığı şekliyle Banı çiçek, nişanlısı Beyrek kaybolduğunda “al duvağımın iyisi” “al duvağımın sahibi” diye ağlayıp duruyordu¹⁰⁷. Suruç ve çevresinde de düğün kıyafeti olarak her ne kadar kırmızı elbiseler yerine beyaz gelinlik tercih edilse de, gerek kırmızı kuşak, gerekse al duvak ile eski Türk inancının etkileri yaşatılmaktadır. Al duvak aynı zamanda temizliği ve kızın namusunu temsil eder.

Suruç ve çevresinde gelinden, yeni evine geldiğinde evden içeri girmeden önce babasının evinden çalınarak getirilen bardağı kırmasının istenmesi, gelinin eve geldiği gün başına “saçı saçma” âdeti tüm Türk topluluklarında mevcut idi. Saçı her devirde topluluğun elde ettiği en mühim üründen olmuştur. Avcılık devrinde avın kanı, yağ ve eti, çobanlık devrinde süt, kımız ve hayvanların yağı; çiftçilik devrinde darı, buğday ve çeşitli meyveler saç olarak kullanılmıştır. Saçı, yabancı soya mensup olan bir kızın kocasının soyadının ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban ayininin kalıntılarıdır¹⁰⁸.

Peygamberimizin sünnetinde ise saç tamamen bir eğlence niteliğindedir. Şöyle ki; Peygamberimiz, sahabeden birinin nikâhında bulunmuş, dua ve tebrikten sonra bir tepsi içindeki şeker, hurma ve meyveyi orada bulunan halkın üzerine atmış ve bunun orada bulunan insanlar tarafından kapışılmasını istemiştir¹⁰⁹. Ayrıca İslam, müminlerin evliliğinin yapılacak bir düğün merasimi ve bu arada davetlilere verilecek bir yemekte çevreye duyurulmasını istemiştir. “Velime” de misafir, eş, dost ve yöredeki fakirlere yemek ikramı esastır¹¹⁰. Düğünden üç gün sonra, komşu kadınlar “zülûf kesme” ye çağrılır. Gelin herkesle görüştüktan sonra sağdıç tarafından saçları taranarak, saçlarından bir tutam kesilirdi.

¹⁰⁵ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnancının İzleri**, Ankara 1995, s. 91.

¹⁰⁶ Abdulkadir İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, s. 617-618.

¹⁰⁷ Bahaeddin Ögel, **Türk Kültür Tarihine Giriş C.IV**, Ankara 1978, s. 409.

¹⁰⁸ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, s. 167.

¹⁰⁹ Nebi Bozkurt, **Hadiste Folklor Eğlence**, İstanbul 1997, s. 66.

¹¹⁰ Hamdi Döndüren, **age**, s.288, Nebi Bozkurt, **age**, s. 63.

Suruç ve çevresinde devam eden eve yeni gelmiş gelinin gelinlik etmesi de yine eski Türk inançlarından gelmektedir. Eski Türklerde de yeni evine gelen gelin için birçok şey tabu sayılırdı. Kocasının ve onun soyuna mensup erkeklerin adını söylemek muayyen bir zaman içinde kayınbaba ve kayınbiraderleriyle, hatta ihtiyar kadınlarla bile konuşmak yasak sayılmaktaydı¹¹¹. Eski Türklerde görülen kadının kocasının ve kocasının erkek akrabalarının ismini söylememesi, onların yanında konuşmaması geleneğinin daha önce Suruç ve çevresinin tümünde görülmesine rağmen, günümüzde sadece kırsal kesimde görülmektedir.

D- ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ölüm, yaşamın üçüncü dönemi olup, çevresinde birçok inanma, adet, töre, ayin, kalıp davranış işlem toplanmaktadır. Ölüm çevresinde toplanan ve ölü ile toplum üyelerini kuşatan inanmalar, adetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar başlıca üç grupta toplanmaktadır¹¹².

Ölümün herkes için kaçınılmaz bir son oluşu, dünyanın her yerinde ölüm çevresinde toplanan adetlere ve işlemlere evrensel bir karakter kazandırmıştır. Bu bakımdan aralarında gerek coğrafi, gerekse kültürel bakımdan ayrımlar bulunan değişik yapıdaki toplumların konuyla ilgili inanmaları, adetleri ve işlemleri arasında çoğu zaman şaşırtıcı benzerlikler görülmektedir¹¹³.

1- Ölüm ile İlgili İnanışlar

Ölüm insanların mutlak karşılaşacağı bir gerçektir. İnsanlar öleceğini bildiği halde, ölüm olayından çekinirler, korkar ve tedirgin olurlar. Cenaze görmek, ölümü hatırlamak, insanları belli bir süre ölüme hazırlanmaya teşvik edebilir. Bununla birlikte aradan birkaç hafta geçtikten sonra ölüm olayının tesiri insanların üzerinden kalkar. Bu başlık altında ölüm ile ilgili halk inanışlarını ölüm öncesi, ölüm esnası ve ölüm sonrası olmak üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

a- Ölüm Öncesi İnanışlar

¹¹¹ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, s. 167.

¹¹² Sedat Veyis Örnek, **age**, s. 207.

¹¹³ Sedat Veyis Örnek, **age**, s. 207.

Suruç ve çevresinde insanlar görmüş oldukları bazı rüyaları ve olayları ölümle yorumlamaktadır. Rüyada kan, baykuş, bulanık su, ölmüş bir yakınının onu yanına çağırması kötüye ve ölüme yorumlanmaktadır.

Gece ev köpeğinin hazin hazin uluması, o evden bir kişinin öleceğine hükmedilir. Akşam sakız çiğneyenin ölü eti çiğnediğine inanıldığından akşamları sakız çiğnemek günahdır¹¹⁴.

Parmağı, mezara veya ölüye doğru uzatmak iyi değildir. Uzatan şahsın, uzattığı ölü veya mezarın içindeki ölünün cennete gitmesine engel olacağına inanılır. Parmağını uzatan şahsın uzattığı parmağını önce iyice dişlemesi, sonra yumruğunu sıkması ve en sonunda da parmağını ayağının dibine sürmesi gerekir. Böylece ölünün cennete gitmesine engel olmamış olacağına inanılır¹¹⁵.

Küçük yaştaki hasta çocukların eğer yapılan tedavileri sonuç vermemişse şu yapılır; çocuk mezara götürülüp bir yere indirilir. Çocuğun sesinin duyulacağı kadar bir mesafe çocuktan uzaklaşılır. Eğer çocuk ağlarsa yaşayacağına, ağlamazsa iyileşmeyeceğine ve öleceğine inanılır¹¹⁶.

Rüyada iplik yumaklarının büyük ve küçüklüğüne göre insan ömrünün az veya çok kaldığını gösterir. Rüyada kızların gelin olması, erkeklerinde damat olması, o kişinin öleceğine delalet ettiğine inanılır. Ayrıca aynayı ters çevirmekte iyiye yorumlanmaz. Çünkü aynayı ters çevirmek o evden bir ölünün çıkacağına delalet ettiğine inanılır¹¹⁷.

Yörede ölüm ve kötü habere en çok yorumlanan hayvan baykuştur. Baykuş kimin damına konmuşsa ve ötmüşse o evden kötü haber çıkacağına inanılır. Bir insan diğerine beddua ederken “evine baykuş tünese” der, bu da “evin kötü bir olayla karşılaşılmasının temennisidir.” Kötü olaydan maksat o evden bir ölünün çıkmasıdır. Bu nedenle insanlar evinin yakınında veya bacasında öten bir baykuş gördükleri zaman onu hemen uçururlar¹¹⁸.

Yöre insanı başlarına gelebilecek kötü olaylardan korunmak için mevlit okutma, kurban kesme, adakta bulunma gibi uygulamalarda bulunmaktadır. İnsanlar ölümden korkmakla birlikte, ihtiyarlandığında kendilerini ölüme hazırlamaktadırlar. Hali vakti

¹¹⁴ Sıraç Yavuz, 1953 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Aydın Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹¹⁵ Halil Atmaca, 1958 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹¹⁶ Adile Kutlu, 1950 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Şeryanı Köyünde ikamet etmekte.

¹¹⁷ Rıfat Kutlu, 1935 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Şeryanı Köyünde ikamet etmekte.

¹¹⁸ Osman Atmaca, 1955 Suruç doğumlu, Ortaokul mezunu, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.

yerindeyken ölüm yatağına düşmeden önce kefenlerini temin ederler. Yöre halkı yaşları ilerlediği zaman ölüm sonrası için daha çok ibadet etmeye çalışmakta, hayır ve iyiliklerde bulunmaya çalışırlar. Öte yandan yörede yaşlandığında mirasını çocukları arasında paylaşanlara da rastlanılmaktadır. İlçede ölüm döşeğindeki insanlar ziyaret edilir. Ziyarete gelenler hastayı üzmemek için hastanın yanında ağlamazlar. Ölüm yatağındaki kişinin rahat can vermesini sağlamak amacıyla birtakım uygulamalar yapılır. Ölüm döşeğinde olan kişi için eğer güçlük yoksa o kişi kibleye doğru yatırılır. Sırtına ve ensesine yastık gibi şeyler konup, başı yükseltilerek, yüzü kibleye gelecek duruma getirilir. Ölüm anında şeytanın hastayı su ile kandırıp imanını aldığına inanıldığı için ağzına su verilir veya ıslak bezle dudakları ıslatılmaya çalışılır, ölüm döşeğindeki insanın uzaktaki yakınları çağrılır, gelememişlerse üzerine onlara ait eşyalardan ya da fotoğraflardan konur. Yakınları, ölüm döşeğindeki kişinin etrafında halka şeklinde oturarak dua ederler. O kişinin başucunda Kuran-ı Kerim bilen yakınları tarafından veya bilen kimse yoksa din görevlisi çağrılarak başta Yasin süresi olmak üzere Kuran'dan bazı süreler okunur. Oldukta sessiz olmaya çalışılır ara sıra Kelime-i Şahadet getirilir ki ölüm döşeğindeki kişi de Kelime-i Şahadet getirsin¹¹⁹. Ölümünden sonra yapılamayacağı için hastanın genel temizliği yapılarak hasta devamlı temiz tutulur.

Suruç ve çevresindeki halk inanışlarına göre ölüm döşeğinde yatan insanların son anları onun ölümüyle ilgili yorumlara sebep olmaktadır. Ölen insanın yüz ifadesi, gülümsemesi, ölmeden önce güzel konuşması, çabuk ve acı çekmeden ölmesi hayra yorumlanmakta, ölmeden önce çok acı ve ızdırap çekmiş ve ölüm anındaki hareket ve davranışları da güzel değilse kötüye yorumlanmaktadır¹²⁰.

b-Ölüm Esnasındaki İnanışlar

Hasta öldüğü zaman gözleri kapatılır, çenesi bağlanır, elleri yan tarafa konur, ayakları birleştirilir, karnının şişmemesi için de üzerine bir demir parçası veya bıçak konarak üzeri örtülür. Ölüm haberi iletişim araçlarından yararlanarak camiden okunan “sela” vasıtasıyla çevreye duyurulur. Ölen kişinin akrabaları hazır değilse çağrılır. Hasta ruhunu teslim ettiğinden itibaren yakınları ve dostları bilhassa kızları, kız kardeşleri, hanımı henüz cenaze kaldırılmadan ölünün yanında elleriyle göğüslerine, üst

¹¹⁹ Recep Temel, 1965 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹²⁰ Hasan Atmaca, 1955 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Kara Köyünde ikamet etmekte.

başlarına vurarak ağlamaya başlarlar. Bu insanın kendini tutamadığı içten gelen bir ağlayıştır. Cenaze kaldırılırken veya kaldırıldıktan sonra etraftan gelen kadın akraba ve komşularında katılmalarıyla ağlamalar şiddetlenir. Cenazenin kaldırıldığı evde kadınlar oturur ve ağıt orada yakılır. Yaşlı bir ölünün arkasından fazla ağlanılmaz. Fakat ölen genç, evli ve çocuğu da varsa üzüntü ve acısı da o derece çok olur. Erkekler yüzlerine vurmak, kadınlar ise yüzlerine ve dizlerine vurmak, saçlarını yolmak suretiyle üzüntülerinin belirtisi olarak kendilerine işkence ederler. Yörede taziye gelen herkes genellikle kendi ölümlerine ağıt yakarak ağlar. Yörede cenaze defnedilmeden önce birtakım işlemler yapılır. Ölü yıkanınca kadar yanında Kuran okunmaz. Bir taraftan mezar kazılırken öbür taraftan ölünün yıkanması, kefenlemesi işlemleri yapılır. Ölen erkek ise cenazeyi cami imamı veya ölenin yakınlarından birisi tarafından imamın tarifıyla, kadın ise o çevrede cenaze yıkamasını bilen bir kadın tarafından yıkanır. Cenaze fazla bekletilmez, mümkün olduğu ölçüde hemen defnedilir. Fakat ölüm akşamın geç saatlerinde gerçekleşmişse cenaze sabah erkenden sabah namazının akabinde defnedilir. Eğer ölen akşam gömülmemeyi vasiyet etmişse de akşam öldüğünde gömülmez, sabah namazından hemen sonra defnedilir. Cenaze yıkama işlemleri bittikten sonra cenaze kefenlenir, kefenin üzerine de bir battaniye sarılarak tabuta konur. Tabuttaki kadın ise tabutun ön tarafına başörtü bağlanır, erkek ise tabutun üstüne ceket veya şapka konulur. Cenazenin gömüleceği mezarlık uzak ise cenaze arabayla, yakın ise tabut omuzlarda taşınmak suretiyle mezarlığa götürülür. Omuzlara alınan tabut dört kişi tarafından taşınır. Tabut ön tarafından omza alınır, arka taraftan bırakılır. Cenazeyi taşımak sevap olduğundan herkes taşımaya çalışır ve taşıtırılmaya çalışılır. Cenaze taşınırken tekbir getirilir. Cenaze mezarlığa getirildiğinde başı kibleye gelecek şekilde mezarlığın önüne konulur ve hazır bulunanlar tarafından cenaze namazı kılınır¹²¹.

Yörede mezarlar ölüm haberi alındıktan hemen sonra cenaze yakınları, komşuları ve yakın dostları tarafından imece usulü ile kazılır. Mezar erkeklerin göbek, kadınların ise göğüs hizasına gelecek şekilde derinlikte kazılır, mezarın içerisinde ölünün yüzünün kibleye gelmesi için kible tarafı oyulur. Mezar kazılırken uğursuzluk getirdiğine inanıldığından kazma ve kürekler elden ele verilmez, yere bırakılır. Cenaze mezarın içine yakınları tarafından, eğer yakınları üzüntüden indiremiyorlarsa imam ve ona yardım eden birkaç kişi tarafından kible tarafından sağ yanı üzerine kibleye

¹²¹ Abdullah Caymaz, 1952 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Özgüren Köyünde ikamet etmekte.

döndürülür ve kefenin üzerindeki bağ çözülür. Cenazeyi kabre koyanlar “Bismillahi ve ala milleti resüllillah” derler. Cenaze mezarın içine konulduktan sonra üzerinin toprakla temas etmemesi için tahta ile örtülür. Mezara toprak atmanın sevap olduğuna inanıldığından birkaç kürek toprak atan küreği yere bırakır diğerleri küreği alır. Mezar olduğu belli olsun diye mezarın üzeri biraz tümsekleştirilir ve mezarın iki ucuna fakir olanlar taş (Ek-12), maddi durumu normal ve üstü olanlarda mermer koyarlar. Mezarın iki ucuna mermer taşı koyan cenaze sahipleri mezardakinin baş tarafındaki mermere ölünün adı, soyadı, doğum ve ölüm tarihlerini yazarlar. (Ek-13). Mezarın üst tarafı dere gibi yarılarak suyun toprağı yıkadığı gibi onun günahlarının da yıkanması temennisiyle su dökülür. Daha sonra imam talkın vererek orada bulunanlara ölüye haklarını helal etmelerini isteyerek; ey cemaat! Falan oğlu/kızı falana hakkınızı helal ettiniz mi? Orada bulunanlar da “helal olsun” diyerek tüm cemaatten helallik alınır¹²².

Ayrıca Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Suruç ve çevresinde şehitlerimize çok önem verilmektedir. Şehitlerin naaşı yıkanmaz, kabristana götürülürken de Türk Bayrağına sarılı olarak götürülür. Gömülürken tabutu saran Türk Bayrağı alınarak şehidin hatırası olarak ömür boyu saklanır¹²³.

Suruçlu şehitlerini de hayratla anar. Kurtuluş Savaşında ölen kardeşini atına bindirerek şehre getirmekte olan Suruçlu dağlarda yankılanan davudi sesiyle acısını hayratlara şöyle haykırır¹²⁴;

Alma yanı
Kızarmış olmayanı
Nasıl kabre koyarlar
Muradın olmayanı.

c- Ölüm Sonrası İnanışlar

Ölen kişi defnedildiğinde yakınlarından birisi akşama kadar bekler. Zira birisi beklediği taktirde ölünün yabancılık çekmeyeceğine inanılır. Ölünün yıkandığı yerde lamba yakmanın ölünün kabristanının aydınlatılmasına vesile olacağına inanıldığından orada üç gün boyunca lamba yakılır. Cenazenin gömülmesinin ardından cenazede hazır bulunan cemaat tarafından taziye sahiplerini teselli etmek için mezarda yâda eve gelmek

¹²² İ.Halil Çelik, 1955 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

¹²³ İhsan Güneş, 1952 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

¹²⁴ Sıraç Yavuz, 1953 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Aydın Mahallesinde ikamet etmekte.

suretiyle baş sağlığı dilenir. Ölüsü bulunan evin damına taziye evi olduğu belli olsun diye beyaz bayrak asılır. Taziye en az bir hafta en çok bir ay sürer. Ölünün borçları varsa yakınları tarafından ödenir. Vasiyeti varsa yerine getirilir. Böylece ölünün huzur içinde yatacağına inanılır. Yörede taziye sahiplerine “azayı” denilen çeşitli yardımlar yapılır. Ayrıca taziye sahiplerinin yakınlarından ve komşularından her gün birisi tarafından cenaze evine yemek verilir. Böylece zaten üzüntülü olan cenaze sahipleri bir de yemek yapma işiyle uğraşamayacaklarından onların da yemek yemeleri sağlanmış olur. Yemek verme on güne kadar devam eder. Yemekleri getirenler cenaze sahipleri ile sohbet eder, cenaze evinin misafirlerine yemeklerini vaktinde hazırlarlar. Yemek yenildikten sonra ölenin ruhuna Kuran’ı Kerim okurlar ve günahlarının af olunması için dua ederler¹²⁵.

Ölen kadın ise yakınları tarafından ölünün komşularına iğne-iplik dağıtılır. Olur ki ölen kadın komşularından iğne-iplik almıştır. Ölü yakınları ölümden iki-üç gün sonra helva yaparak komşu, dost ve akrabalara dağıtırlar. Yöre insanına göre bu helva dağıtılmayana kadar ölünün ağzı toprağın içinde kalır ve ancak bu helva dağıtıldıktan sonra ölünün ağzının topraktan çıkacağına inanılır. Ölüm olaylarında cenaze evden çıktıktan sonra evdeki tüm sular boşaltılmaktadır. Bunun sebebi “Azrail kanlı bıçağını yıkar” şeklindeki inanıştır. Evdeki artık (kalan) yemekler dökülmektedir. Çünkü ölünün kanı bu yemeklere bulaşmış olduğundan mekruh olduğu inancı hakimdir. Yörede ölü evden çıktıktan sonra, ölüm kokusu da evden çıksın diye helva kavrulmaktadır¹²⁶.

Ölen kişinin eşyalarından (elbise, ayakkabı vb.) bazıları hatıra olsun diye evde saklanırken pek çoğu da fakir olanlara dağıtılır, alan olmazsa ve işe yaramayacak durumdaysa da yakılır. Cenaze olan yerde üzüntü belirtisi olarak o gün düğün varsa davul zurna çalınmaz. Daha sonraki günlerde de cenaze evinden izin istenir. Cenazenin yakınları belirli bir süre (genellikle bir yıl, ölen genç ise ve çok seviliyorsa daha fazla sürer) eğlenceli ortamlarda bulunmazlar, televizyon izlemez, yeni elbise giymezler. Ayrıca erkekler bir veya iki hafta traş olmazlar, kadınlar ise karalara bürünürler¹²⁷.

Suruç ve çevresinde ölünün kırkı çıkıncaya kadar cenaze evi tarafından her gün günde bir kişilik yemek fakir fukaraya dağıtılır. Kırkıncı günde ölünün etinin toprağa düştüğüne inanıldığından mevlit okutturularak yemek verilir, ölünün mezarına da giderek dua edilir, şeker ve yöre insanı tarafından “külinçe” olarak adlandırılan pasta

¹²⁵ Hasan Güç, 1962 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

¹²⁶ Kazım Dağtekin, 1956 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Hürriyet Mahallesinde ikamet etmekte.

¹²⁷ Bakır Akkuş, 1948 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

benzeri bir yiyecek dağıtılır. Yörede ölünün elli ikinci gününde de ölenin en son et parçasının da toprağa düştüğüne inanıldığından yukarıda anlattığımız kırkıncı günde yapılan işlemlerin tümü aynı şekilde bu gün de yapılır¹²⁸.

2- Ölüm İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Suruç ve çevresinde ölümle ilgili inanışların çoğunu dini uygulamalar oluşturmakla birlikte eski Türk inançlarına benzer adet ve uygulamalar da görülmektedir. Tatarlar da, ölüm meleğinin kılıcından bahsedilmekte ve ölüm anında hastaların ölüm meleğini fark ettiğinden ağzının açık kaldığı düşünülmektedir. Ölüm meleğinin yüzünün soğukluğundan hastanın melekle göz göze geldiğinde hastanın yüz hatlarından anlaşıldığı söylenmektedir. Ayrıca insanların ölüm anındaki durumlarından ölümden sonraki hayatı konusunda bilgi edinildiğine inanılmaktadır. Bu inanış ve uygulamalar biraz değişik şekillerde de olsa tamamı Suruç ve çevresinde görülmektedir¹²⁹.

Yörede kısa bir süre de olsa cenaze bekletilmesi gerekiyorsa cenazenin karnının şişmemesi için bir demir parçası veya bıçak konulur. Ölüm ve mezarla ilgili bu inanış ve düşüncelerin esasında demirin Türkler tarafından kutsal kabul edilmesinin ve koruyucu bir ruha sahip olması inancının belirtisidir¹³⁰.

Orta Asya'dan Anadolu'ya yerleşen Türkler, milli ve manevi kültürel değerlerini de beraberinde getirmişlerdir. Bu değerler, Türk Milletinin bünyesinde şu ya da bu şekilde varlığını sürdürmektedir. Suruç ve yöresinde de diğer inanışlarda olduğu gibi ölüm ile ilgili inanç ve pratiklerde, eski Türk inançlarına ait değerler mevcudiyetini korumaktadır. Ölüm korkusunun bilinçaltına yerleşmesiyle tedirgin olan halk, alışagelmışin dışındaki birtakım davranışları, meteorolojik olayları, hayvanların hareket ve sesleri, görülen rüyadaki hastanın psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman bir belirti saymaktadır¹³¹.

Kaynaklar, eski Türklerin ölümlerini yıkayıp temizlediklerini “eşük” denilen bir kefene sardıklarını, tabuta koyduklarını ve bir araba ile mezar yerine götördüklerini

¹²⁸ Halil Ötkün, 1970 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Mürşitpınar Köyünde ikamet etmekte.

¹²⁹ Mahmut Furtana, **Selendi İlçesindeki Yaygın Halk İnanışları ve Bu İnanışlardaki Eski Türk İnançının İzleri**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2003, s. 52.

¹³⁰ İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, s. 289.

¹³¹ Sedat Veyis Örnek, **age**, s. 15.

kaydediyorlar¹³². Bilhassa Beltirlerin ölüyü yıkadığı, erkek ölüyü erkek ihtiyarların kapının sol (güneyi) tarafına koyarak, kadın ölüyü ise kadınların evin sağ (kuzey) tarafına koyarak yıkadığı daha sonra elbiseleri giydirdikleri bildirilmektedir¹³³.

Suruç ve çevresinde görülen elbise ve ayakkabıların fakirlere biran önce verilmesi veya yok edilmesi ölünün geri geleceği korkusu ile ölünün bulaştırdığı öldürücü etkinin artırılması hatta yıkanarak hepten yok edilmesi isteğine dayanmaktadır. Böyle bir korkunun eski Türklerde de var olduğu görülmektedir. Urenhalardan birinde misafir bulunan biri ölürse bu ölüyü kapıdan çıkararak, bir demet ot ile vurup “nen varsa al! Bize bırakma beraber götür” derler. Kendi ölümlerini fenalık yapmak için geri döndüğünde kapıyı bulmaması için kapıdan çıkarmazlar¹³⁴. Çin’in Gan-su eyaletinde Nan-şan dağlarının kuzey kollarında yaşayan sarı Uygurlar da Budist olmalarına rağmen ölüyü evden çıkarırken tıpkı Altaylılar gibi “çocukları yanına alma, sürülerimize ve servetimize dokunma, arzu ettiğin hedeflere koş, iyi ülkelere git! İyi lamaları çağırıp, senin ruhuna dualar okutacağız. Sen fazla bekleme, güzel yerlere git” derler¹³⁵.

Yörede gece geç vakitlerde ölen birisinin sabaha kadar bekletilmesinin sebebi kötü ruhların ölüye zarar vermesinden dolayıdır. Eski Türklerde de kötü ruhların ölüye vermesinden ölümler bekletilirdi. Bu da yöredeki inanış ile eski Türk inanışının aynı olduğunu göstermektedir¹³⁶.

Araştırma yaptığımız Suruç ve çevresinde yapılan uygulamalar eski Türklerde de görülmektedir. Eski Türklerde görülen bu uygulamalara benzer “ölü aşısı” törenleri düzenlenmiştir. Başlangıçta defin merasimini ifade eden “yoğ” terimi daha sonra “ölü aşısı” veya ölümler için verilen yemek olmuştur. Altaylı ve Yeniseyli Türklerde, Sakalar, Kırgızlar, Kazaklar, Göktürkler ve kısaca eski devirlerden itibaren bütün Türk topluluklarında “yoğ aşısı” mevcut idi. Üstelik Türkler, başka dinlere girdiklerinde de bu usulü devam ettirmişlerdir. Göktürklerde “yoğ aşısı” törenine imparatorluğa dahil bulunan bütün ulusların katıldığını Orhun Yazıtlarından öğreniyoruz¹³⁷. Beltirlerde birinci “ölü aşısı” defni üçüncü günü verilir. Bu “aşası” fazla kalabalık çağrılmaz.¹³⁸

¹³² Harun Göngör-Ünver Günay, *age*, s. 77.

¹³³ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 184.

¹³⁴ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 184.

¹³⁵ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 188.

¹³⁶ Mahmut Furtana, *age*, s. 54.

¹³⁷ Harun Göngör-Ünver Günay, *age*, s. 78.

¹³⁸ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 189.

Kazaklarda matemli evde daima misafire yemek verildiği için olsa gerek ki bir atasözü vardır. “Karnı acıkan kanalı eve koşar”¹³⁹. Geleneksel Türk Dini Tarihinin en önemli yanlarından biri olan, ölmüş ataları tazim ve onlar için kurbanlar sunma inanç ve âdetinin bir uzantısıdır. Ölen ataların ve özellikle babaların ruhlarının geride kalanlara iyilik veya kötülüklerin dokunabileceği inancı ve onlara kaşı duyulan minnet hissi, atalar kültürünün temelini oluşturmaktadır¹⁴⁰. Asya Hun’larında her yılın Mayıs ayı ortalarında atalara kurban sunulurdu. Atalara ait hatıraların kutlu sayılması, mezarlara yapılan tecavüzlerin ağır bir şekilde cezalandırılmasından da anlaşılmaktadır. Avrupa Hun tarihinde Atilla’nın II. Balkan seferinin (447) sebeplerinden biri olarak Hun hükümdar ailesi kabirlerinin Margos (Belgrad civarında Tuna üzerinde şehir-kale) piskoposu tarafından açılarak soyulması gösterilmektedir¹⁴¹.

Ölülerin ruhları için hayır işlemek, fakir doyurmak, İslamiyet’te de vardır. Ancak bu uygulamaların belirli günlere bağlanılmış olması geleneksel Türk inancının uzantılarıdır. Aşı dökmek, helva kavurarak koku yaymak eski Türk inancı iken, bu günlerde yemek verip, fakir sevindirmek türünden yapılan hayırlara mevlit, hatim gibi ilavelerin yapılması, kanaatimizce bu inançları Müslümanlaştırmıştır. Çünkü İslamiyet’te ölünün ardından hayır-hayrat şeklinde yapılan uygulamalar vardır¹⁴². Ancak definden sonra cenaze sahipleri tarafından cemaate yemek verilmesi uygulaması bulunmamaktadır. Ölü sahiplerinin daha sonraki günlerde ziyafet vermesi ise mekruh sayılmıştır. Bununla birlikte komşuları veya akrabaları tarafından yemek hazırlanarak ölü sahiplerine ikram edilmesinde bir beis görülmemiş¹⁴³ hatta müstehap hükmünde değerlendirilmiştir¹⁴⁴. İslam’da yörede uzun tutulan yasın aksine ölünün yakınında bulunanlar için üç günden fazla yas tutulmasını caiz görmemiştir. Uzakta bulunanlar buna tabi değildir. Bununla beraber ölenin hatırasına hürmeten kadının kocası için dört ay on gün süre ile bir nevi yas tutması meşru kılınmıştır¹⁴⁵.

Eski Türklerin ve başta Orta Asya uluslarının yas tutma adetlerine dair Çin kaynaklarında kayıtlar bulunmaktadır. Oğuzların yas alameti, karalar giyinmeleri ve yaşlı çadırın üzerine kara bayrak asmalarıdır. Ancak ölen kişi düşmanları tarafından

¹³⁹ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, s. 189-190.

¹⁴⁰ Harun Göngör-Ünver Günay, **age**, s. 51-52.

¹⁴¹ İbrahim Kafesoğlu, **Eski Türk Dini**, s. 46.

¹⁴² Yaşar Kalafat, **İslamiyet ve Türk Halk İnançları**, Ankara 1996, s. 37.

¹⁴³ Ali Osman Ateş, **age**, s. 80.

¹⁴⁴ Yusuf Özarslan, **age**, s. 321.

¹⁴⁵ Yusuf Özarslan, **age**, s. 320.

öldürülmüşse beyaz bayrak asılmaktadır. Yas alameti olarak saç kesme adeti Göktürkler ve Sopyalarda tespit edilmiştir. Defin töreni tamamlanıp, ölenin evine dönülünce ölenin karısının saç örgüsü yarıdan kesilmektedir. Türkler arasında çok yaygın olan yas adetlerinden biri de ölünün bindiği atın kuyruğunu kesmektir. Kazaklarda bu adete “tullamak (dul yapmak)” denir. Özellikle Kırgız-Kazaklarda rastlanan bir diğer yas alameti de elbiseyi ters giymektir¹⁴⁶.

Suruç ve çevresinde ölünün arkasından acı ve ızdıraplarını ifade eden uygulamalar eski Türklerdeki “Yuğ Törenleri”nin izlerini taşımaktadır. Çünkü eski Türklerden Oğuzlar ölülerin arkasından ağlar, tırnakları ile yüzlerini parçalayarak yırtarlardı. Göktürkler, saçlarını ve kulaklarını keser, feryat ederek ağlardı. Yine bu iki topluluğa ait kadınlar, saçlarını yolmak ve elbiselerinin yakalarını paramparça etmek suretiyle ağlamaktaydılar¹⁴⁷. Ayrıca kaynaklarda defin ve matem törenleri arasında hazır bulunan resmi “ağlayıcı” ve “ağıtçı” kadınların varlığından da söz edilmektedir¹⁴⁸.

Ölen birisinin arkasından ağlamak ve yas tutmak Arapça’da “Nihaye” kelimesi ile ifade edilmektedir. Nihayeden maksat, ölen kimsenin yokluğunun acısını içinde duyarak hissetmektir. Cahiliyye Arapları ölenin arkasından meziyetlerini saymak, saç baş yolmak ve yakalarını yırtmak suretiyle ağlardı. Hz. Muhammed (SAV) pek çok hadisinde ölünün arkasından bağırp çağırarak ve saç baş yolmak suretiyle ağlamayı yasaklayarak en ağır dille yermiştir. “Ölünün arkasından bağırp çağırarak ağlamakla ölüye azap edilir”, “Allah ölünün arkasından bağırp çağırarak ağlayana da onları dinleyene de lanet etmiştir”. Bu vb. hadislerde görüldüğü gibi ölünün arkasından bu şekilde ağlamak, peygamberin sünnetiyle ortadan kaldırılmıştır¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, s. 195-200.

¹⁴⁷ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, s.196.

¹⁴⁸ Harun Göngör-Ünver Günay, **age**, s. 77.

¹⁴⁹ Ali Çelik, **age**, s. 126.

II. BÖLÜM

SURUÇ VE ÇEVRESİNDEKİ TABİAT İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A-YAĞMUR DUASI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1 -Yağmur Duası ile İlgili İnanışlar

Suruç ve çevresinde kuraklık döneminde yağmur duasına çıkılır. Yörede yağmur duası bazen camilerde yapılmakta birlikte genel olarak yörede sık sık ziyaret edilen yadır, türbe gibi kutsal sayılan yerlere gidilerek yapılır. Yağmur duasına yaz mevsimi haricindeki üç mevsimde de çıkılır, en fazla yağmur duasına çıkılan mevsim ilkbahar mevsimidir. Çünkü bu mevsimde yağmura daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Yörede yağmur duasına çıkıldığı halde yağmur yağmadığında tekrar tekrar yağmur duasına çıkılır. Çünkü yöre halkı yağmur duasına çıkıldığı zaman yağmurun mutlaka yağacağına inanır. Eğer yağmazsa kendilerinin hatalarında görürler. Yağmur duasına gidilirken yörede ilmi ve ibadeti ile tanınmış bir hocanın önderliğinde özellikle çocuklar ve hayvanlar götürülerek gidilir. Koyunlara tuz yedirip yadırlara susuz olarak götürerek yadırların etrafında dolaştırırlar ki Allah susuzluktan sürekli meleyen koyunlara acıyıp onlara rahmet etsin ve yağmurunu yağdırsın. Koyunları yadırlara götürürken yolda kaplumbağaya rastladıklarında onu sırtüstü yadırlar ki kaplumbağa da yağmurun yağması için Allah'a dua etsin, yüce Allah'ta kaplumbağaya acıyıp yağmur yağdırsın. Duaya gidilirken yolda yağmurun yağması için dua edilir. Allah'ın acıyıp yağmur yağdırması için özellikle çocuklar ve hayvanlar götürülür ki; Allah'a “Ya Rabbi, biliyoruz biz günahkârız sana karşı yüzümüz yok fakat bu sebil (günahsız) çocuklar ve susuz hayvanlar için rahmetini bizden esirgeme” derler. Daha sonra yağmur duası namazı kılınması akabinde eve dönülür¹⁵⁰.

Yörede yağmur yağmadığı zaman kırk küçük taşın okunarak göle atılması suretiyle yağmurun yağacağına inanılır¹⁵¹.

¹⁵⁰ Müslüm Taşdemir, 1950 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Yıldırım Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹⁵¹ Osman Kankılıç, 1975 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Boztepe Köyünde ikamet etmekte.

Öte yandan yağmur uzun bir süre yağmadığında yöre insanı tarafından “Şalunga” diye isimlendirilen duaya çıkılır. Mahalle veya köyden bir gurup toplanarak bunlardan iki erkek, biri erkek diğeri kadın kılığına girerek tüm mahalle veya köyü dolaşarak;

“Çomça gelin nar ister, çomça gelin su ister
Ver Allah’ım ver! Yağmur ile sel
Koç koyun kurban, göbekli harman
Yaz yağmuru yalancı gavur kızı dilenci
Ver Allah’ım ver! Yağmur ile sel
Koç koyun kurban, göbekli harman”

şeklinde bağırarak yöre sakinlerinden gıda türünden bir şeyler toplarlar. Ertesi gün topladıkları şeyleri karıştırarak kutsal kabul edilen taşın yanında yemek yaparak yatırın yanında herkesle birlikte yemeği yedikten sonra yağmur duası ederler¹⁵².

Yörede yağmur suyu kutsal sayıldığından kesinlikle yağmura karşı küçük abdest dökülmez. Çünkü her bir yağmur damlasının melekler tarafından yeryüzüne indirildiğine inanılır. Ayrıca yağmur yaşam ve bereketin kaynağı olarak görüldüğünden yağmur yerine “rahmet” sıfatı kullanılır¹⁵³.

2- Yağmur Duası ile İlgili İnanışları Değerlendirilmesi

Eski Türk inançlarında su, taş ve ata ruhları kutsal kabul edilmekteydi. Taş veya taşlarla yağmurun yağdırılması inanç ve pratikleri bütün Türk kavimlerinde görülen bir uygulamadır. Suruç ve çevresinde de kırk küçük taşın okunarak göle atılması suretiyle yağmurun yağacağına inanılması eski Türk inancının bir uzantısıdır¹⁵⁴.

Ayrıca yine Suruç’ta görülen yağmurun yağdırılması ile ilgili hayvanlara tuz yedirilip yatıra götürülmesi inanç ve pratiği, eski Türk inanç ve pratiklerinin hala yaşatılan bir uygulamasıdır. Nitekim yağmurun yağdırılması törenleriyle ilgili olarak Suruç’ta uygulanan törene benzer bir uygulama da Ürgüp’teki “koyun-kuzu meletme” dir. Ürgüp’te halk kasabanın önünden geçmekte olan dere kenarında toplanır. Derenin bir kenarına koyunlar, diğeri kenarına da kuzular getirilir. Kuzu ve koyunların suyu geçerek birbirine kavuşmaları çobanlar tarafından engellenir. Analarına kavuşamayan

¹⁵² Bakır Akkuş, 1948 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

¹⁵³ Hacı Çelikten, 1933 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Yatırtepe Köyünde ikamet etmekte.

¹⁵⁴ Abdulkadir İnan, **Eski Türk Dini Tarihi**, s. 39.

kuzular bunun üzerine melemeye başlarlar. İşte bu sırada orada hazır bulunan hoca “Yarabbi bizim yüzümüze bakıp yağmur vermiyorsun, bari şu ağızsız, dilsiz hayvanların yüzünde bak da yağmur ver, koyunları otsuz, kuzuları sütsüz bırakma” şeklinde dua eder, daha sonra bir muska yazarak dereye bırakır¹⁵⁵.

Türk hayatında su ve yağmur hayatın ve bereketin kaynağıdır. Bu yüzdendir ki su mukaddesler arasında kabul edilir. Bunun bir ifadesi de onun bugünde Türk hayatında “rahmet” sıfatı olarak anılmasıdır. İnceleme yaptığımız Suruç ve çevresinde olduğu gibi Türk dünyasının hemen her yerinde “yağmur yağıyor” yerine “rahmet yağıyor” denilir. Böylece onun Allah’ın bir bağıışı olduğu vurgulanır¹⁵⁶.

Türk kavimlerinde çok eski devirlerinden beri yaygın olan bir inanişaya göre, büyük Türk Tanrısı Türklerin cediti alasına denilen bir sihirli taş armağan etmiştir ki, bununla istediğı zaman yağmur, kar ve dolu yağdırarak fırtına çıkarırdı. Bu taş her devirde Türk kamlarının ve büyük Türk komutanlarının ellerinde bulunmuştur. Şamanistlere göre zamanımızda da büyük kamların ve yadacıların ellerinde bulunmaktadır. Bu yağmur taşı muhtelif Türk lehçelerinde, her lehçenin fonetik özelliklerine göre muhtelif şekillerde ifade olunur. Yakutça’da “sata”, Altayca’da “cada”, Kıpçak gurubuna dahil lehçelerde ise “cay” şeklinde söylenir. İslam kaynaklarında da Türklerin bu sihirli taşına “yağmur taşı” ve “cada taşı” denilmektedir¹⁵⁷.

Çağdaş Türk uluslarının folklorunda “yada taşı” efsanesi en çok yayılmış efsanelerinden biridir. Kırgızların Manas destanının büyük Çin seferi rivayetinde “Almanbet” adlı kahramanın yağmur yağdırmak için “bulutları afsunladığı” zikredilmektedir¹⁵⁸.

Yörede yağmurun yağdırılması için çocuklar arasında oynanan, yöre insanı tarafından “şalunga” diye adlandırılan oyun eski Türk inanişlarının devamıdır. Türklerde yağmur yağdırma törenleriyle ilgili bir çocuk oyunu niteliğinde olan Çömçe gelin/kepçe gelin oyununda çocuklar söyledikleri türkü ve ilahilerde kurban olarak koç/koyun adağını diler ve adağı yerine getirirlerdi¹⁵⁹. Ayrıca Çuvaş Türklerinde de

¹⁵⁵ Prof. Dr. Abdulhalük ÇAY, *age*, s. 61.

¹⁵⁶ Yaşar Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnancının İzleri*, s. 173.

¹⁵⁷ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 61.

¹⁵⁸ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 62.

¹⁵⁹ Prof. Dr. Abdulhalük ÇAY, *Türk Milli Kültüründe Hayvan Motifleri I*, Ankara 1990 s. 53.

yağmur duasına çıkan çocuklar tarafından un, darı, tereyağı ve yumurta toplanır sonra da bir muska yazılıp dereye bırakılırdı¹⁶⁰.

B- AĞAÇ VE ORMAN İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Ağaç ve Orman ile İlgili İnanışlar

Yeryüzünde en yaygın kùltlerden biri olan ağaç kùltü dinler tarihinin tespitine göre insanlık tarihinin hemen her döneminde kendini göstermektedir. Çünkü ağaç birçok toplum ve dinde ilahların ve ruhların barındığı kutsal varlıklardır. Hatta evren dev bir ağaç şeklinde tasavvur edilmiştir¹⁶¹.

Suruç ve çevresinde, yıldırımın çarpacağına inanıldığından yağmur yağdığında, şimşek çaktığında ve gök gürlediğinde ağaçların gölgesinde oturulmaz. Yöre insanının inancına göre Allah, şeytan ve cinlere şimşek attığında bunlar korunmak için ağaçların altında saklandığından Allah'ta şimşegi buraya düşürür¹⁶².

Yörede yatırlarda bulunan ağaçlara kutsiyet atfedildiğinden bu ağaçları kesmenin günah olduğuna, yatırlarda bulunan ağaçlara çaput bağlamak suretiyle dilek ve temennilerde bulunulursa dilek ve temennilerinin kabul olunacağına inanılır¹⁶³.

Yöre halkı ağaç ve ormana çok önem verir, bir dal'ın bir çocuk gibi olduğuna inanmaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed'in "Öleceğinizi bilseniz bile kesinlikle dikili bir ağacınız olsun" hadisine çok riayet ederler. Nitekim yöre insanına göre insan, ilk doğduğunda da öldüğünde de ilk olarak ağaca ihtiyaç duyar. Çünkü bebek doğar doğmaz beşiğe konulur, insan öldüğü zamanda teneşire konur. Ayrıca yörede bulunan yatırlardaki ağaçlarında kutsal olduğuna inanıldığından kesinlikle o ağaçlara dokunulmaz. Üzerlik otu kutsal sayıldığından çocuk doğumundan sonra ilk kez sokağa çıkacağı zaman çocuğa göz ve nefes değmemesi için çocuğun başının üzerinde üzerlik tohumu döndürülerek ateşe atılır. Düğün günü de düğün evine nazar değmesin diye biraz üzerlik otu, damadın başının etrafında dolaştırıldıktan sonra yakılır. Böylece düğün evinin nazardan korunacağına inanılır¹⁶⁴.

¹⁶⁰ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnanıcının İzleri**, s. 114.

¹⁶¹ Yrd. Doç. Dr. İskender Oymak, **Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri**, Malatya 2002, s. 93.

¹⁶² İmam Unutur, 1955 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Hürriyet Mahallesinde ikamet etmekte.

¹⁶³ Sevgi Uludağ, 1962 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Sarayaltı Mahallesinde ikamet etmekte.

¹⁶⁴ İslim Arslan, 1952 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Boztepe Köyünde ikamet etmekte.

2- Ağaç ve Orman ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Suruç ve çevresinde incelemeye çalıştığımız ağaç kültü, genellikle türbe-ağaç-su biçiminde bulunmaktadır. Kanaatimizce Orhun Kitabelerinde Gök Tanrı'dan sonra en hakim unsur olan yer-su kavramının öncelikli bir kısmı işte bu üçlü veya bazen de ikili olan kültten ibaret olmaktadır. Görüldüğü gibi eski Türk inançları içerisinde çok önemli bir yer işgal eden bu kültlerin, İslamiyet'te dâhil sonradan kabul edilen bütün dinlerin süzgecinden geçerek günümüze kadar gelebilmeleri üzerinde düşünmeye değer bir olgudur¹⁶⁵. Masallar, efsaneler hep bu kültün izleriyle doludur¹⁶⁶.

İlçede yatırlarda bulunan ağaçlara kutsiyet atfedilmesi eski Türk inançlarına dayanmaktadır. Çünkü ağaç kültü aşağı yukarı Orta Asya sahasından Anadolu'ya kadar bu kültün tespit edildiği her yerde ağaç-evliye münasebetine rastlanmaktadır. Halen Anadolu'da kutlu sayılan ağaçların yanında böyle türbe ve mezarların varlığı bunu göstermektedir¹⁶⁷.

Ötüken ormanlarının (ötügen yış) Göktürkler ve Uygurlar devrinde bütün Türklerde mukaddes sayıldığını biliyoruz. Orman kültü ilkel toplulukların orman mahsulleriyle ve avcılıkla geçindikleri devrin hatırasıdır. Ziraatçı ve geniş bozkırlarda çobanlık ile geçinen uluslarda Orman kültü eski önemini kaybetmiş, orman Tanrıları da kötü ruhlar sayılmıştır. Bununla birlikte hayat şartları ve dini telakkileri bakımından epeyce gelişmiş ve yükselmiş olan bazı uluslar orman kültünü yeni dinlerine sokmaya muvaffak olmuşlardır. Nitekim son zamanlara kadar avcılıkla geçinen Şor Türkleri orman ruhlarının avcının temiz ve doğru sözlü olmasını istediğine inandıklarından bu ruhlara çok önem verirlerdi¹⁶⁸.

Ormanın heyeti umumiyesi bir kült sayıldığı gibi bazı ağaçları da ayrıca takdis edilir. Şamanistlerin en çok saydıkları ağaç, kayın ağacı (Betula Toernef) dır. Doğu Türkistan'ın Müslüman oyun (kam) ları da hastayı afsunla tedavi ederken çevrelerinde kayın ağacı bulundururlar¹⁶⁹.

¹⁶⁵ Yrd. Doç. Dr. İskender Oymak, *age*, s. 97-98.

¹⁶⁶ Pervin Ergun, *Türk Kültüründe Ağaç kültü*, Ankara 2004, s. 73.

¹⁶⁷ Yrd. Doç. Dr. İskender Oymak, *age*, s. 98.

¹⁶⁸ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 63.

¹⁶⁹ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 64.

C- HAYVANLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Hayvanlar ile İlgili İnanışlar

Suruç ve çevresinde kedinin Hz. Peygamberin sırtını okşadığından eve rızık ile geldiği, kediyi beslemenin iyi ve hayırlı olduğu hatta kediyi öldürmenin büyük günah olduğu, kediyi öldüren birisinin kefareti olarak bir sini dolusu altını hayır olarak dağıtsa dahi günahının affedilmeyeceği inancı hakimdir. Fakat hadis kaynaklarında böyle bir inanış görülmemektedir. Yörede horoz sabahları kimin kapısında öterse onun evine akşam hırsızın geleceğine, gece ev köpeğinin hazin hazin uluması o evden birinin öleceğine delalet ettiğine inanılır. Ayrıca kırmızı tavuğun eve bereket getirdiği, sarı ineğin evin süsü olduğu, atın alnında hayır olduğu, fare öldürenin gusletmesi gerektiği inancı hakimdir¹⁷⁰.

Yörede kahverengi kuşları beslemenin eve uğur getirdiğine ve musibetleri defettiğine inanılır¹⁷¹.

Zemheri günlerinde evdeki örümcek ağlarının temizlenmesi hoş görülmez. Baykuşların gözleri sarı olduğundan nazar ettiğine, bir evin damında baykuş öterse o evde bir kişinin öleceğine inanılır. Günah olduğuna inanıldığından yüklenen hayvanın yükünden fazla yük yüklenmez¹⁷².

Koyun ve inekler melekten sayıldıklarından kutsal sayılırlar. Bundan dolayı gece koyunların arasında yatan bir kişinin güvende olduğuna inanılır¹⁷³.

Yörede faiz verenin ekmeğinin haramlığı karıncaların evi terk etmesine sebep olduğuna inanıldığından evinde karınca çok olan bir kişi bu karıncalardan kurtulmak için faiz veren (tefeci) bir kişinin evinden bir parça ekmek alarak karıncaların yuvalarına bırakır¹⁷⁴.

Çoban hayvan sürülerini merada otlatmak için dışarı çıkardığında arkadan bir tas su döküldüğünde sürünün nazardan korunacağına inanılır. Yolculuğa çıkan birinin önüne tavşan veya yılan çıkarsa uğursuzluk getireceğine inanılır¹⁷⁵.

Sancıya tutulan hayvanların kulaklarının ucundan biraz kesildikten sonra kanı akıtılırsa sancının geçeceğine inanılır.

¹⁷⁰ Salih Arslan, 1953 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹⁷¹ Yasemin Gül, 1982 Sivas doğumlu, Önlisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

¹⁷² İbrahim Halil Ekinci, 1962 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Hürriyet Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹⁷³ İhsan Güneş, 1952 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹⁷⁴ Müslüm Taşdemir, 1950 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Yıldırım Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹⁷⁵ Rıfat Yavuz, 1953 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

Mavi renkli yabancı güvercinlerin peygamberimizin hicreti esnasında gizlenmiş olduğu mağaranın girişine yuva kurarak peygamberimizi Mekkeli müşriklerden koruduklarına inanılır. Bundan dolayı bir nevi kutsiyet atfedilen güvercinlere dokunulmaz ve bunlar kesilmezler. Kesildikleri taktirde kesene büyük bir felaketin geleceğine inanılır. Beyaz güvercin huzurun simgesidir. Beyaz güvercin besleyen ailenin huzurlu bir ortama sahip olacağına inanıldığından beyaz güvercin beslemeye özen gösterilir¹⁷⁶.

Çocukların merkep (eşek) beslemeleri hoş karşılanmaz. Çünkü merkeple uğraşan çocuğun aptal olacağına inanılır¹⁷⁷.

Tavuğun nadir görülen bir şekilde günde iki kez yumurtlamasının uğursuzluk işareti olduğuna, bu durumun tavuğun sahiplerine büyük bir felaketin getireceğine inanıldığından o tavuk kesilir¹⁷⁸.

Hz. Hüseyin şehit edilirken kekliğin onun kanıyla ayaklarını yıkadığına ve kanını içtiğine inanıldığından keklik uğursuz havyan olarak görülür. Bu inanişaya sebep ise kekliğin gagasının ve ayaklarının kırmızı oluşudur¹⁷⁹.

Hz. İbrahim ateşe atılırken, Hz. İbrahim'in atıldığı ateşi söndürmek için ağzı ile su taşıdığına inanıldığından kertenkele kutsal bir hayvan olarak görülür¹⁸⁰.

Yörede yarasanın kanadından su içen kişinin ilim ve fen adına ne varsa onu rahatlıkla öğrenebilecek bir yeteneğe sahip olunacağı inancı hakimdir¹⁸¹.

Yöre insanı tarafından “koyu süt” olarak adlandırılan yeni doğum yapmış koyun, keçi ve ineğin ilk sütü bu hayvanların sütünün bol ve bereketli olması için yakın komşu ve akrabalara dağıtılır¹⁸².

2- Hayvanlar ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Eski Türklerde kutsal kabul edilen hayvanlar olarak kabul edilen bir çok hayvan mevcuttur. Totemcilik, en iptidai cemiyet tipi olarak kabul edilen “klan”ın dini kadrosunu teşkil eder. Buna göre bir hayvan, bir bitki veya bir cisim klanın atası durumunda olup, kutsal sayılır ve “totem” adını alır. Kuş, tavşan vb. hayvanlar,

¹⁷⁶ Celal Uludağ, 1963 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Sarayaltı Mahallesinde ikamet etmekte.

¹⁷⁷ Halil Ötkün, 1970 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Mürşitpınar Köyünde ikamet etmekte.

¹⁷⁸ Mustafa Doğan, 1925 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Bellik Köyünde ikamet etmekte.

¹⁷⁹ Halil İbrahim İslamoğlu, 1942 Savur doğumlu, Enstitü Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

¹⁸⁰ Feride Baz, 1944 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

¹⁸¹ İ.Halil Ekinci, 1962 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Hürriyet Mahallesinde ikamet etmekte.

¹⁸² Müslüm Atmaca, 1942 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Yenişehir Mahallesinde ikamet etmekte.

herhangi bir bitki mesela bir taş parçası, yağmur, deniz vb. kutsal kabul edilebilir. Totem'i öldürmek, incitmek "tabu (haram, yasak) dur"¹⁸³.

Gerek eski Türklerin, gerekse bugünkü Türklerin kutlu saydığı hayvanlar arasında geyik, kaz, at, kartal, bozkurt, tavşan sayılabilir¹⁸⁴.

Yörede baykuşların gözlerinin sarı olduğundan nazar ettiğine inanılması eski Türk inancına dayanmaktadır. Türklerin destanlarında sarı renk kötülük ve felaket sembolüdür. Ancak tabiat ve bahardaki çiçek tasvirlerinde istenerek kullanılmıştır. Sarı ejderha Türk masallarında kuşku ve kötü duyguları veren bir motiftir ve Oğuz Destanında yiğitlerin yiğitliklerini ispat etmeleri için böyle korkunç bir hayvanı öldürmeleri şarttı¹⁸⁵. Ayrıca yörede mavi renkli yabancı güvercinlere kutsiyet atfedilmesi, beyaz güvercinlerin huzurun simgesi kabul edilmesi, Türklerin mavi ve beyaz renklere yükledikleri anlamlarla benzerlik görülmesi bu inanışların eski Türk inanışlarına dayandığını göstermektedir. Türklerde ak (beyaz) renk beyazlığı göstermekle beraber, temizlik, arılık, büyüklük ve yaşlılığı ifade etmektedir. En eski Türk devleti sayılan Hunlarda ak renk adalet ve güçlülüğün sembolüdür¹⁸⁶. Gök ve mavi ise gök ve suyun alametidir. Gök rengi sonsuzluğu, türeyişi, emniyet ve huzuru telkin eder ve sınırlar için kırmızının aksine olarak sükun ve huzur verir. Gök, kırmızı, ve ak renkleri Türk kültüründe en çok değer verilen renklerdir¹⁸⁷.

D- SU İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLESİ

1- Su ile İlgili İnanışlar

Suruç ve çevresinde geceyin büyük nehirlerden görünmeyen zararlı varlıkların çıkabileceğine inanıldığından gece büyük nehirlerin yanında tek başına oturulmaz ve yatılmaz. Ayrıca büyük nehirlerin her sene mutlaka bir can aldığına inanıldığından nehre girerken çok dikkat edilir¹⁸⁸.

Yörede su kutsal sayıldığından su ile yemin edilir. Zorunlu olmadıkça ayakta su içilmez. İhtilam olan birisi suya dokunmaz. Su temiz tutulur ve kesinlikle pisletilmez,

¹⁸³ İbrahim Kafesoğlu, **Eski Türk Dini**, s. 9.

¹⁸⁴ Mehmet Eröz, **Eski Türk Dini ve Alevilik-Bektaşilik**, İstanbul 1992, s. 124-140.

¹⁸⁵ Prof. Dr. Sadık Tural-Elmas Kılıç, **Nevruz ve Renkler**, Ankara 1996, s. 60.

¹⁸⁶ Prof. Dr. Sadık Tural-Elmas Kılıç, **age**, s. 56.

¹⁸⁷ Prof. Dr. Sadık Tural-Elmas Kılıç, **age**, s. 59.

¹⁸⁸ Osman Atmaca, 1955 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Kara Köyünde ikamet etmekte.

suyu pisletenin çarpılacağına inanılır. Ayrıca birisine iltifat edileceği zaman “Su gibi aziz ol” denilir¹⁸⁹.

2- Su ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Suruç ve çevresinde görülen su ile ilgili inanç ve pratikler eski Türk inanışlarının yaşayan son biçimleridir. Nitekim Anadolu Türkleri arasında hala çarpılacağına inanıldığından su temiz tutulur, hava karardıktan sonra evin dışına su dökülmez, suyun akıp geçtiği yerlere tükürülmez ve küçük su dökülmez. Eski Türklerde su mukaddes olup onların hayat kaynağı ve yaşama gücü idi¹⁹⁰.

Türkler arasında tabiat kültürüne bağlı olarak gelişen ve kült konusu olan su önemli bir unsurdur. Türkler dağlar gibi göller ve ırmakları da hep canlı nesnelere olarak tasavvur etmişlerdir. Suyun arıtıcı niteliği, bolluk ilişkisi, taşma vb. özellikleri bu kültürün doğuşunda rol oynayan önemli etkenlerdir¹⁹¹.

Suruç ve çevresinde su ile ilgili inanış ve uygulamalar geleneksel Türk dini içerisinde de önemli bir dini anlam ve mahiyete bürünmüş, bu çerçevede su kaynağı, pınar, ırmak ve göl gibi su ile alakalı oluşumlar kutsiyet kazanmıştır. Orhun yazıtlarında yer alan ikinci yer-su ifadesi “Tamak-Iduk-baş” Tamir Nehri’nin başına ve kaynağına izafe edilmektedir. Göktürkler ve Uygurların Tamir’i yanı sıra Orhun, Selenga, Tola... gibi ırmakları da kutsal saydıkları anlaşılmaktadır. Kutsal sayılan bu ırmak sularının ve göllerinin balıklarını avlamak ve onları yemek yasaklanmıştır¹⁹².

E- ATEŞ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Ateş ile İlgili İnanışlar

Suruç ve çevresinde Ay tutulduğu zaman silahları ateşlemek ve davul çalmak suretiyle Ay’ın tutulmaktan kurtulacağına inanılır. Çünkü Ay’ın tutulmasında şeytanın rol aldığı ve bunların yapılmasıyla Ay’ın normal haline döneceği inancı hakimdir¹⁹³.

Yörede kömür ve ateşteki köz etrafına kıvılcım saçılırsa, orada bulunan kişilerden birisinin aleyhinde konuşulduğuna inanılır. Üfürmek suretiyle lambayı

¹⁸⁹ Hasan Atmaca, 1955 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Kara Köyünde ikamet etmekte.

¹⁹⁰ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançının İzleri**, s. 52-54.

¹⁹¹ Yrd. Doç. Dr. İskender Oymak, **age**, s. 99.

¹⁹² Jean Paul Roux, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini** (Trc.Ayhan KAZANCIGİL), İstanbul 1994, s. 115.

¹⁹³ Hikmet Yıldırım, 1970 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Küçükova Köyünde ikamet etmekte.

söndürmek fakirlik alameti olduğuna inanılır. Ateşe saç atmak günah sayıldığından saç, genellikle duvar delikleri vs. gibi yerlere konulur¹⁹⁴.

Akşamdan sonra ev süpürülmez. Şayet mutlaka ev süpürmek gerekiyorsa süpürgenin ucu hafifçe yakılır.

Ateşe saygı duyulduğundan küçük su dökülmez. Ateş ile yemin edilir. Ateşe su dökülmez. Çünkü özellikle Akşam namazı akabinde ateşin çarpacağına inanılır. Ateşin üzerine özellikle çocukların küçük su dökmesinin cin çarpmasına neden olacağına çünkü cinlerin ateşi çok sevdiğine inanılır. Cin çarpma gibi tıbben tedavisi mümkün olmayan hastaların ateşin etrafında döndürülmesiyle iyileşeceğine inanılır¹⁹⁵.

Ayrıca iletişim araçları bu kadar gelişmemişken ateş bir iletişim aracı görevini de görüyordu. Merada hayvanlarını otlatan çoban, hırsızlık ve gasp gibi durumlarda ateş yakarak yardım isterdi. Bu ateşi gören bütün erkeler mızrağını alır atına biner beklemeksizin ateşe doğru giderlerdi. Ateşi görüp de gitmeyen kişiye iyi gözle bakılmazdı. Bunlara namert gözüyle bakılır, adam muamelesi bile yapılmazdı¹⁹⁶.

2- Ateş ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

“Ateş” kavramı Anadolu’da çok önemli anlamları ihtiva eder. Ancak genelde bütün geleneksel sosyal guruplarda bir kutsallığı ifade etmiştir. Ateş bazen evrenin menşei, bazen de tanrıların insanlara verdiği en kıymetli hediye olarak karşımıza çıkmaktadır. Ateş ile ilgili inançların, “Amerika, Asya, Avrupa ve Akdeniz havzasındaki en eski dini sistemler içinde, ateşin yerine ve zamanına göre az veya çok önemli bir kült konusu olduğu bilinmektedir. Ama ateş, asıl eski Hind ve İran inançlarında temel bir yer kazanmıştır. Özellikle Zerdüştlüğün ve Mazdeizm’in ana esasları ateş ibadetlerine dayanmaktadır. Bu iki dinden başka Kuzey ve Orta Asya bozkırları gibi sert iklim şartlarının hakim olduğu yerlerde teşekkül eden inanç sistemlerinde de ateşin tabii bir mevkii olacağı şüphesizdir”¹⁹⁷.

Eski Türk inancına göre ilk insanlar meyve ve otlarla beslendikleri için ateşe ihtiyaçları yoktu. Fakat Tanrı onlara zamanla et yemeklerini de bildirince ateşe ihtiyaç duyuldu. Bunun üzerine Tanrı Ülgen, kuru otları toplayıp, iki taş arasında ezerek ateşi meydana getirdi. Bunun üzerine insanlar bu ateşe “...atamın kudretinden taşla düşmüş

¹⁹⁴ Yaze Aykut, 1953 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunlu, Aydın Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹⁹⁵ Halil Ülgen, 1952 Suruç doğumlu, Mızraplı Köyünde ikamet etmekte.

¹⁹⁶ Kasım Buğan, 1940 Suruç doğumlu, Lise Mezunlu, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.

¹⁹⁷ A.Y Ocak, **Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri**, İstanbul 1983, s. 195-186.

ateştir” dediler. Bu nedenle olacak ki Hun ve Yakut Türklerinde çakmak taşından elde edilen ateş kutlu sayılmaktadır. Yakut Şamanları da ayinlerinde bu taştan elde edilen ateşi kullanırlar ki buna “mukaddes ateş”, kibritle elde edilen ateşe de “Rus ateşi” diyorlar ve Rus ateşini de asla ayinlerinde kullanmazlar. Diğer taraftan Moğol Şamanizm’ini ilk defa inceleyen Banzanov, ateş inancının Moğollara Türklerden geçtiğini söyler. Bunun için de Moğolca ateşe “gal” ve Ateş Tanrısı’na da “ot” denilmesini delil olarak gösterir¹⁹⁸.

Altaylıların ateşe karşı söyledikleri dualarda ateşe “Güneş ve Ay’dan ayrılmışsın” derler. Altaylılar ateşin gökten Ülgen-Tanrı tarafından gönderildiğine inanırlar. Mübarek sayılan bazı şeylere ve ruhlara karşı “küfür” sözler sarf edilebilir ise de ateş hakkında böyle bir şey söylenemez. Ateşi su ile söndürmek, ateşle oynamak ve ateşe tükürmek kesin olarak yasaktır¹⁹⁹.

Suruç ve çevresinde Ay tutulması sırasındaki inanç ve pratikler eski Türk inanışlarının bir devamı niteliğindedir. Çünkü Ay tutulması esnasında göğe ok atarak, davul çalarak, silahları birbirine vurarak, bağırarak gürültü çıkaran eski Türkler, böylece Ay’ın yüzünü örten karanlığı, kara iyeleri kovmaya çalışırdı²⁰⁰.

Yörede görülen ateşin saygı duyulması, ateşe su dökülmemesi ve ateşe küçük su dökülmemesi eski Türk inanışlarından kalma inanış ve pratiklerdir. Türkler od ve ocak iyesine bir saygı işareti olarak üstüne pis ve kötü şeyler atmaz, bundan sakınırlardı. Söndürmez ve üstüne su dökmezlerdi²⁰¹.

F- ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar

Birini veya bir yeri görmeye gitmek anlamındaki ziyaret kelimesi ile daha çok yatır, türbe, kümbet, tekke, ziyaret, dede mezarı gibi çeşitli adlarla anılan, türlü isim ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlere inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen

¹⁹⁸ Abdulkadir İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, s. 394 ; Abdulkadir İnan, **Eski Türk Dini**, s. 42.

¹⁹⁹ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, s. 67.

²⁰⁰ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnancının İzleri**, s.40.

²⁰¹ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnancının İzleri**, s. 61.

yerlere belirli dileklerle yapılan ziyaretler ve bu çerçevede oluşmuş inanç ve uygulamalar anlaşılmaktadır²⁰².

Suruç ve çevresinde hemen hemen her köyde yatır bulunmaktadır. Her yatırın bir hastalığa şifa kaynağı olduğuna inanılır. Derdine dermen arayanlar bu ziyaretgâhlara gider, adaklarda bulunarak niyetlerini dua ile belirtirlerdi. Özellikle adadıkları kurbanı yatırlarda kestikleri zaman dualarının kabul edilme oranının çok daha fazla olduğuna inanılır. Bu yatırlardaki toprak, halk arasında ilaç (tıberk) olarak kabul edilmektedir. Baş ağrısı, ağız yarası gibi küçük hastalığı olan kişiler tarafından, bu toprağın yenilmesi veya suya atarak o suyu içmek suretiyle baş ağrısının ve ağız yarasının gideceğine inanılır. Fakat geceleyin yatırlarda kesinlikle oturulmaz ve yatılmaz. Oturulduğu veya yatıldığı taktirde görünmeyen zararlı varlıkların o kişiye zarar vereceğine inanılır²⁰³.

Suruç'ta mezar, mezarlık ve türbe türünden mekânlara parmak uzatanların çarpılacağına inanıldığından bu mekanlar parmak uzatılarak gösterilmez. Çocuklara bu tür yerleri parmak ile göstermeleri halinde parmaklarını ısırarak suretiyle acı çekmeleri telkin edilir²⁰⁴.

Ziyaretin İslamiyet'teki en belirgin örneği hac ibadetinde görmekteyiz. Yöredeki ziyaret yerleri ve burada yapılan uygulamalarla hac ibadeti tamamen farklı bir kategoriye dahildir. Hz. Peygamberin hayatında kabir ziyaretini yasaklayan ve daha sonra buna müsaade eden iki uygulama bulunur. Peygamberin kabir ziyaretini herkese yasaklaması, İslam'ın genel karakterine uymayan bazı cahiliyye adetlerinin terk ettirilmesi, kabirlere ve içinde yatanlara karşı aşırı saygı besleme hatta onlara ibadet etme şeklinde görülen şirk belirtilerini yok etme amacına dayanır. Müslümanlar kabir ziyaretinin yasaklamasının amacını kavradıktan sonra, peygamber ahireti hatırlattığı için kabir ziyaretinin yapılabileceğine izin vererek bu yasağı kaldırmıştır²⁰⁵.

Suruç'ta ve çevresinde ziyaret edilen bir çok yatır bulunmasına rağmen başlıca üç türbe bulunmaktadır. Bunlar; Şeyh Müslüm Türbesi, Şeyh Nasuriddin Türbesi ve Osman Gazinin babası Ertuğrul Gazinin dedesi Süleyman Şah Türbesi'dir.

a- Şeyh Müslim Türbesi

H.565 M.1168 yılında cami, zaviye, tekke ve ziyaret ile bir bina halinde inşa ettirilen yapının etrafı Arap Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait mezarlarla çevrilidir.

²⁰² Mahmut Furtana, *age*, s. 29.

²⁰³ Hasan Güç, 1962 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

²⁰⁴ Hasan Atmaca, 1955 Suruç doğumlu, Lisans mezunu, Kara Köyünde ikamet etmekte.

²⁰⁵ Mahmut Furtana, *age*, s. 30.

Türbenin doğu bitişiğinde Eyyübiler zamanında kalma bir cami yer almaktadır. Caminin tavanı toprak damla örtülüdür. Türbe ise tek kubbeli bir damla örtülüdür. Türbenin giriş kapısının sağ duvar yüzeyinde 25x35 ebadında siyah renkli bir taş bulunmaktadır. Türbenin arka kısmında bulunan karanlık bir odada bir gece yatırılan akıl hastalarının iyileşerek gittikleri konusunda rivayetler vardır. Şeyh Müslüm hazretleri türbe içinde kapalı bir sandukada yatmaktadır. Bitişinde bulunan diğer sandukanın ise oğlu Name'ye ait olduğu söylenmektedir.

Türbe, IV Murat zamanında tamir edilmiş ve genişlettilererek bugünkü haline getirilmiştir. (Ek-14). Her mevsim ziyaret edilen bir ziyaretgâhtır. Bu türbe özellikle adak ziyaretlerinin yapıldığı bir yer olarak bilinmektedir. Yöre insanı eğer adak adamışsa adağını yine burada keser, etinden yemekler yapıp türbenin etrafında topluca yerler. Türbe haftanın yedi günü ziyaret edilmekle beraber özellikle Cuma günleri ziyaret edilmektedir. Adağı olmayanlar ise, yanlarında getirdikleri malzemelerle yemek yapar, topluca yerler. Yemekten sonra türbenin bitişiğinde bulunan mescitte iki rekat namaz kılarak dua ve temennilerde bulunurlar. Ayrıca omuz, diz ve sırtlarından rahatsız olanlar ağrılarını geçireceğine inandıklarından türbe görevlisinde bulunan asa ile ağrıyan azalarını sıvazlatırlar²⁰⁶.

b- Şeyh Nasuriddin Türbesi

Türbe kendi adıyla anılan ve Suruç ilçesinin batısında şehre 2 km mesafesindeki Şeyh Nasır mezarlığındadır. Kubbe biçiminde moloz taşlarla örülü bir yapıdır. Kubbenin üstü açıktır. (Ek-15,16). Yöre halkı bu türbeyi haftanın her günü ziyaret etmekle birlikte özellikle Cuma günü ziyaret etmektedir. Halk burada dua ederek adakta bulunmakla birlikte özellikle yağmur duası için niyazda bulunmaktadır.

c- Süleyman Şah Türbesi

Suriye sınırları dahilinde olup Suruç Kaymakamlığına müracaat edilerek ziyaret edilen Süleyman Şah Türbesi de yöre halkı tarafından sürekli ziyaret edilmektedir.

Kuzey Suriye'de, Fırat nehrinin sol kıyısında eski bir kale harabesi ve Rakka şehrinden Balis'e uzanan yol üzerinde bir konak yeri olan Caber Kalesi bugünkü Rakka şehrinin 50 km batısında Fırat nehrinin sağ yakasında Siffi'nin karşısında ve Halep muhafızlığının 164 km güneydoğusundadır.

²⁰⁶ Halil Ötkün, 1970 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Mürşitpınar Köyünde ikamet etmekte.

Suruç'a 45 km ve Mürşitpınar sınır kapısına 37 km uzakta, Fırat nehrinin doğu kıyısında, Halep muhafızlığı Aynelrap mıntika müdürlüğü ve Sırrın nahiyesine bağlı Kara kazak köyü sınırları içindedir. Süleyman Şah türbesi Halep'e 123 km, Şanlıurfa'ya 92 km mesafede bulunmaktadır. Türbe ziyareti Suruç Kaymakamlığından alınan izinle her ayın 7 ve 20'sinde yapılabilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin ve Sülale-i Osmaniye'nin büyük babası Süleyman Şah, Malazgirt zaferinden sonra Erzurum ve Erzincan bölgesine yerleşmişler ve daha sonraları buldukları bu yerlerden memnun olmadıklarından güneye gitmeye karar vermişlerdir. Fırat nehrinin karşı sahillerine geçmek istiyorlardı. Kabilenin reisi olan ve Osmanlı İmparatorluğunun kurucusu Osman Gazinin dedesi, Ertuğrul Gazinin babası büyük Türk beyi Süleyman Kaya Alp (Süleyman Şah) 5 Haziran 1086 tarihinde Fırat nehrini geçerken iki muhafızla birlikte boğularak ölmüştür.

Süleyman Şah'ın kabilesi, onun naaşını su dan çıkararak Caber Kalesi'nin önünde bir kümbete gömmüşlerdir. Osmanlı Devleti zamanında Caber Kalesi, Rakka kazasına bağlı bir nahiye idi. I.Dünya savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nin yenik sayılması üzerine 1918 tarihinde İngiliz Kuvvetleri tarafından işgal edilmiş, daha sonraki tarihlerde de Milletler Cemiyeti kararıyla Fransız mandası altına giren Suriye Devleti sınırları içinde kalmıştır. Caber Kalesi'nde bulunan türbe uzun yıllar tabiatın tahripkâr etkisiyle yıpranarak Cumhuriyet devrine harap bir şekilde intikal etmiş 1926 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.

Türbenin muhafızlığını yapmakta olan Jandarma Saygı Kıtasının ikameti için 30 Mayıs 1938 yılında modern bir karakol binası yapılmış, eski türbenin tamiri imkânsız hale geldiğinden tarihi önemi ve özelliğiyle mütenasip olarak 1939 yılında da karakolun yanında bir türbe inşa ettirilerek Süleyman Şah'ın naaşı buraya nakledilmiştir. 1975 yılında da şimdiki yerine taşınmıştır. (Ek-17).

Süleyman Şah'ın türbesi çok eskiden beri kutsal ziyaretgâh haline getirilmiştir. Süleyman Şah'a bir kutsiyet ve keramet atfeden halk kitleleri ve aşiretler, ona derin bir hürmet hissi beslemiş ve manevi huzurlarında daima hürmetle eğilmişlerdir. Suriyeliler, Türkler ve değişik milletler büyük bir ilgiyle Süleyman Şah türbesini ziyaret etmektedir.

20 Ekim 1921 tarihinde Ankara'da TBMM hükümetiyle Fransa arasında imzalanan Türk-Fransız itilafnamesinin 9. maddesi gereğince bu yer Türkiye'nin mülkü kabul edilmiştir. 9. maddeye göre Sülale-i Osmaniye'nin müessisi Sultan Osman'ın büyük pederi Süleyman Şahın Caber Kalesi'nde Kain de "Türk Mezarı" Maruf merkadi

müştemilat ile beraber Türkiye'nin malı olarak kalacak ve Türkiye orada muhafızlar ikame ve Türk bayrağı kaşide edeceklerdir. Bu maddeye göre ;

Türk Mezarının bulunduğu 8797 metre olan bu toprak parçasının idaresi Türkiye'ye bırakılmış oldu. 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Antlaşmasıyla bu hak aynen korunmuştur. Saygı Kıtası, bir subay veya astsubay ile on piyade erinden oluşmaktadır.

05.08.1956 tarihinde Halep'te yapılan üst seviyedeki diplomatik görüşmelerle Süleyman Şah türbesi için gönderilecek saygı kıtasını her ayın 7 sinde değiştirilmesi kabul edilmişti.

Suriye hükümeti, Fırat üzerinde 1966 yılında başlattığı Tabaka barajının 1973 yılı içerisinde her türlü inşaatın bitirileceği ve barajın doldurulması ile de Süleyman Şah türbesinin tamamen barajın suları altında kalacağını ileri sürerek, Türk hükümetinden türbenin yerini değiştirilmesini veya Türkiye topraklarına naklini talep etmiştir.

Her iki hükümet temsilcileri Ankara'da ve Şam'da ikili görüşmeler yapmış ve bunun sonucunda taraflar anlaşmışlardır. Buna göre türbe, müştemilat ile birlikte Kara Kozak köyünde Fırat nehrinin kıyısına nakledilecek, barajın kenarına türbenin bugünkü mevkiinin mümkün olan en yakın yerinde mermerden bir kitabe dikilecektir. Türbe yeni yerine 30 Eylül 1975 tarihinde taşınmıştır. Önceden Jandarma tarafından görevlendirilen Saygı Kıt'ası 3. Hudut Tabur Komutanlığı'ndan oluşan 11 kişilik (1 subay, 10 er) Saygı Kıtası her ayın 7 ve 20'sinde görev değişimi yapmaktadır. Giriş ve çıkış, Suruç ilçesi Mürşitpınar sınır kapısında yapılmaktadır. Diplomatik ilişkiler birinci dereceden hukuk makamı olan Suruç Kaymakamlığı ile Aynelarap Mıntika Müdürlüğü arasında sürdürülmektedir. Türkiye'den ziyaret etmek isteyenlerin talebi Suruç Kaymakamlığına başvurmaları ile mümkündür.

Ayrıca yöre halkı, aralarındaki dayanışmanın kuvvetli olması ve kesilmemesi için de aralarında ziyaretler yaparlar. Bu ziyaretlere hediyelerle giderlerdi. Özellikle hastalara, askerden dönenlere, gurbetten gelenlere mutlaka ziyarete gidilir²⁰⁷.

2- Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Halkın kutsal kabul ettiği yatır, taş, ağaç vb. yerler bilinen ziyaret yerleridir. İnsanların çoğu kutsalın yoğun olarak hissedildiği yerlerde kendilerini daha çok emniyette gördüklerinden kutsala yakın veya kutsal ile beraber yaşama arzusundadır.

²⁰⁷ Mustafa Doğan, 1925 doğumlu, İlkokul Mezunu, Bellik Köyünde ikamet etmekte.

Suruç ve çevresinde görülen mezar, mezarlık ve türbe türünden mekanlara parmak uzatılmaması inancı, eski Türklerde Ruh (tın) un yeryüzüne don değiştirerek dönebileceği inancının bir uzantısıdır. Nitekim bu inanç, Türklerin soylarını muhtelif canlılara bağlanmalarına yol açmıştır ki, Türklerin kurttan türemesi inancı bunun bir tezahürüdür²⁰⁸.

İlahi dinlerde en yüce manada kutsallık Tanrı'ya aittir ve bu kutsalın belirleyicisi kutsalın bizzat kendisidir. İslam'da kutsala daha yakın olan insanları ifade etmek üzere veli, evliya, şehit vb. kelimeler kullanılmıştır. Kuran ve diğer ilahi dinlerin kutsal kitabında; “Mescid-i Haram”²⁰⁹ “Beytül Makdis”²¹⁰ “Mukaddes Tuva vadisi”²¹¹ gibi bazı yerler kutsal olarak belirlenmiş ve bu makamlara gelişigüzel girilmeyeceği ifade edilmiştir. Tabi bu kutsal mekanlara gitme davranışı ziyaret kavramı ile ifade edilmektedir. Ziyaret Türkçe’de birini veya bir yeri görmeye gitmek, gezmek anlamında kullanılmaktadır.

Yatır, türbe, tekke ziyaret gibi çeşitli isimlerle anılan ziyaret yerleri, her zaman için kendilerinde bir manevi güç, feyiz ya da bereket bulundurduğuna inanılan ve birtakım efsaneler, hikayeler ve kerametler atfedilen kişilerin mezarları, türbeleri veya onlara ithaf olunan makamlar değildir. Aynı zamanda kutsal bilinen taş, ağaç, kaynak, kaya ve dağ gibi mekanlar da ziyaret kategorisine dahil edilmektedir. Çünkü yer-su, ağaç ve taş kültü Türk Din Tarihinde önemli yer tutmaktadır. Geçmişten günümüze Türk toplumlarının geleneksel yaşantılarına bakıldığında bu kültürlerin etkilerini görmek mümkündür. Ancak bu taş, ağaç ve kaynak gibi ziyaret yerleri çoğu zaman bir efsaneyle karışmış veya bir evliya ile bağlantı kurmuş, onun hayatına girmiş veya Veliye, yatıra, çok yakın olmakla kutluluk kazanmış olduğu gibi, tarih boyunca birçok ülkede görülen; ağacı, kaynağı, taşı türlü sebep ve şartlarla kutlu tanıma gibi inançların kalıntı ve devamı gibi görmek gerekiyor. Bu tür kutsallıklar atfetmenin eski şamanist Türklerde görüldüğü belirtiliyorsa da, bu ifade söz konusu inancın asıl kaynağının ve mekanizmasının ne olduğunu ortaya koymamaktadır. Çünkü bu inanışların yaygınlığı sadece ülkemiz ve diğer Müslüman Türk devletlerine mahsus değildir. Zira İslamiyet öncesi döneme kadar Araplar arasında görüldüğü, Afrika kıtasında çeşitli amaçlarla velilerin mezarlarının ve diğer kutsal mekânlarının ziyaret edilmesinden ibaret olan

²⁰⁸ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnancının İzleri**, s. 70.

²⁰⁹ Hacc :22/26.

²¹⁰ **Kutsal Kitap**, Yaratılış VII/ 20-21 Bab.

²¹¹ Taha : 20/21; **Kutsal Kitap**, Çıkış III/ 3 Bab.

uygulamaların yaygın olduğu belirtilmektedir. Aslında bu inanış Türk veya Müslüman dünyası ile de sınırlı değildir. Bu inanışlara; Naturizm ve Animizmin bir tür tezahürleri olarak tarihin her döneminde Afrika, Amerika, Avustralya, Uzakdođu, Çin, Hindistan, Eski Yunan gibi yerlerde de rastlanmaktadır²¹².

Kısaca özetlemek gerekirse ziyaret yerleri ile ilgili iki tür kutsallığın olduğu görölmektedir. Birincisi, bizzat Allah tarafından kutsal olduğu belirtilen yer, mekân veya nesnelere; diğeri insanlar tarafından kutsallık atfedilenlerdir. Bizim çalışmamız ile ilgisi olan Allah'ın kutsal olarak nitelendirilmesinden esinlenerek veya kutsalın “atalar kültürü”, “yer-su” vb. inanışlar ile bağlantılı olarak oluşan kutsal mekân anlayışıdır.

²¹² İskender Oymak, “Akçadağ ve Çevresindeki Kutsal Mekan Anlayışı”, FÜİFD, Elazığ 2000, s. 446-447.

SONUÇ

Anadolu'nun en köklü yerleşim birimlerinden olan bir kültür ve tarih merkezi, sahip olduğu maddi ve manevi zenginliklerle her geçen gün daha gelişip güzelleşen fakat sanayi yatırımlarının yeterinde olmadığı, eğitim ve sağlık kuruluşlarının yöre insanının ihtiyacına tam olarak cevap veremediği Suruç, Şanlıurfa iline bağlı şirin bir ilçedir. Yöre insanının umudu olan GAP ile birlikte yörenin sosyal, ekonomik ve eğitim yapısında büyük gelişmeler meydana gelecektir.

Tüm toplumlarda olduğu gibi bizim toplumumuzda da hayatın belirli safhalarında birtakım tören, uygulama, anane, örf ve adetlere rastlanmaktadır. Bu uygulama ve törenlerde ağırlığı örf ve adetler oluşturmakla birlikte bir çok dini motiflerde görülmektedir.

Bir toplumun gelenek, görenek ve inanışların oluşması çok uzun bir süreç sonucu olmaktadır. Bu gelenek, görenek ve inanışlar içerisinde toplumda en çok görülen geçiş dönemleri ve tabiat ile ilgili inanış ve uygulamalardır. Bunlar; doğum, sünnet, evlenme, ölüm, yağmur duası, ağaç ve orman, hayvanlar, su, ateş ve ziyaret yerleri ile ilgili inanış ve uygulamalardır. Araştırma yaptığımız Suruç ilçesi gelenek, görenek ve inanış bakımından oldukça zengin bir yöredir. Suruç ve çevresinde geçiş dönemleri ve tabiat ile ilgili birçok örf, adet ve inanışlar görülmektedir. İnsan hayatında önemli merhaleleri teşkil eden; doğum, sünnet, evlenme, ölüm ile ilgili törenlerde ve tabiat ile ilgili pratiklerde, inanışların yerinin çok önemli olduğu muhakkaktır. Çalışmamızda bunların her birini ayrı başlıklar altında ele alarak incelemeye çalıştık.

Suruç ve çevresinde görülen doğum ile ilgili inanış ve uygulamalarında genellikle Orta Asya Türk kültürünün hakim olduğu görülmektedir. Sünnet ile ilgili inanış ve uygulamalarında geleneksel Türk dinlerinde sünnet olma geleneğinin bulunmaması, bu geleneğin tamamen Sami kültürünün etkisiyle oluştuğu anlaşılmaktadır. Ancak sünnetten kaynaklanan kirvelik kurumunda ise Anadolu Türk kültürünün hakim olduğu görülmektedir. Yörenin evlenme ve düğün törenlerinde de geleneksel Türk inancındaki uygulamaların hakim olduğu görülmektedir. Yörede özellikle erkek çocuk sahibi olmak oldukça önemlidir. Öyle ki çocuk sahibi olmamak bir evliliğin bitmesiyle veya kuma getirilmesi ile sonuçlanabilir. Ölüm ile ilgili inanış ve uygulamalar da ise genellikle Türk kültürünün izlerini taşımaktadır. Ölümü düşündüren inanışlar, ölünün çenesinin bağlanıp kapatılması, ölünün tabuta konulması, yas amaçlı

yapılan ölüyü anma törenleri, geleneksel Türk inancıyla ilgili hususlardır. Yörede görülen su, ateş, ağaç ve orman ile ilgili inanış ve uygulamalar doğrudan geleneksel Türk dinindeki “Yer-Su” kültlerine ait inanışların, söz konusu varlıkların buldukları yerlerin ziyaret edilmesiyle ve çeşitli vesilelerle kendilerine saçı mahiyetinde sunulan nesnelere devam ettiği görülmektedir.

Sonuç olarak eski Türk hayatında yer alan törenlerde etkinliği olan inançlarımızın asırlar sonra Suroç ve çevresinde varlıklarını devam ettirdikleri görülmektedir. Söz konusu geçiş dönemleri ve tabiat ile ilgili inanışların kimilerinin aynı, kimilerinin kısmen, kimilerinin ise değişerek kendilerini korudukları ve yaşadıkları anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

A- KAYNAK ESERLER

- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi C.XXVIII**, İstanbul 1994.
- AKBIYIK Abuzer - KÜÇÜKOĞLU Sabri, **Şanlıurfa Hoyrat ve Manileri**, Şanlıurfa 1991.
- BENGİSU Mustafa, **Urfa İli'nin Coğrafyası**, Şanlıurfa 1968.
- Bilim ve Teknik Aylık Popüler Bilim Dergisi (Eylül-1995)**, Gap ve Kalkınma, Ankara 1995.
- BUĞAN Kasım, **Şeyh Mesleme ve Suruç**, Ankara 1995.
- ÇELEBİ Evliya, **Tam Metin Seyahatnamesi C.III-IV**, İstanbul 1986.
- GÖK Abdulkadir, **GAP'ın Yöre Halkı Üzerindeki Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkisi**, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Lisans Tezi, Konya 1991.
- Her Yönüyle Şanlıurfa '97 İl Yıllığı**, Şanlıurfa 1997.
- İslam Ansiklopedisi C.XIII**, "Urfa" maddesi, Eskişehir 1997.
- KARLIKLI Şaziye - ERZADE Ertem, **Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa** İstanbul 1990.
- MARAŞ Mehmet Atilla, **Peygamberler Şehri Şanlıurfa**, Ankara 1997.
- Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi C.XI**, İstanbul 1979.
- OYMAK Mehmet, **Şanlıurfa'dan Derlenen Atasözleri ve Deyimler**, Şanlıurfa 1997.
- ÖZTUNÇ Eyüphan, **Suruç'un Sosyo-Kültürel Yapısı**, Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Lisans Tezi, Elazığ 1996.
- SARAÇ Adil, **Şanlıurfa Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü**, Şanlıurfa 1987.
- Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir**, Şanlıurfa 2002
- TOY Bekir, **Suruç'un Kuruluşu Gelişimi ve Fonksiyonel Özellikleri**, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü, Lisans Tezi, Ankara 1996.
- Yurt Ansiklopedisi Türkiye İl İl, Dünü, Bugünü, Yarını C.X**, İstanbul 1989.
- 96 Suruç İlçe Yıllığı**, Suruç Kaymakamlığı, Ankara 1996.
- 1997 Suruç Şoför Eğitim Kitabı**, Şanlıurfa 1997.
- BORATAY Pertey Naili, **100 Soruda Türk Folkloru I.Bsk.** İstanbul 1973.

- ÇELİK Ali, **İslam'ın Kabul veya Reddettiği Halk İnanışları,-Hicaz Bölgesi-** İstanbul 1995.
- GÜNAY Ünver - GÖNGÖR Harun, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, İstanbul 1977.
- CANAN İbrahim, **Kütüb-i Sitte C.VII**, H.2150.
Kutsal Kitap, İstanbul 2003.
- DÖNDÖREN Hamdi, **Delilleriyle Aile İlmihali**, Bursa 1995.
- ÖZARSLAN Yusuf, **İslam Işığında Geleneklerimiz Göreneklerimiz**, İstanbul 1992.
- TEZCAN Mahmut, **Ülkemizde Başlık Parası Uygulaması**, Ankara 1997.
- ATEŞ Ali Osman, **Cahiliyye ve Ehli Beyt Örf ve Adetleri**, İstanbul 1996.
- KALAFAT Yaşar, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançının İzleri**, Ankara 1995.
-----, **İslamiyet ve Türk Halk İnançları**, Ankara 1996
- ÖGEL Bahaeddin, **Türk Kültür Tarihine Giriş**, Ankara 1978.
-----, **Türk Mitolojisi I-II**, Ankara 1993-1995.
-----, **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, İstanbul 1988.
-----, **İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi**, Ankara 1988
- BOZKURT Nebi, **Hadiste Folklor Eğlence**, İstanbul 1997.
- ÖZER Ahmet, **Doğu Anadolu'da Aşiret Düzeni**, İstanbul 1990.
- Yurt Ansiklopedisi Türkiye İl İl, Dünü, Bugünü, Yarını C.X**, İstanbul 1989.
- ÖRNEK Sedat Veysi, **Türk Halk Bilimi**, Ankara 2002.
- TANYU Hikmet, **Ankara ve Çevresindeki Adak ve Adak Yerleri**, Ankara 1967.
-----, **Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, Ankara 1987.
-----, **Dinler Tarihi Araştırmaları**, Ankara 1973.
-----, **Türklerin Dini Tarihçesi**, İstanbul 1978.
- İNAN Abdulkadir, **Makaleler ve İncelemeler I-II**, Ankara 1987-1991.
-----, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul 1976.
-----, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1995.
- KAFESOĞLU İbrahim, **Eski Türk Dini**, Ankara 1980.
-----, **Türk Milli Kültürü**, İstanbul 1991.
- GÜNDÜZ Şinasi, **Din ve İnanç Sözlüğü**, Ankara 1998.
- TÜMER Günay - KÜÇÜK Abdurrahman, **Dinler Tarihi**, Ankara 1993.
- SARIKÇIOĞLU Ekrem, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, İsparta 2002.

OCAK A.Y, **Bektaşı Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri**, İstanbul 1983.

GÖNGÜR Harun, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, Kayseri 1998.

FRAZER James G., **Altın Dal I-II**, (Çev.Mehmet H. DOĞAN), İstanbul 1991.

ESİN Emel, **Türk Kozmolojisine Giriş**, İstanbul 2001.

ÇOBANOĞLU Özkul, **Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara 1999.

ERGUN Pervin, **Türk Kültüründe Ağaç Kültü**, Ankara 2004.

ERÖZ Mehmet, **Eski Türk Dini ve Alevilik-Bektaşilik 3.Bsk.**, İstanbul1992.

ROUX Jean Paul, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, (Terc. Ayhan KAZANCIGİL), İstanbul 1994.

SELÇUK Ali, **Tahtacılar**, İstanbul 2004

TURAL Sadık-KILIÇ Elmas, **Nevruz ve Renkler**, Ankara 1996.

Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Prof. Şaban KUZGUN Armağanı), Elazığ 2000.

FURTANA Mahmut, **Selendi İlçesindeki Yaygın Halk İnanışları ve Bu İnanışlardaki Eski Türk İnancının İzleri**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2003.

www.suruc.gov.tr

www.sanlıurfa.gov.tr

B- SÖZLÜ KAYNAKLAR

- ATMACA, Emine, 1945 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.
- ATMACA, M. Emin, 1970 Suruç doğumlu, Önlisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.
- BUĞAN, Kasım, 1940 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.
- DALGIÇ, Dilek, 1975 Siverek doğumlu, Lisans Mezunu, Aydın Mahallesiinde ikamet etmekte.
- DOĞAN, Mustafa, 1925 Suruç doğumlu, İlkokul mezunu, Bellik Köyünde ikamet etmekte.
- İSLAMOĞLU, H. İbrahim, 1952 Savur doğumlu , Konya İslam Enstitüsü Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.
- KANKILIÇ, Osman, 1975 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Boztepe Köyünde ikamet etmekte.
- KAYA, Fatma, 1945 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Kara Köyünde ikamet etmekte.
- KAYA, Mehmet, 1945 Suruç doğumlu, okur-yazar, Kara Köyünde ikamet etmekte.
- KENDİRCİ, Sait, 1966 Suruç doğumlu, Lise Terk, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.
- ATMACA, Naile, 1960 Suruç doğumlu, İlkokul Terk, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.
- ATMACA, Halil, 1958 Suruç doğumlu, İlkokul mezunu, Yenişehir Mahallesiinde ikamet etmekte.
- ATMACA, Emine, 19956 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Şeryanı Köyünde ikamet etmekte.
- KUTLU, Adile, 1950 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Şeryanı Köyünde ikamet etmekte.
- AKKUŞ, Bakır, 1948 Suruç doğumlu, Lisans mezunu, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.
- ARSLAN Yaze, 1952 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Sarayaltı Mahallesiinde ikamet etmekte.
- ATMACA, Müslüm, 1942 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Yenişehir Mahallesiinde İkamet etmekte.

ATMACA, Osman, 1955 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Kara Köyünde ikamet etmekte.

ARSLAN, İslim, 1952 Suruç doğumlu, İlkokul mezunu, Boztepe Köyünde ikamet etmekte.

OĞUZ Adile, 1935 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Yönlü Köyünde ikamet etmekte.

YAVUZ Fatma, 1930 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Yönlü Köyünde ikamet etmekte.

ASLAN Ayşe, 1910 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Yönlü Köyünde ikamet etmekte.

YAVUZ Sıraç, 1953 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Aydın Mahallesiinde ikamet etmekte.

YAVUZ Rıfat, 1950 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

UNUTUR İmam, 1955 Suruç doğumu, Lise Mezunu, Hürriyet Mahallesiinde ikamet etmekte.

ARSLAN Salih, 1953 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.

BAZ Feride, 1944 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Dikilli Mahallesiinde ikamet etmekte.

BAZ Paşa, 1944 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Sarayaltı Mahallesiinde ikamet etmekte.

POLAT Mustafa, 1930 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, 11 Nisan Beldesinde ikamet etmekte.

EŞSİZ İbrahim, 1931 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, 11 Nisan Beldesinde ikamet etmekte.

BEŞALTI Mehmet, 1943 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Geçit Köyünde ikamet etmekte.

ÜLGEN Halil, 1952 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Mızepli Köyünde ikamet etmekte.

YALÇIN Feyzullah, 1940 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Keberli Köyünde ikamet etmekte.

ÖTKÜN Halil, 1970 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Mürşitpınar Köyünde ikamet etmekte.

EKİNCİ İbrahim Halil, 1962 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Hürriyet Mahallesiinde ikamet etmekte.

ÇELİKTEN Hacı, 1933 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Yatırtepe Köyünde ikamet etmekte.

ULUDAĞ Celal, 1963 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Sarayaltı mahallesinde ikamet etmekte.

GENÇ Fuat, 1965 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

ÖZDEMİR Yıldız, 1963 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Aydın Mahallesinde ikamet etmekte.

ÇELİK İbrahim Halil, 1955 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

TAŞDEMİR Müslüm, 1950 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Yıldırım Mahallesinde ikamet etmekte.

YILDIRIM Hikmet, 1970 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Küçükova Köyünde ikamet etmekte.

TEMEL Recep, 1965 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

GÜNEŞ İhsan, 1952 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

CAYMAZ Zeliha, 1958 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Yıldırım Mahallesinde ikamet etmekte.

GÜNEŞ Yeşim, 1970 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Yıldırım Mahallesinde ikamet etmekte.

AYKUT Yaze, 1953 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Aydın Mahallesinde ikamet etmekte.

GÜL Yasemin, 1982 Sivas doğumlu, Önlisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

ARSLAN Selvi, 1942 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Yenişehir Mahallesinde ikamet etmekte.

GÜÇ Hasan, 1962 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Şanlıurfa ilinde ikamet etmekte.

DAĞTEKİN Abdi, 1958 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Hürriyet Mahallesinde ikamet etmekte.

DAĞTEKİN Kazım, 1956 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Hürriyet Mahallesinde ikamet etmekte.

CAYMAZ Abdullah, 1970 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Özgören Köyünde ikamet etmekte.

DAĞTEKİN Hacire, 1960 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Hürriyet Mahallesinde ikamet etmekte.

FIRAT Besi, 1955 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Mürşitpınar Caddesinde ikamet etmekte.

KILIÇ Recep, 1952 Birecik doğumlu, Lise Mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

KUTLU Rıfat, 1935 Suruç doğumlu, İlkokul Mezunu, Şeryanı Köyünde ikamet etmekte.

ATMACA Hasan, 1955 Suruç doğumlu, Lisans Mezunu, Kara Köyünde ikamet etmekte.

YAVUZ Makbule, 1953 Suruç doğumlu, Tahsili yok, Aydın Mahallesinde ikamet etmekte.

KAPLAN Feride, 1962 Suruç doğumlu, İlkokul mezunu, Sarayaltı Mahallesinde ikamet etmekte.

ULUDAĞ Şemsettin, 1957 Suruç doğumlu, Ortaokul mezunu, Dikilli Mahallesinde ikamet etmekte.

ULUDAĞ Sevgi, 1962 Suruç doğumlu, Ortaokul Mezunu, Sarayaltı Mahallesinde ikamet etmekte.

ATMACA Gül, 1970 Suruç doğumlu, Lise Mezunu, Yenişehir Mahallesinde ikamet etmekte.

EKLER

ŞANLIURFA

ölçek 1:500 000
ADIYAMAN

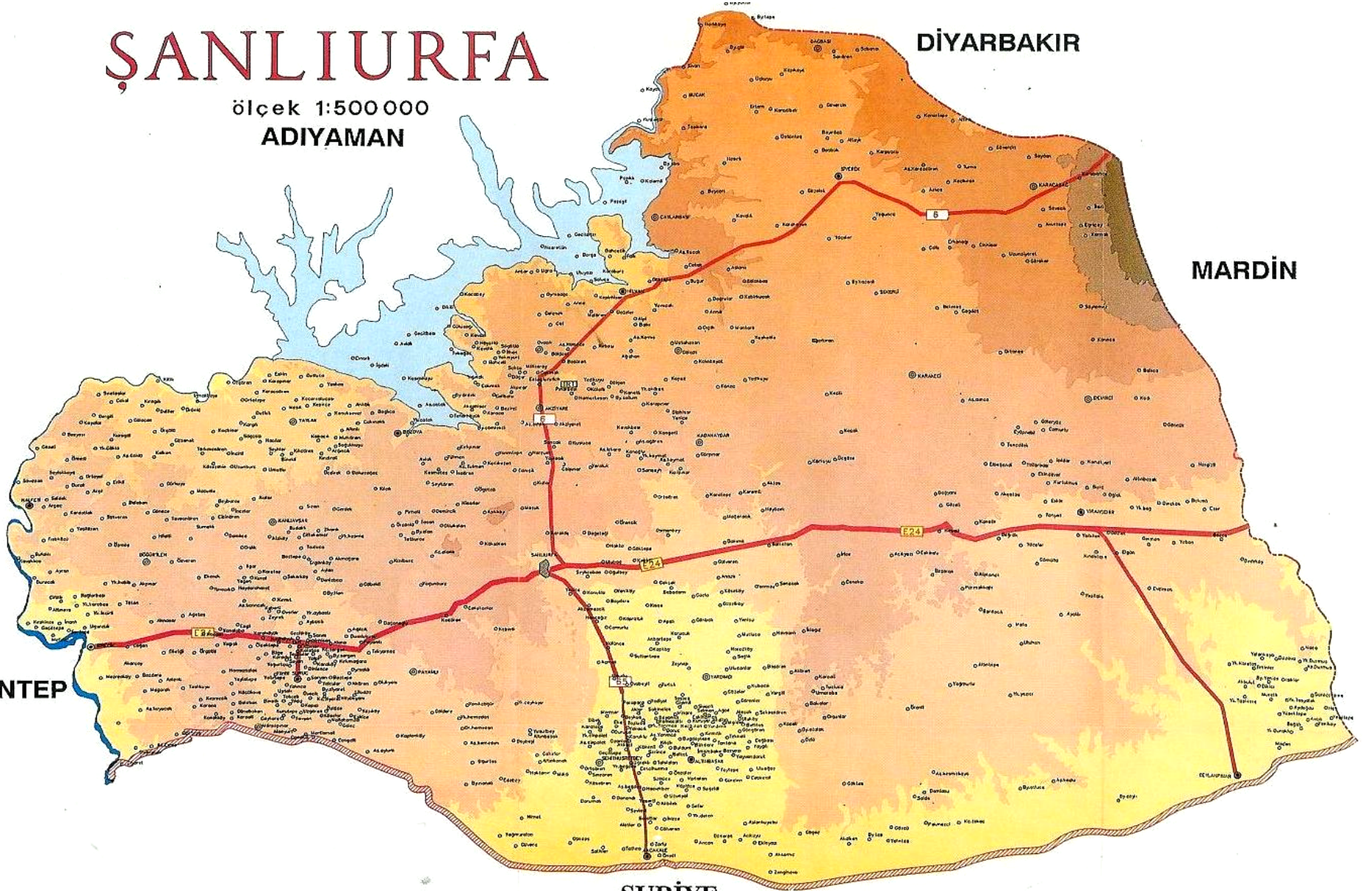
DIYARBAKIR

MARDİN

G.ANTEP

SURİYE

Ek-1 Şanlıurfa İl Haritası

Ek-3 Suruç Cumhuriyet Meydanından görünüm

Ek-4 Suruç'ta pamuk toplayan kadınlar

Ek-5 Suruç Ovasından bir görünüm

Ek-6 Sünnet elbisesi girmiş çocuklar

Ek-7 Nişanlanan kız ve erkeğe takı takılırken

Ek-8 Düğünde halay çekerek oynayan misafirler

Ek-9 Kına gecesinde halay çekerek eğlenen gençler

Ek-10 Gelin arabasıyla gelin almaya gidilirken

Ek-11 Al duvaklı gelin damat evine getirilirken

Ek-12 Mezarın baş ve ayak tarafına dikilmiş taş

Ek-13 Mezarın baş tarafına dikilen ad, soyad, doğum ve ölüm tarihlerinin yazıldığı mermer

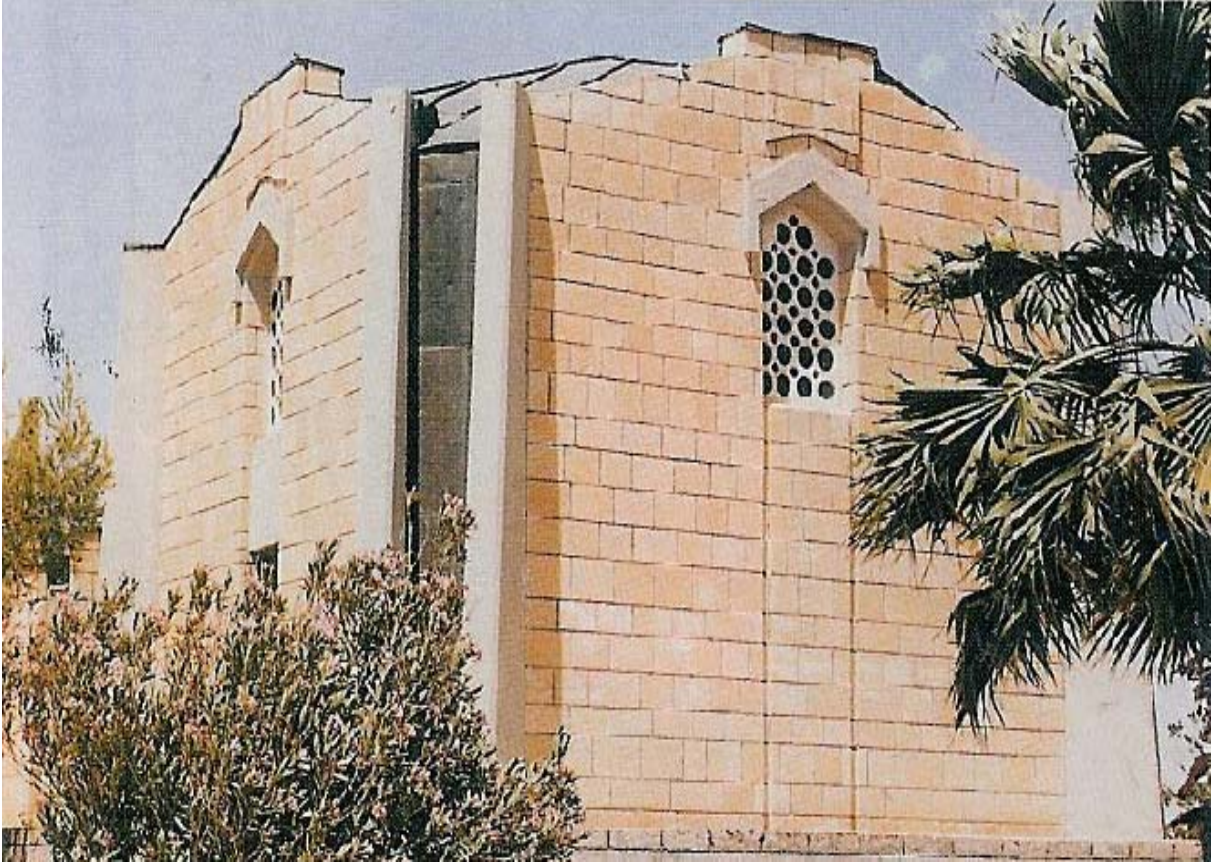
El-14 Şeyh Müslüm Türbesi

Ek-15 Şeyh Nasır Türbesinin İç Görünüşü

Ek-16 Şeyh Nasır Türbesinin Dış Görünüşü

Ek-17 Süleyman Şah Türbesi (1996 Suruç İlçe Yılığında Alınmıştır)